

ABSTRACT: The Potocki family contributed greatly to Wilanów gardens in two fundamental aspects: they developed the landscape arrangement of the palace and park, and they created a large collection of glasshouse and orangery plants. Exotic plants were grown in the garden grounds in an orangery, a conservatory for fig trees, two hothouses, a glasshouse and two conservatories for pineapples. Until now, the species composition of the plant collection was known only from fragmentary information in the press covering garden exhibitions, in which Countess Aleksandra Potocka was actively involved. The missing information was found in two previously unknown inventories of 1856 and 1857 kept in the collection of the Central Archives of Historical Records in Warsaw (AGAD). They contain lists of glasshouse and orangery plants prepared by the inspectors of the Wilanów gardens. The aim of the present research was to identify the reasons and conditions for the preparation of these inventories, and to characterize the plant species mentioned therein. Manuscripts were rewritten and decoded, and then analysed for historical aspects and detailed botanical information. The precise historical context of both documents was established after the comparison of historical plant names with the modern nomenclature, and a total of 763 plant species and varieties were identified. Most of these plants are native to tropical and subtropical regions of North America, South America or Asia. The extraordinary diversity and richness of the Wilanów collection of exotic plants indicates that the owners of the estate at that time, Count August Potocki and his wife Aleksandra, had a huge interest in botany and provided versatile forms of patronage to gardens.

KEYWORDS: Potocki family, Aleksandra Potocka, August Potocki, Wilanów, garden, orangery, plants

WILANOWSKA KOLEKCJA ROŚLIN EGZOTYCZNYCH W ŚWIETLE INWENTARZY Z 1856 I 1857 ROKU

DOI: 10.36135/MPKJIII.01377329.2021.SWXXVIII.pp.253–356

Jacek Kuśmierski
Muzeum Palacu Króla Jana III
w Wilanowie

Studia Wilanowskie
t. XXVIII, 2021
s. 253–356
Rocznik, ISSN: 0137-7329

Wprowadzenie

Tradycja uprawy roślin egzotycznych w Wilanowie sięga czasów króla Jana III, który w 1682 roku w południowej części swojej letniej rezydencji ufundował drewnianą pomarańczarnię. Zimą przechowywano w niej między innymi cytrusy (*Citrus* spp.), granaty (*Punica granatum*), mirty (*Myrtus communis*), wawrzyny (*Laurus nobilis*), jaśminy (*Jasminum* spp.) i rozmaryny (*Rosmarinus officinalis*)¹. Królewska kolekcja była pielęgnowana i sukcesywnie powiększana przez kolejnych właścicieli, a jej rozwojowi towarzyszyło wnoszenie nowych obiektów służących do ich uprawy. Z inicjatywy Elżbiety Sieniawskiej na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XVIII wieku powstała nowa, murowana pomarańczarnia, zaprojektowana przez Giovanniego Spazzia. Według

¹ Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD), Archiwum Radziwiłłów z Nieświeża, Dział II, rkps 60, *Manuskrypt ręką własną ks. Pawła Sapięhy Opata Paradyskiego, potem biskupa Żmudzkiego. Dziennik codzienny Anno 1694*. Na temat wilanowskiej kolekcji egzotyków króla Jana III: J. Kuśmierski, *Kolekcja cytrusów króla Jana III*, https://www.wilanow-palac.pl/kolekcja_cytrusow_krola_jana_iii.html (dostęp: 9 VII 2021).

szczegółowego inwentarza wilanowskiego ogrodu, spisane tuż po śmierci kasztelanowej, w Wilanowie znajdował się imponujący zbiór 830 okazów roślin². Do wymienionych wcześniej gatunków dołączyły między innymi cyprysy wiecznie zielone (*Cupressus sempervirens*), jukki (*Yucca gloriosa*), jaśmin włoski (*Jasminum humile*) i janowce hiszpańskie (*Genista hispanica*). Uprawiano je w dębowych donicach, złożonych wazach po królu Janie III, naczyniach ceramicznych i fajansowych wazach z Delft³.

Kolejny rozdział w historii kolekcji rozpoczęli Maria Zofia i Aleksander August Czartoryscy, którzy w północnej części rezydencji wilanowskiej ufundowali nową oranżerię. Budowla, wzniesiona w latach 1746–1748 według projektu saskiego architekta Johanna Sigmunda Deybla, miała imponujące rozmiary ok. 100 m długości i 15 m szerokości. Zmiany objęły również samą kolekcję roślin, szczególnie drzewa laurowe i pomarańczowe, które eksponowano w drewnianych donicach, malowanych w ukośne białe i zielone pasy⁴. Pod koniec XVIII wieku wilanowskie zasoby roślin uległy znacznemu rozproszaniu i zubożeniu. Część z nich została przewieziona przez marszałkową Lubomirską do pałacu w Łąncucie, a część została sprzedana, m.in. Radziwiłłom do Nieborowa. Ponadto dawna pomarańczarnia Elżbiety Sieniawskiej została rozebrana w ramach realizacji ogrodu krajobrazowego w południowej części rezydencji. Na mocy umowy zawartej 19 września 1799 roku w Łąncucie, księżna Izabela [Elżbieta] Lubomirska przekazała rezydencję wraz z „Ogrodem, Treybhausami⁵, Oranżeryami, Drzewami, Roślinami”⁶ córce Aleksandrze, która wraz z mężem Stanisławem Kostką Potockim kontynuowała uprawę

2 Biblioteka Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie (dalej: BCzart.), sygn. EW. 419, *Inwentarz Ogrodu Włoskiego Willanowskiego...*, 1729; wydany przez Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie: R. Nestorow, J. Sito, *Rezydencja i dobra wilanowskie w świetle materiałów archiwalnych z Biblioteki Czartoryskich w Krakowie (rkps 11318 i 11358)*, Warszawa 2010 (*Ad Villam Novam*. Materiały do dziejów rezydencji, t. 3), s. 29–30.

3 E.K. Świetlicka, *Waza ogrodowa*, w: *Elżbieta Sieniawska. Królowa bez korony*, red. nauk. K. Morawski, K. Pyzel, Warszawa 2020, s. 231.

4 Pierwsze wzmianki o zakupie donic malowanych w pasy pojawiają się 21 VIII 1746 r., BCzart., Rkps 11318, Materiały z okresu Augusta A. Czartoryskiego, pałac w Wilanowie [zbiór rękopisów]. Więcej na temat wilanowskiej kolekcji egzotyków w XVIII w., zob. J. Kuśmierski, *Wilanowska kolekcja cytrusów w XVIII wieku*, https://www.wilanow-palac.pl/wilanowska_kolekcja_cytrusow_w_xviii_wieku.html (dostęp: 9 VII 2021).

5 Określenie to pochodzi od niemieckiego „treibhaus” oznaczającego cieplarnię. W XIX i na początku XX w. w polskojęzycznych źródłach najczęściej posługiwano się słowem „trebhaus”, jednak spotkać można również inne formy, jak: „treybhaus”, „trejbhaus”, „trephaus”, „trabhauz”. Stanisław Kostka Potocki w swoim dziele *Podróż do Ciemnogrodu i świstek krytyczny* używa słowa „trepauz”, S.K. Potocki, *Podróż do Ciemnogrodu i świstek krytyczny (wybór)*, red. E. Kipa, Wrocław 1955, s. 47.

6 AGAD, Archiwum Gospodarcze Wilanowskie (dalej: AGWil.), Anteriora Ogólne, nr 162, Księga percepty i ekspensy ks. Lubomirskiej Marszałkowej Koronnej, k. 37.

kolekcji oranżeryjnej. W 1821 roku pod kierunkiem Chrystiana Piotra Aignera ukończono prace przy przebudowie oranżerii. W jej wyniku budynek skrócono o 1/3, a od wschodu dodano portyk z kolumnami w porządku korynckim⁷. Szczególne znaczenie roślin doceniał Stanisław Kostka Potocki, który uprawiał drzewa pomarańczowe w swoim parku w Olesinie⁸, a w Wilanowie ufundował pamiątkową obręcz na wawrzyn króla Jana III (Wil.3381).

Wyjątkowe zainteresowanie ogrodnictwem przejawiali również kolejni właściciele pałacu, Aleksandra i August Potoccy, którzy we współpracy ze znakomitymi ogrodnikami i architektami stworzyli wzorcowe gospodarstwo ogrodnicze. Ich szczególną uwagą cieszyło się wilanowskie ogrodnictwo rozciągające się w północnej części zespołu rezydencjonalnego. W latach czterdziestych XIX wieku między oranżerią i figarnią a szpitalem św. Aleksandra znajdowały się dwie cieplarnie zwane trebhausami, murowana szklarnia oraz dwie ananasarnie⁹. W ciągu kolejnej dekady budowle te poddano modernizacji zwieńczonej budową wodociągu doprowadzającego wodę z Jeziora Wilanowskiego. W 1852 i 1853 roku oranżeria była miejscem dobroczynnych wystaw ogrodowych, podczas których eksponowano specjalne kompozycje roślin i cenne okazy egzotów¹⁰. Wilanowskie szklarnie konkurowały również z najprężniej działającymi wówczas ośrodkami ogrodniczymi w Warszawie, między innymi Ogrodem Botanicznym, Ogrodem Saskim, ogrodami łazienkowskimi, ogrodami Zamoyskich i ogrodami Frascati hrabiów Branickich, a także firmami ogrodniczymi, przede wszystkim Ulrichów w Warszawie, braci Hoserów i braci Bardetów na licznych wystawach. Kolekcję roślin oranżeryjnych i szklarniowych hrabiny Aleksandry Potockiej kilkakrotnie doceniono licznymi wyróżnieniami, na przykład najwyższą nagrodą sędziów Ogólnej Wystawy Ogrodniczej zorganizowanej jesienią 1881 roku przez Muzeum Przemysłowo-Rolnicze w Dolinie Szwajcarskiej¹¹, złotym i srebrnym medalem wielkim Wystawy Ogrodniczej Ogólnej, urządzonej we wrześniu 1885 roku

7 A. Świtek, *Rzeźba i mała architektura w ogrodach wilanowskich*, Warszawa 2019, s. 62.

8 AGAD, AGWil., Anteriora, nr 288, 289, 290, 291, Rejestry rachunkowe z lat 1807–1820.

9 *Ibidem*, Biuro Interesów Ogólnych Aleksandra hrabiego Potockiego (dalej: Biuro Interesów), sygn. 65, s. 5–6.

10 „Kurjer Warszawski”, 1852, nr 131, s. 681–682; *Wystawa Roślin w Wilanowie*, „Gazeta Warszawska”, 1852, nr 135, s. 3–5; „Kurjer Warszawski”, 1853, nr 129, s. 668–669; *ibidem*, nr 130, s. 674–676; *Wystawa kwiatów w Willanowie*, „Gazeta Warszawska”, 1853, nr 129, s. 5–6; K. Kucz, *Pamiętniki miasta Warszawy z roku 1853*, t. 1, Warszawa 1854, s. 240–251. Więcej na temat wystaw ogrodowych zob. J. Kuśmierski, *Wilanowska kolekcja oranżeryjna na wystawach w 2. poł. XIX wieku*, https://www.wilanow-palac.pl/wilanowska_kolekcja_oranżeryjna_na_wystawach_w_2_poł_xix_wieku.html (dostęp: 9 VII 2021).

11 *Wystawa ogrodnicza*, „Kurjer Warszawski”, 1881, nr 211, s. 3; *Wystawa ogrodnicza*, *ibidem*, nr 216, s. 3; J. Banzemer, *Pierwsza ogólna wystawa ogrodnicza w Warszawie*,

il. 1

Wilanowskie ogrodnictwo
na fragmencie planu
sytuacyjnego, 2. poł. XIX w.;
AGAD

w miejscu wystawy rolniczo-przemysłowej na Polach Ujazdowskich¹², listami pochwalnymi komisji Wystawy Ogrodniczej zorganizowanej w lipcu kolejnego roku w Pomarańczarni Łazienek Królewskich¹³ oraz medalami na Ogólnej Wystawie Ogrodniczej zorganizowanej przez Towarzystwo Ogrodnicze Warszawskie przy ulicy Bagatela w 1895 roku¹⁴. Według niektórych źródeł w wilanowskiej kolekcji znajdowały się trzysetletnie drzewa granatowe sprowadzone przez królową Marię Kaziemierę¹⁵ oraz morwy i drzewa cytrusowe króla Jana III¹⁶.

„Tygodnik Illustrowany”, 1881, seria 3, t. 12, nr 303, s. 243–245; „Ogrodnik Polski”, 1881, nr 24, s. 573–574.

12 „Ogrodnik Polski”, 1885, nr 19, s. 434–435.

13 Dyplomy z kolekcji wilanowskiej (Wil.4216, Wil.4215, Wil.4214, Wil.4213, Wil.4212); *Wystawa ogrodnicza*, „Gazeta Warszawska”, 1886, nr 169, s. 2.

14 Dyplomy z kolekcji wilanowskiej (Wil.4226, Wil.4221, Wil.4220, Wil.4219, Wil.4218); *Wystawa ogrodnicza ogólna w Warszawie w 1885 r.*, „Ogrodnik Polski”, 1885, nr 19, s. 433–435. Medale w roku 1895 przyznano już spadkobiercom Potockich – Branickim.

15 *Willanów*, „Przyjaciel Dzieci. Pismo poświęcone nauce i zabawie z rycinami”, R. 1, 1861, nr 14, s. 108–110.

16 H. Skimborowicz, *Willanów: album. Zbiór widoków i pamiątek oraz kopje z obrazów Galeryi Willanowskiej*, Warszawa 1877, s. 91.

Znakomita kolekcja roślin egzotycznych Aleksandry i Augusta Potockich nie była nigdy szerzej zbadana, a informacje dotyczące znajdujących się w niej gatunków roślin miały jedynie charakter fragmentaryczny. Brak ten uzupełniają dwa nieznane dotychczas inwentarze – z 1856 i 1857 roku – ze zbiorów Archiwum Głównego Akt Dawnych. Zawierają one spisy roślin i krzewów oranżeryjnych ogrodu wilanowskiego wykonane przez Tytusa Zbranickiego, ogrodnika natolińskiego, oraz Gustava Lassé, inspektora ogrodów wilanowskich¹⁷. Oba dokumenty zostały opracowane w ramach projektu „Citri et Aurea” realizowanego przez Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie we współpracy z Galerią Uffizi – Ogrodami Boboli we Florencji. Celem badań było określenie przyczyn i warunków powstania inwentarzy oraz scharakteryzowanie wymienionych w nich gatunków roślin. Informacje te poszerzają dotychczasową wiedzę na temat wilanowskich ogrodów w wielu aspektach. Z jednej strony ukazują niezwykle różnorodność gatunkową jednej z najciekawszych i najbogatszych kolekcji roślin egzotycznych ówczesnej Warszawy, świadcząc również o ogromnym zainteresowaniu botaniką i wszechstronnym ogrodowym mecenacie ówczesnych właścicieli posiadłości, hrabiostwa Augusta i Aleksandry Potockich. Z drugiej strony – inwentarze stanowią znakomity przykład kolekcji roślin egzotycznych charakterystycznych dla rezydencji dziewiętnastowiecznej Europy, które z reguły łączyły dobrze znane gatunki pochodzące ze Starego Świata z zupełnie nowymi sprowadzonymi przez ówczesnych botaników z obu Ameryk oraz Australii i Oceanii.

Materialy i metody

Tekst rękopisów został ponownie spisany i zdekodowany, a następnie poddany opracowaniu oraz pogłębionej analizie botanicznej. Pierwsza skupiała się na poznaniu kontekstu dokumentów, czyli określeniu przyczyn ich powstania oraz ustaleniu głównych uczestników tego procesu. Wykorzystano do tego pozostałe rękopisy znajdujące się w jednostce archiwalnej, do której należą inwentarze, jak również literaturę przedmiotu. Analiza botaniczna polegała na określeniu współczesnego statusu taksonomicznego gatunków wymienionych w omawianych dokumentach oraz ustaleniu obszaru geograficznego ich pochodzenia. Informacje te pozyskano ze źródeł internetowych w postaci międzynarodowych indeksów botanicznych takich jak: Międzynarodowy Indeks Nazw Roślin IPNI (ang. *International Plant Names Index*)¹⁸, Flora Świata On-

17 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Dóbr i Interesów Augusta Potockiego (dalej: Zarząd Główny Potockiego), sygn. 61, „Akta dotyczące się ogrodów w dobrach willanowskich”, 1852–1867, *Spis Inwentarza żywego, Naczyń, Sprzętów, Roślin i Krzewów Oranżeryjnych w Ogrodzie Willanowskim sporządzony na dniu 1-ego Stycznia 1857 r.* oraz *Verzeichniss der Gewächshaus pflanzen von Willanow*, s. 234–248, 389–402.

18 <https://www.ipni.org/> (dostęp: 29 I 2021).

line (ang. *World Flora Online*)¹⁹, Rośliny Świata Online Królewskich Ogrodów Botanicznych w Kew (ang. *Plants of the World Online, the Royal Botanic Gardens, Kew*)²⁰ oraz Światowa Sieć Informacji o Biodroźnorodności GBIF (ang. *Global Biodiversity Information Facility*)²¹. Odmiany kamelii, róż i georginii wymienione w inwentarzach poddano dodatkowej analizie porównawczej z naukowymi publikacjami i historycznymi katalogami roślin.

Kontekst historyczny inwentarzy

Omawiane spisy roślin powstały w związku ze zmianą na stanowisku głównego inspektora ogrodów wilanowskich. Funkcję tę do połowy 1855 roku pełnił Franciszek Pelda²², który opuścił służbę lub został z niej wydalony w wyniku oskarżenia o wynoszenie cennych roślin egzotycznych i przekazywanie ich do Zakładu Ogrodniczego Braci Hoser, zlokalizowanego przy Alejach Jerozolimskich w Warszawie²³. Tymczasowo jego rolę przejął ogrodnik natoliński, Tytus Zbranicki, jeden z wybitniejszych ogrodników warszawskich XIX wieku²⁴. Warto wspomnieć, że był on nie tylko znakomitym specjalistą o szerokiej wiedzy z zakresu ogrodnictwa i botaniki, ale również ojcem dwóch ogrodników – Piotra (ur. 24 listopada 1823 r. w Natolinie, zm. 22 marca 1872 r.) pracującego w Natolinie oraz Teofila Kazimierza (ur. 28 lutego 1832 r. w Natolinie) – ogrodnika w Wilanowie, pozostających w służbie rodziny Potockich. Tymczasowa funkcja Tytusa Zbranickiego wiązała się z koniecznością wykonania ogólnego spisu roślin, kwiatów, krzewów, sprzętów i naczyń ogrodu wilanowskiego, który miał zostać przekazany nowemu inspektorowi. Zadanie to otrzymał w ramach specjalnego

19 <http://www.worldfloraonline.org/> (dostęp: 10 VII 2021).

20 <http://www.plantsoftheworldonline.org/> (dostęp: 10 VII 2021).

21 <https://www.gbif.org/> (dostęp: 10 VII 2021).

22 Franciszek Pelda (ur. 1820 w Pradze, zm. 13 stycznia 1877 w Puławach) – ogrodnik czeskiego pochodzenia, inspektor ogrodów wilanowskich w latach 1845–1855, a następnie pracownik Instytutu Politechnicznego i Rolniczo-Leśnego w Puławach w latach 1862–1869 i zarządca gmachów Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa tamże w latach 1869–1875, H. Mącznik, J. Mącznik, *Puławski słownik biograficzny*, t. 2, Puławy 2000, s. 174–175; H. Radlińska, *Garść wspomnień Antoski*, „Niepodległość. Czasopismo poświęcone dziejom polskich walk wyzwoleńczych w dobie popowstaniowej”, t. 14, 1936, s. 57–66; F. Erlicki, *Rys historyczny instytutów rolniczo-leśnych w Królestwie Polskiem*, Warszawa 1877, s. 154–165.

23 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, *Protokół śledczy wykazujący przeniesienie się w służbę Pana Peldy Ogrodnika w Willanowie*, s. 169–186.

24 Tytus Zbranicki (ur. 1794 w Dukli, zm. 10 VIII 1870 w Wilanowie) – ogrodnik w Natolinie i Wilanowie w latach 1815–1875, Archiwum Państwowe w Warszawie, Oddział w Grodzisku Mazowieckim, 0173/0 Akta stanu cywilnego gminy Brwinów powiat Pruszków, 6/1820; E. Jankowski, *Podtrzymajcie więc!*, „Ogrodnik Polski. Dwutygodnik poświęcony wszystkim gałęziom ogrodnictwa”, t. 2, 1882, nr 9, s. 194; P. Hoser, *Uwagi i rozważania*, *ibidem*, nr 21, s. 486.

rozporządzenia Zarządu Głównego Dóbr Wilanów²⁵. Ogrodnik opracował dziesięciostronicowy, niezwykle precyzyjny dokument, zawierający wykaz 440 gatunków roślin szklarniowych i oranżeryjnych oraz osobny spis 325 gatunków „sprowadzonych z zagranicy w 1856 roku”. Spis zamyka katalog 51 georginii (dalii) z opisem kolorów i budowy kwiatów. Tekst otrzymał dość eklektyczną formę językową, łączącą dziewiętnastowieczną naukową nomenklaturę taksonomiczną w języku łacińskim z tekstem w języku polskim i niemieckim. Pierwszego kwietnia 1857 roku dokument poświadczył kancelarz w Biurze Rządcy Dóbr Wilanów, Antoni Plater.

Nowym inspektorem został sprowadzony z Drezna ogrodnik Gustav Lassé²⁶, z którym hrabina Aleksandra Potocka zawarła kontrakt rozpoczynający się 1 grudnia 1855 roku²⁷. W umowie zawarto, że w ramach obowiązków inspektora ogrodów Lassé będzie sprawować pieczę nad założeniami parkowymi, cieplarniami, oranżerią, ogrodami kwiatowymi i szkółkami roślin w Wilanowie i Gucinie²⁸. Wspomniany inwentarz wykonany przez Tytusa Zbranickiego trafił do nowego inspektora w sierpniu 1856 roku, co potwierdza jego podpis na dokumencie oraz list rządcy dóbr wilanowskich Jana Taraszkiewicza: „Za przybyciem p. Laßé do obowiązków, tymczasowo po Peldzie pełniący obowiązki ogrodnika p. Zbranicki zdał temuż p. Laßé wedle dawnego inwentarza niektóre ważniejsze rośliny i krzewy, oraz naczynia i sprzęty, i odbiór ten przez p. Laßé na tym dawniejszym inwentarzu zanotowany został”²⁹. W dalszej części informuje, że Tytus Zbranicki miał zdać pozostałą część „mniejszych roślin”, jednak zamiar ten pokrzyżowały prace wiosenne, w ramach których wyniesiono wszystkie okazy do ogrodu, co uniemożliwiło ich prawidłowe spisanie. W związku z tym „p. Laßé oświadczył, że po powrocie swoim z zagranicy i ustawieniu już całej

25 ADAG, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, Rozporządzenie Zarządu Głównego Dóbr Wilanów nr 116 z 18 VII 1856 r., s. 187–188.

26 Gustav Lassé – pochodzący z Drezna ogrodnik, pracownik Urzędu Marszałkowskiego Królewskiego Sądu Najwyższego Saksonii (niem. *Königlich-Sächsischen Oberhofmarschallamt*), inspektor ogrodów wilanowskich w latach 1855–1865, AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach willanowskich, 1852–1867, s. 155–161; AGAD, AGWil., Akta procesowe Potockich, sygn. 245, Aleksandra [Augustowa] Potocka przeciwko Lasse Gustawowi, inspektorowi ogrodów wilanowskich. Nieporozumienia o zwolnienie ze służby.

27 *Contract zwischen Frau Gräfin Alexandra Potocka, und der Garten-Inspector Herr G. Lasse aus Dresden*, Wilanów, 1 XII 1855 r., AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach willanowskich, 1852–1867, s. 160–161.

28 *Ibidem*: „Vom 1 Dezember 1855 an wird der Herr G. Laßé für sämtliche Park-Anlagen, Treib und Orangerie Häuser, Blumengärten und Baumschulen von Willanow und Gucin definitiv als Garten-Inspector von der Frau Gräfin angestellt”.

29 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, List Jana Taraszkiewicza do Zarządu Głównego Dóbr Wilanowskich, Wilanów, 13 VIII 1856 r., s. 192.

233		235	
Rośliny i Krzewy			
1856	1857	1856	1857
<u>Drzewa i krzewy</u>			
1. <i>Abutilon triflorum</i>	4. 1.	1. <i>Asplenium adnigrum</i>	10. 1.
2. <i>Asplenium</i>	4. 2.	2. <i>Asplenium</i>	10. 2.
3. <i>Asplenium</i>	4. 3.	3. <i>Asplenium</i>	10. 3.
4. <i>Asplenium</i>	4. 4.	4. <i>Asplenium</i>	10. 4.
5. <i>Asplenium</i>	4. 5.	5. <i>Asplenium</i>	10. 5.
6. <i>Asplenium</i>	4. 6.	6. <i>Asplenium</i>	10. 6.
7. <i>Asplenium</i>	4. 7.	7. <i>Asplenium</i>	10. 7.
8. <i>Asplenium</i>	4. 8.	8. <i>Asplenium</i>	10. 8.
9. <i>Asplenium</i>	4. 9.	9. <i>Asplenium</i>	10. 9.
10. <i>Asplenium</i>	4. 10.	10. <i>Asplenium</i>	10. 10.
11. <i>Asplenium</i>	4. 11.	11. <i>Asplenium</i>	10. 11.
12. <i>Asplenium</i>	4. 12.	12. <i>Asplenium</i>	10. 12.
13. <i>Asplenium</i>	4. 13.	13. <i>Asplenium</i>	10. 13.
14. <i>Asplenium</i>	4. 14.	14. <i>Asplenium</i>	10. 14.
15. <i>Asplenium</i>	4. 15.	15. <i>Asplenium</i>	10. 15.
16. <i>Asplenium</i>	4. 16.	16. <i>Asplenium</i>	10. 16.
17. <i>Asplenium</i>	4. 17.	17. <i>Asplenium</i>	10. 17.
18. <i>Asplenium</i>	4. 18.	18. <i>Asplenium</i>	10. 18.
19. <i>Asplenium</i>	4. 19.	19. <i>Asplenium</i>	10. 19.
20. <i>Asplenium</i>	4. 20.	20. <i>Asplenium</i>	10. 20.
1. <i>Asplenium</i>	4. 1.	1. <i>Asplenium</i>	10. 1.
2. <i>Asplenium</i>	4. 2.	2. <i>Asplenium</i>	10. 2.
3. <i>Asplenium</i>	4. 3.	3. <i>Asplenium</i>	10. 3.
4. <i>Asplenium</i>	4. 4.	4. <i>Asplenium</i>	10. 4.
5. <i>Asplenium</i>	4. 5.	5. <i>Asplenium</i>	10. 5.
6. <i>Asplenium</i>	4. 6.	6. <i>Asplenium</i>	10. 6.
7. <i>Asplenium</i>	4. 7.	7. <i>Asplenium</i>	10. 7.
8. <i>Asplenium</i>	4. 8.	8. <i>Asplenium</i>	10. 8.
9. <i>Asplenium</i>	4. 9.	9. <i>Asplenium</i>	10. 9.
10. <i>Asplenium</i>	4. 10.	10. <i>Asplenium</i>	10. 10.
11. <i>Asplenium</i>	4. 11.	11. <i>Asplenium</i>	10. 11.
12. <i>Asplenium</i>	4. 12.	12. <i>Asplenium</i>	10. 12.
13. <i>Asplenium</i>	4. 13.	13. <i>Asplenium</i>	10. 13.
14. <i>Asplenium</i>	4. 14.	14. <i>Asplenium</i>	10. 14.
15. <i>Asplenium</i>	4. 15.	15. <i>Asplenium</i>	10. 15.
16. <i>Asplenium</i>	4. 16.	16. <i>Asplenium</i>	10. 16.
17. <i>Asplenium</i>	4. 17.	17. <i>Asplenium</i>	10. 17.
18. <i>Asplenium</i>	4. 18.	18. <i>Asplenium</i>	10. 18.
19. <i>Asplenium</i>	4. 19.	19. <i>Asplenium</i>	10. 19.
20. <i>Asplenium</i>	4. 20.	20. <i>Asplenium</i>	10. 20.

il. 2

Karty z wykazem roślin z inwentarza Tytusa Zbraniciego, 1857; AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego

orażery na zimę uformuje on dokładny i systematyczny spis wszystkich roślin, już w tym objemie i to, co świeżo za Jego już tu bytności, zakupiono za granicą przybyło”³⁰. Mowa tu najprawdopodobniej o okazach, które osobiście sprowadził z Drezna w 15 skrzyniach w maju 1856 roku³¹.

Gustav Lassé w istocie opracował na początku kolejnego roku własny inwentarz, o czym świadczy zarówno sam dokument opatrzony ręczną adnotacją wykonaną ołówkiem: „Inwentarz Ogrodu Willanowskiego ułożony przez p. Lassé”, jak i notatka Jana Taraszkiewicza z 23 kwietnia 1857 roku, informująca, że: „W wykonaniu rozporządzenia Zarządu Głównego z dnia 28 grudnia 1856 r. Nr 988, przesyłam przy niniejszem Spis Inwentarza Ogrodu Willanowskiego za gruncie uformowany, z nadmienieniem że jeden exemplarz znajduje się u ogrodnika na gruncie, a jeden w Aktach

30 *Ibidem*, s. 193–194.

31 AGAD, AGWil., Kasa Generalna i Domowa Potockich, sygn. 274, Conto Dworu Tom IIgi od 1° stycznia do końca Czerwca 1856 r., s. 47.

biura mego³². Ten piętnastostronicowy dokument jest niemal tożsamy pod względem treści z inwentarzem Tytusa Zbranickiego, jednak ma zdecydowanie bardziej uporządkowaną strukturę. Odnaleźć w nim można również kilka niewymienionych wcześniej roślin, co pozwala na bardzo precyzyjne określenie doboru gatunkowego i stanu ilościowego wilanowskiej kolekcji egzotyków na początku 1857 roku.

Analiza botaniczna inwentarza

Inwentarze Tytusa Zbranickiego i Gustava Lassé są niemal tożsame zarówno pod względem liczby taksonów, jak i liczby okazów. Poszczególne gatunki zostały podzielone na grupę roślin szklarniowych (cieplarnianych), oranżeryjnych i gruntowych, co było bezpośrednio związane z warunkami klimatycznymi, jakie trzeba było im zapewnić. uprawa roślin egzotycznych w Wilanowie była dla ogrodników nie lada wyzwaniem, ze względu na konieczność utrzymania odpowiedniej temperatury w szklarniach i oranżerii, która pozwoliłaby im przetrwać mroźną zimę. Ważne było również zapewnienie odpowiedniego poziomu wilgotności i przestrzeni do prawidłowego wzrostu. Omawiane inwentarze wymieniają 771 gatunków i odmian, jednak Tytus Zbranicki odnotował w sumie 7259 okazów, natomiast Gustav Lassé o 17 mniej. Różnice w poszczególnych grupach roślin również były niewielkie, od 1 do 2 gatunków i odmian oraz od 35 do 52 sztuk. Ponieważ nie wykazują żadnej jednoznacznej tendencji, trudno stwierdzić, co było ich przyczyną: faktyczne zmiany w kolekcji czy błąd podczas sporządzania spisów przez jednego z inspektorów ogrodów. Po dopasowaniu historycznych nazw roślin do współczesnej nomenklatury rozpoznano w sumie 763 gatunki i odmiany roślin³³.

W obu inwentarzach wyodrębniono również dodatkowe grupy roślin ze względu na sposób ich uprawy lub gatunek. Pierwszą z nich są okazy drzew oranżeryjnych uprawianych w dużych i małych drewnianych kubbach. Wśród nich obaj inspektorzy wymienili: pomarańcze gorzkie (*Citrus × aurantium*), pomarańcze gorzkie w odmianie Crespo³⁴, pomarańcze olbrzymie (*Citrus maxima*), mandarynki (*Citrus reticulata*), zwane tu rajskimi jabłkami, cytryny (*Citrus medica*), wawrzyny szlachetne (*Laurus nobilis*) i granaty właściwe (*Punica granatum*). Większość drzew była oznaczona numerem, co odnotowano w odrębnych tabelach. Uwagę zwracają powtórzenia numerów. W spisie Tytusa Zbranickiego: 1560 (pomarańcze nr 38 i 39), 1564 (pomarańcza nr 40 i rajskie jabłko nr 1), 1579 (pomarańcze nr 51 i 52) oraz 1590 (pomarańcze nr 62 i 63). U Gustava Lassé wśród

32 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach wilanowskich 1852–1867, Notatka Jana Taraszkiewicza do Zarządu Głównego Dóbr Wilanowskich, Wilanów, 23 IV 1857 r., s. 233.

33 Zob. Aneks 3.

34 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym.

wymienionych numerów cytrusów dwukrotnie powtarzają się numery: 1560, 1579 oraz 1590. Brakuje jednak okazów o numerach 1543 i 1552, a wśród wawrzynów i granatów pojawił się o jeden okaz więcej.

Inwentaryzatorzy podali również szczegółowe zestawienia odmian dla wybranych gatunków. Wśród nich odnotowano 16 odmian różanecznika indyjskiego (*Rhododendron indicum*), 203 odmiany kamelii japońskich (*Camellia japonica*), 11 odmian wrzośców (*Erica* sp.), 14 odmian fuksji (*Fuchsia* sp.), 10 odmian pelargonii (*Pelargonium* sp.) i 14 odmian róż (*Rosa* sp.). Niezwykle ciekawym zestawieniem jest opracowany przez Tytusa Zbranicckiego wykaz 51 odmian dalii ogrodowych (*Dahlia hybr.*). Opis kwiatów oraz wysokości roślin wahające się od 75 cm do nawet 180 cm wskazują, że w kolekcji Potockich znajdowały się dalie kuliste, pojedyncze (angielskie), peoniowe, pełne wielokwiatowe i drobnokwiatowe oraz kaktusowe. Przy kilku pozycjach podano konkretne nazwy odmian jak: „Baudin”, „Fire Ball”, „Leonore”, „Phidias”, „Queen Virgin”.

Pod względem liczby okazów najliczniej występującymi gatunkami wśród roślin szklarniowych w obu inwentarzach są: ananas jadalny (*Ananas comosus*) – 220 sztuk, ogniłón (*Achimenes* sp.) – 150 sztuk, heliotrop peruwiański (*Heliotropium arborescens*) – 50 sztuk, gloksynia (*Gloxinia* sp.) – 50 sztuk, ardzija drzewiasta (*Ardisia crenata*) – 50 sztuk, oraz gardenia jaśminowata (*Gardenia jasminoides*) – 45 sztuk. Wśród okazów sprowadzonych z Drezna w 1856 roku wyróżnia się znaczna ilość kamelii japońskich (*Camellia japonica*) – 428 sztuk według Tytusa Zbranicckiego lub 436 sztuk według Gustava Lassé – oraz wrzośców (*Erica* sp.) – 187 sztuk. Najliczniejszymi gatunkami wśród roślin oranżeryjnych są między innymi różanecznik indyjski (*Rhododendron simsii*) – 422 sztuk, pelargonie (*Pelargonium* sp.) – 329 sztuk według Tytusa Zbranicckiego lub 319 sztuk według Gustava Lassé, piramidalne i horyzontalne odmiany cyprysa wiecznie zielonego (*Cupressus sempervirens*) – 295 sztuk, hortensja ogrodowa (*Hydrangea macrophylla*) – 286 sztuk, różanecznik pontyjski (*Rhododendron ponticum*) – 267 sztuk. W kolekcji Potockich dominowały rośliny dostarczające egzotyczne owoce do pałacowej kuchni oraz wyróżniające się ozdobnymi kwiatami lub liśćmi, zapewniającymi feerię kształtów, barw i zapachów. Nie brakowało jednak prawdziwych botanicznych ciekawostek, jak okazy *Stanhopea wardii*, gatunku orchidei występującego w tropikalnej Ameryce, czy pochodzącej z zachodniej Australii *Banksia attenuata* z charakterystycznymi kwiatostanami przypominającymi świece.

Pewien trend w doborze roślin sugeruje strefa klimatyczna ich naturalnego występowania i obszar pochodzenia. Roślinność wymieniona w inwentarzach reprezentuje trzy główne strefy klimatyczno-roślinne: tropikalną (15,0%), subtropikalną (15,3%) i umiarkowaną ciepłą (7,0%). Dodatkowo, prawie połowa okazów występuje w dwóch strefach jednocześnie: tropikalnej i subtropikalnej (20,9%) oraz subtropikalnej i umiarkowanej (24,3%). Niewielka część roślin występuje w zróżnicowanych klimatach (3,9%).

Strefy klimatycznej nie przypisano roślinom o nieznanym statusie taksonomicznym oraz kultywarom (13,6%). Pod względem liczby okazów dominowały gatunki pochodzące z Ameryki Północnej i Południowej (24,0%) oraz Azji (23,4%). Duży udział miały również taksony występujące naturalnie na kilku kontynentach (20,9%) i kultywary (12,1%). Ponadto w zbiorze znajdowały się gatunki z Afryki (10,5%), Australii i Oceanii (7,1%) oraz Europy (0,5%). Dla gatunków o niepewnym statusie taksonomicznym nie ustalono miejsca pochodzenia (1,5%). Dane te pokazują, że kolekcja Potockich w dość zrównoważonych proporcjach łączyła dobrze znane egzoty Starego Świata z zupełnie nowymi, sprowadzonymi przez ówczesnych łowców roślin z tropikalnych i subtropikalnych regionów zza Atlantyku i z Oceanii. Na wybitnie kolekcjonerski charakter roślinnych zasobów wilanowskich ciepłarni i oranżerii wskazują liczby okazów poszczególnych gatunków. Ponad połowa z nich występuje tylko w jednym lub dwóch egzemplarzach (55,1%). Od trzech do dziesięciu okazów ma jedynie co trzeci gatunek (31,5%), a co dziesiąty liczy do 100 okazów (11,5%). Pozostała część, czyli rośliny liczące powyżej 101 sztuk (1,9%) dotyczą popularnych wówczas gatunków, jak rododendrony, pelargonie, wrzośce, cyprysy wiecznie zielone, hortensje, kamelie japońskie i fuksje.

Uwagę zwraca fakt, że żaden z inwentarzy nie wymienia słynnej wiktorii królewskiej (*Victoria amazonica*), która miała się znajdować w tym czasie w Wilanowie. Według historycznych relacji ta wyjątkowa wodna roślina miała imponujące rozmiary: liść o średnicy ponad 2 m oraz kwiat o średnicy prawie 45 cm³⁵. Na terenie ogrodnictwa, między Domkiem Ogrodnika a ówczesnym szpitalem św. Aleksandra, wzniesiono dla niej aquarium, specjalną cieplarnię w formie okrągłego basenu o średnicy 7 m, który wypełniony był podgrzewaną wodą, a w okresie zimowym kryty rozbieganą konstrukcją³⁶.

Podziękowanie

Dziękuję Łukaszowi Przybylakowi, byłemu kierownikowi Działu Ogrodowego Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, za pomoc w odczytaniu i przetłumaczeniu kilku fragmentów inwentarza z języka niemieckiego.

Nota edytorska

Prezentowany w aneksach nr 1 i 2 tekst jest kopią zapisu źródłowego.

Odpis przytoczony został w oryginale. Nie została uwspółcześniona ortografia ani interpunkcja.

35 *Wilanów*, „Przyjaciel Dzieci. Pismo poświęcone nauce i zabawie z rycinami”, R. 3, 1863, nr 23, s. 362.

36 „Kurjer Warszawski”, 1852, nr 135, s. 702; *Wystawa kwiatów w Willanowie*, „Gazeta Warszawska”, 1853, nr 129, s. 6.

ANEKS 1¹

Spis Inwentarza żywego, Naczyń, Sprzętów, Roślin i Krzewów Oranżeryjnych w Ogrodzie Willanowskim sporządzony na dniu 1-ego Stycznia 1857 r. [Inventory of the Livestock, Vessels, Equipment, and Orangery Plants and Shrubs in the Willanowski Garden prepared on 1 January 1857], AGAD, AGWiL, Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, s. 234–248

[s. 234]

**Spis
Inwentarza żywego Naczyń,
Sprzętów, Roślin i Krzewów Oran-
żeryjnych w Ogrodzie Willanowskim**

**sporządzony w dniu 1go Stycznia
1857 r.**

[s./p. 235]

	Wyszczególnienie [Description]		Uwagi [Notes]
	Inwentarz żywy [Livestock]		
	Konie [Horses]		
1.	Ogier Kary bez odmiany lat 10 [Black stallion, without markings, aged 10 years]	1.	
1.	Wałach Bułany bez odmiany lat 7 [Dun gelding, without markings, aged 7 years]	1.	
2.	„ etc „ 8	1.	
3.	„ Gniady bez odmiany lat 6 [Bay gelding, without markings, aged 6 years]	1.	
4.	„ etc „ 10	1.	
	Razem [Total]	5.	
	Narzędzia i Sprzęta [Tools and Equipment]		
1.	Furgon do przewożenia roślin jeden [Wagon for transportation of plants, one]	1.	
2.	Fury do przewożenia drzew pomarańczowych na niskich kołach jeden [Carts for transportation of orange trees; one on small wheels]	1.	

1 Teksty aneksów publikowane są jedynie przy wersji polskiej z tłumaczeniem na język angielski podawanym równolegle w nawiasach kwadratowych.

3.	„ także na wysokich kołach jeden [one on large wheels]	1.	
4.	Wóz fernalski parokonnny jeden stary drugi nowy [Two-horse cart, one old, one new]	2.	
5.	„ „ jednokonnny jeden stary drugi nowy [One-horse cart one old, one new]	2.	
6.	Beczek leżących na dwóch kołach do wody dwie do gnojówki jedna [Barrels, horizontally installed on two wheels, two for water, one for liquid manure]	3.	
7.	Stągiew stojąca na dwóch kołach do wożenia wody jedna [Vat for carrying water, standing on two wheels, one]	1.	
8.	Bryczka parokonna na żelaznych osiach jedna zwy- czajna druga kryta [Two-horse chaise, on iron axles, one standard, one with a cover]	2.	
9.	Chomont parokonnnych nowych ze wszelkimi rekwi- zytami dwoje [Collars for two horses, new, with all accessories, two]	2.	
10.	„ „ etc. jedne stare drugie nowe [one old, one new]	2.	
11.	Szor na parę koni z wszelkimi rekvizytami dwoje [Harness for two horses, with all accessories, two]	2.	
12.	Stągiew na zbiór wody dużych dwie [Vats for water collection, two large]	2.	
13.	„ etc. mniejszych pięć [five small- er]	5.	
14.	„ niskich owalnych trzy [shallow oval, three]	3.	
15.	Paka duża ² do przewożenia roślin mi użyteczna jedna [Large box for transportation of plants, for my use, one]	1.	
16.	Cebrow do noszenia wody z żelaznymi obręczami sześć [Wooden water buckets with iron rims, six]	6.	
17.	Konewek blaszanych dużych z durszlakami szesna- ście [Large watering cans made of tin, with sprinkler heads, sixteen]	16.	
18.	„ takich mniejszych dziewięć [same type, smaller, nine]	9.	

² Chodzi o skrzynię z desek służącą do pakowania i przewożenia roślin [Wooden box for packing and transportation of plants].

19.	Skrzynek oszklonych do rozmnażania roślin trzy [Glazed boxes for propagation of plants, three]	3.	
20.	„ takichże dużych jedna [same type, large, one]	1.	
21.	„ „ płaska jedna [flat box, one]	1.	
22.	Skrzyneczka żelazna do Trejhbhauzu mi użyteczna jedna [Small iron box for the hothouse, for my use, one]	1.	
23.	Walec żelazny do walcowania trawników jeden [Iron roller for rolling lawns, one]	1.	
24.	Raw ³ do przesiewania ziemi trzy [Riddles for sifting soil, three]	3.	
	do Przeniesienia [continued on the next page]	71.	

[s./p. 236]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of items]	Uwagi [Notes]
	z Przeniesienia [continued from the previous page]	71.	
25.	Sikawek ręcznych jedna na dwóch druga z dwoma kizkami na czterech ludzi [Hand-operated sprinklers, one for two people, another one with two hoses for four people]	2.	
6.	Nożyc do szpalerów dwoje [Shears for trimming hedges, two]	2.	
7.	„ do obcinania robaków jedna [bypass pole pruner, one]	1.	
8.	Pałaszy do szpalerów dwa [Machetes for pruning hedges, two]	2.	
9.	Maszynka do ścinania Trawników jedna [Machine for mowing lawns, one]	1.	

3 Rafa jest sitem osadzonym w ramie, służącym do przesiewania ziemi, piasku lub innych drobnych kruszyw [A riddle is a sieve on a frame used for sifting soil, sand or other fine materials].

30.	Okien inspektowych osiemdziesiąt [Covers for cold frames, eighty]	80.	
1.	Drabin składanych zielono malowanych jedne większe drugie mniejsze w obydwóch po jednej połowie połamane [Foldable ladders, painted green, one smaller, one larger, both broken on one side]	2.	
2.	Oskardów siedem [Pickaxes, seven]	7.	
3.	Motyki dużych trzy małych dwie [Hoes, three large, two small]	5.	
4.	Łopat angielskich ⁴ mocno z użytych trzy a dobrych dziewięć [English spades, three very worn, nine good for use]	12.	
5.	„ do podrywania darniny dużych dwie nie zdatne do użytku [for trimming turf, two large, not good for use]	2.	
6.	Łopata etc. mała jedna [Trowel etc. one small]	1.	
7.	„ małych ręcznych żelaznych dwie a z osadą drewnianą jedna [small trowels, two made of iron, one with a wooden handle]	3.	
8.	Latarni blaszanych pięć [Tin lanterns, five]	5.	
9.	Widel żelaznych do gnoju siedem [Iron forks for manure, seven]	7.	
40.	etc. do siana dwoje [for hay, two]	2.	
41.	Kos do trawy dobrych dwie a trzecia niezdatna do użytku [Scythes for grass, two good, one not good for use]	3.	
2.	Sierp jeden [Sickle, one]	1.	
3.	Grac do dróg gracowania dobrych sześć i sześć zupełnie zdartych [Hoes for paths, six good and six completely worn]	12.	
4.	Grabi żelazne jedne [Iron rake, one]	1.	
5.	Piłki ogrodowych cztery [Pruning saws, four]	4.	
6.	„ stolarskich dwie [carpentry saws, two]	2.	

4 Łopata angielska wyróżnia się płaskim sztychem umożliwiającym równe obcinanie brzegów trawników i rabat oraz wybieranie ziemi [An English spade has a flat blade that enables even trimming of lawn edges and beds, as well as removing soil].

7.	Pił poprzecznych do drzewa dużych dwie [Tree logger saws, two large]	2.	a jedna strawna przez Cieśli w r. 1856 [and one damaged by carpenters in 1856]
8.	Siekier sześć [Axes, six]	6.	
9.	Ośników trzy [Drawknives, three]	3.	
50.	Zwoźni ⁵ żelaznych cztery [Iron bolts, four]	4.	
1.	Sznurów ogrodowych dwa w tym jeden zupełnie zgniły [Garden ropes, two, including one completely rotten]	2.	
2.	Krzyżów do niwelacji trzy [Crosses for land leveling, three]	3.	
3.	Grundwaga jedna [Archipendulum, one]	1.	
4.	Drąg żelazny do palowania drzew jeden [Iron pole for staking trees, one]	1.	
5.	Drągów żelaznych do dźwigania ciężarów dwa [Iron poles for carrying weights, two]	2.	
6.	Haków do przewożenia drzew w kublach dwa [Hooks for moving trees in planters, two]	2.	
7.	Świdrów ⁶ małych trzy a większych jeden [Drills, three small, one larger]	4.	
8.	Garnek do smażenia oleju jeden ⁷ [Pot for heating oil, one]	1.	
	do Przeniesienia [continued on the next page]	259.	

5 Sworzeń, zwany również gwoździem dyszlowym, to krótki element w postaci stalowego cylindra (kołka), stosowany jako przegubowe złączenie m.in. w wozach transportowych, umożliwiające wykonywanie skrętów [A bolt, also called a drawbar pin, is a short cylindrical metal element (pin) used for an articulated connection in transport vehicles, etc. to enable making turns].

6 Świdry używano do prac ziemnych m.in. podczas kopania studni lub otworów pod słupy [Drills were used for earthworks, e.g. for digging wells or making pole holes].

7 Chodzi najprawdopodobniej o naczynie do gotowania oleju lnianego wykorzystywanego do wytwarzania kitu szklarskiego (w połączeniu z wypaloną i zmieloną kredą) lub pokostu. Materiały te służyły do uszczelniania okien, impregnacji drewna i tynków w celu zabezpieczenia ich przed wilgocią i czynnikami atmosferycznymi [It is most likely a vessel for cooking linseed oil used for making window glazing putty (mixed with baked and ground chalk) or varnish. These materials were used to seal windows or impregnate wood and plaster in order to protect them against moisture and rain].

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Szuki [Number of items]	Uwagi [Notes]
	z Przeniesienia [continued from the previous page]	259.	
59.	Brona żelazna jedna [Iron harrow, one]		
60.	Błatów żelaznych lanych narożnych trzy i prostych trzy [Cast iron worktops, three for corners and three rectangular]	6.	
1.	Ramek do szybrów z użytych do użytku niezdatnych dwoje [Frames for dampers, worn, unsuitable for use, two]	2.	
2.	Taczek z żelaznymi kołkami pięć [Wheelbarrows with iron wheels, five]	5.	
3.	Ciepłomierzy osiem [Thermometers, eight]	8.	
4.	Kloszów szklanych wysokich wązkich trzydzieści [Glass cloches, tall and narrow, thirty]	30.	
5.	„ takichże mniejszych trzydzieści sześć [same type but smaller, thirty-six]	36.	
6.	„ płaskich dużych piętnaście [large and flat, fifteen]	15.	
7.	„ małych dwadzieścia dwa [small, twenty-two]	22.	
8.	Hybli dwa [Jack planes, two]	2.	
9.	Dłutw dwa [Chisels, two]	2.	
70.	Pił angielskich ⁸ dwie [English saws, two]	2.	
1.	Waga do nasion jedna [Scales for seeds, one]	1.	
2.	Sani fornalski parokonne kute jedne [Sleigh, for two horses, forged, one]	1.	
3.	Ławek perłowo malowanych nowych sześć [Benches, pearly painted, new, six]	6.	

⁸ Piła angielska jest ręcznym narzędziem do cięcia drewna, wyróżniającym się cieńszym brzeszczotem [An English saw is a hand tool for cutting wood, with a thinner saw blade].

4.	„ zielono etc. sześć [green etc. six]	6.	
5.	„ w kratki perłowo malowanych stare trzy [lattice-pattern pearly painted, old, three]	3.	
6.	„ z grubych bali etc. „ trzy [made of thick timber etc. three]	3.	
7.	„ dużych półokrągłych wkładanych nowych dwie [large, semicircular, foldable, new, two]	2.	
8.	Dzwonek spiżowy jeden obsadzony w słupie koło Oranżeryi [One bronze bell installed on a pole near the Orangery]	1.	
	Razem [Total]	413.	

[s./p. 238]

Rośliny i Krzewy [Plants and Shrubs]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]
	Trejbhauzowe⁹ [Hothouse plants]		35.	Begonia semperflorens	2.
1.	Abutilon Bedfordjanum	4.	6.	„ ulmifolija	3.
2.	„ striatum	4.	7.	Blechnum brasiliensis	2.
3.	„ venosum	8.	8.	Bonapartea juncea	2.
4.	Achimenes fol. sp. et variet. ¹⁰	150.	9.	Brexia Madagacariensis	4.
5.	Achmea fulgens	2.	40.	Bromeria Ananas	220.
6.	Acrostichum alcornae	10.	1.	Cactus Cereus quadrangularis	5.
7.	Adamia versicolor	5.	2.	„ „ speciosissimus	20.

9 Określenie to odnosi się do roślin utrzymywanych w cieplarniach, zwanych z języka niemieckiego *treibhausami*. W zimie utrzymywano w nich temperaturę na poziomie 12–20°. [In the Polish version, the adjective *trejbhauzowe* refers to plants kept in greenhouses, called *treibhaus* in German, where in winter, the temperature was maintained at 12–20°C].

10 *fol. sp. et variet.* (łac. *folium species et varietas*) – gatunki i odmiany o różnorodnych liściach [species and varieties with various leaves].

8.	Adjanthum Capillus veneris	4.	3.	„ „ Epiphillum accermanni	15.
9.	„ tenerum	25.	4.	„ „ phillanthus	6.
10.	Aeschinathus Lobbeanus	1.	5.	Caladjum pinnatifidum	1.
11.	„ Roxburghi	1.	6.	„ violaceum	2.
12.	„ speciosus	5.	7.	Cantua buxifolja	1.
13.	Aloe glauca	2.	8.	Carolinia phastuosa ¹¹	4.
14.	Aloplectus speciosus	6.	9.	„ princeps	1.
15.	Amarillis longifolja	2.	50.	Cassia mauretjana	2.
16.	Amitja Zygomeres ¹²	1.	1.	Centradenja rosea	10.
17.	Aralja Scheflerdi latifolja ¹³	1.	2.	„ speciosa	4.
18.	Ardocarpus jmperialis	1.	3.	Cestrum aurantjanum	5.
19.	Ardisia crenulata	50.	4.	„ laurifoljum	10.
20.	„ littoralis	6.	5.	„ salicifolijum	5.
1.	Aristolochia Lobbeana	4.	6.	Chamaedorea Schideana	4.
2.	„ grandifolija	3.	7.	Chamaerops excelsa	6.
3.	Asclepias curassavica	1.	8.	„ humilis	4.
4.	Arum bicolor	2.	9.	Citrus trifojlata	1.
5.	„ macrorhizon	3.	60.	Clerodendron fragrans	4.
6.	Begonija argirostigma	6.	1.	„ jnfortunatum	1.
7.	„ coccinea	10.	2.	„ splendens	2.
8.	„ discolor	8.	3.	„ trichotomum	1.
9.	„ Dregii	4.	4.	Clivia nobilis	6.
30.	„ hydrocotilifolija	2.	5.	Cobaea scandens	5.
1.	„ jmperjalis	4.	6.	Coleus Blumei	5.
2.	„ jncarnata	12.	7.	Conoclinjum janthinum	1.
3.	„ manicata	5.	8.	Cordiline dracaenoides	5.
4.	„ ricinifolija	4.	9.	Crovea saligna	1.

¹¹ Powinno być [should be]: Carolina fastuosa.

¹² Powinno być [should be]: Amicia zygomeres.

¹³ Tzn. [i.e.] Schefflera latifoliolata.

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]
70.	<i>Curculigo recurvata</i>	10.	108.	<i>Hilitropium peruvianum</i>	50.
1.	<i>Cycas revoluta</i>	4.	9.	„ <i>voltaireanum</i>	10.
2.	<i>Cyperus alternifolijus</i>	15.	110.	<i>Hibiscus Harissoni</i> ¹⁴	10.
3.	<i>Cypripedjum venustum</i>	2.	1.	„ <i>puniceus</i>	11.
4.	<i>Didymocarpus Piherii</i> ¹⁵	2.	2.	„ <i>rosa sinensis</i>	15.
5.	<i>Diosma Discolor</i>	2.	3.	<i>Hoja carnosa</i>	2.
6.	<i>Drabia rupestris</i>	2.	4.	<i>Jasminum sambac</i>	20.
7.	<i>Dracaena brasiliensis</i>	4.	5.	„ „ <i>fl. pleno</i> ¹⁶	2.
8.	„ <i>congesta</i>	1.	6.	<i>Isolepis tenella</i>	25.
9.	„ <i>fragrans</i>	9.	7.	<i>Ipomoea learii</i>	5.
80.	„ <i>terminalis</i>	5.	8.	„ <i>gossipifolija</i>	5.
1.	„ <i>ferrea</i>	2.	9.	<i>Justicia carnea</i>	10.
2.	<i>Dycca remotiflora</i> ¹⁷	1.	120.	„ <i>lucida</i>	4.
3.	<i>Echites bicolor</i>	2.	1.	„ <i>salicifolija</i>	1.
4.	„ <i>violacea</i>	2.	2.	<i>Kaempfera rotunda</i>	3.
5.	<i>Erythrina laurifoljia</i>	5.	3.	<i>Lantana Camara</i>	7.
6.	<i>Eugenia pimenta</i>	1.	4.	„ <i>Sellocoi</i> ¹⁸	25.
7.	<i>Euphorbia Brownii</i>	1.	5.	„ <i>Youngii</i>	25.
8.	„ <i>jacquiniflora</i>	6.	6.	<i>Lycaste scineri</i> ¹⁹	1.
9.	„ <i>splendens</i>	5.	7.	<i>Lycopodium caesium</i>	25.
90.	<i>Ficus elastica</i>	14.	8.	„ <i>cordifolijum</i>	2.

14 Powinno być [should be]: *Hibiscus harrisii*.

15 Powinno być [should be]: *Didymocarpus pulcher*.

16 *fl. pleno* (łac. *flore pleno*) – z kwiatem pełnym [with full flower].

17 Powinno być [should be]: *Dyckia remotiflora*.

18 Powinno być [should be]: *Lantana selloi*.

19 Powinno być [should be]: *Lycaste skinneri*.

1.	„ nitida	3.	9.	„ denticulatum	25.
2.	„ roxburghii	5.	130.	„ stoloniferum	2.
3.	„ scandens	6.	1.	„ umbrosum	5.
4.	Geissomeria longiflora	5.	2.	Malva abutiloides	2.
5.	Gardenia florida	45.	3.	Manettia bicolor	2.
6.	„ Thunbergii	3.	4.	Maranta discolor	3.
7.	Gesnera van Houttei	2.	5.	„ zebrina	6.
8.	Gloxinia pl. variet. ²⁰	50.	6.	Musa cavendishii	12.
9.	Goldfussia glomerata	10.	7.	„ paradisiaca	9.
100.	Habrotamnus elegans	8.	8.	Odontoglossum grande	2.
1.	„ fascicularis	5.	9.	Oncydium bachyphillum	1.
2.	Hedychium angustifolium	2.	140.	Pandanus graminifolius	2.
3.	„ gardnerianum	6.	1.	Panicum plicatum	12.
4.	Hedera Regneriana	2.	2.	Passiflora alata superba	5.
5.	Haemanthus coccineus	5.	3.	„ caerulea	3.
6.	„ punicus	1.	4.	„ decxisneana	1.
7.	Hiliotropium Trioph de Liege	20.	5.	Phyllanthus epiphillanthus	5.

[s./p. 240]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Szuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Szuki [Number of specimens]
146.	Phoenix dactylifera	8.	184.	Acatja decipiens	2.
7.	Phyllanthus latifolius	4.	5.	„ floribunda	2.
8.	Phrimum setosum	20.	6.	„ glaucescens	1.
9.	Pitcairnia graminifolia	2.	7.	„ latifolija	18.
150.	Porlieria hygrometrica	10.	8.	„ lophanta	1.
1.	Pteris serrulata	3.	9.	„ Melanoxyton	3.
2.	Rivinia humilis	4.	190.	„ paradoxa	5.

20 *pl. variet.* (łac. *plant varietate*) – bliżej nieokreślone odmiany [unspecified varieties].

3.	Rondeletia superba	1.	1.	„ pendula	1.
4.	Ruellia foetida	2.	2.	„ verticillata	3.
5.	„ maculata	3.	3.	Adenocarpus foliosus	3.
6.	„ varians	1.	4.	Agapanthus multiflorens	49.
7.	Russelija equisetifolija	4.	5.	Agave americana	2.
8.	Salvia splendens	15.	6.	Agnostus signatus	2.
9.	Sedum rugosum	10.	7.	Amygdalus persica	1.
160.	Selaginella echinata	2.	8.	„ pumila	1.
1.	Senetio Gisbretii	3.	9.	Andromeda buxifolija	7.
2.	Sida arborea	4.	200.	Anthemis artemissionfolja	50.
3.	Solanum argenteum	10.	1.	Aralja trifoljata	2.
4.	Spathodea campanulata	1.	2.	„ japonica	1.
5.	Stanhopea vardij	4.	3.	Arbutus andrachne	2.
6.	Strelitja augusta	2.	4.	Arbutus unedo	2.
7.	Stromanthe sanguinea	12.	5.	Araucaria chilensis	2.
8.	Tabernaemontana coronaria	2.	6.	„ Cuninghami	1.
9.	Tetracerna mexicana	5.	7.	„ excelsa	1.
170.	Thysacanthus rutilans	5.	8.	„ jmbricata	1.
1.	Tillandsia bromeliaefolia	4.	9.	Aster bellidiflorus	10.
2.	„ pyramidalis	2.	210.	Aster argophillus	1.
3.	„ Zebrina	10.	1.	Aucuba japonica	12.
4.	„ Zonata rubra	8.	2.	Azalea indica	422.
5.	Torenia asiatica	15.	3.	„ pontica	60.
6.	Tradescantia discolor	6.	4.	Banksia athenuata	4.
7.	„ Zebrina	25.	5.	Bekea virgata ²¹	2.
8.	Vinca rosea	5.	6.	Berberis asiatica	2.
9.	Veltheimia viridiflora	10.	7.	„ atosanguinea	4.
180.	b. Oranżeryjne ²² Abies amabilis	1.	8.	Bignonia capensis	2.
1.	„ nobilis	1.	9.	Bignonia grandiflora	3.

21 Powinno być [should be]: Baeckea virgata.

22 Określenie to odnosi się do roślin utrzymywanych w pomarańczarniach, oranżeriach, szklarniach zimnych lub ogrodach zimowych, w których w zimie utrzymywano temperaturę na poziomie 5–10°C [This refers to plants kept in orangeries, conservatories, cold greenhouses or winter gardens, where the temperature in winter was maintained at 5–10 °C].

2.	Acatja alata	1.	220.	Bignonia jasminoides	3.
3.	„ dealbata	4.	1.	Bignonia radicans	2.

[s./p. 241]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]
222.	Blumbago larpenti	4.	260.	Convolvulus cneorum	6.
3.	Bosseaea heterophylla	8.	1.	Clethra arborea	16.
4.	„ tenuicaule	10.	2.	Cornus capitata	1.
5.	Buxus balearica	3.	3.	Correa alba	11.
6.	„ sempervirens	23.	4.	„ Grevilli	3.
7.	Burchelja capensis	1.	5.	„ speciosa	2.
8.	Budleja globosa	2.	6.	Cotoneaster microphilla	1.
9.	„ madagascariensis	1.	7.	Crataegus glabra	12.
230.	„ salicifolja	16.	8.	Cussonia thyrsoflora	3.
1.	Calceolaria rugosa	30.	9.	Cupressus disticha	2.
2.	Calitris australis	2.	270.	„ filiformis	1.
3.	Camelija japonica variet. ²³	108.	1.	„ Lamperti	3.
4.	„ reticulata	2.	2.	Cupressus pyramidalis i horizontalis ²⁴	295.
5.	„ axillaris	1.	3.	Cyclamen europaeum	12.
6.	Capraria lanceolata	26.	4.	Dacridium spicatum	6.
7.	Carmichelia australis	3.	5.	Daphne odora	3.
8.	Casuarina torulosa	1.	6.	Diosma alba	5.
9.	Cephalotaxus adpressa	1.	7.	„ eiljata	2.
240.	Ceratonja siliqua	1.	8.	„ hirsuta	4.
1.	Chironja lonojdes	2.	9.	„ rubra	2.

²³ *variet.* (łac. *varietate*) – odmiany [varieties].

²⁴ Cyprysy o pokroju stożkowatym (piramidalnym) i horyzontalnym [Cypresses of a conical (pyramidal) and horizontal habit].

2.	<i>Chryptomeria japonica</i>	3.	280.	<i>Epacris impressa</i>	1.
3.	<i>Cineraria platanifolia</i>	1.	1.	„ spec. ²⁵	4.
4.	<i>Citrus aurantium</i>	56.	2.	<i>Ericae spec.</i>	300.
5.	„ <i>chinensis latifolia</i>	2.	3.	<i>Escalonia rubra</i>	5.
6.	„ <i>decumana</i>	51.	4.	<i>Eucomis punctata</i>	60.
7.	„ <i>hybrida</i>	2.	5.	<i>Eugenia australis</i>	5.
8.	„ <i>myrtifolja</i>	3.	6.	„ <i>chinensis</i>	1.
9.	„ <i>nobilis</i>	2.	7.	<i>Eupatorium glabellum</i>	9.
250.	„ <i>pedratrum limon</i>	8.	8.	<i>Eustreuhus angustifolijus</i>	2.
1.	„ <i>salicifolia folijo argenteus</i> ²⁶	4.	9.	<i>Entelja arborescens</i>	7.
2.	<i>Citissus albus purpurens</i>	1.	290.	<i>Euonymus japonicus</i>	5.
3.	„ <i>elongatus</i>	8.	1.	„ „ <i>folijo variegatis</i> ²⁷	8.
4.	„ <i>intermedius</i>	6.	2.	<i>Fabjana imbricata</i>	2.
5.	„ <i>purpurens</i>	2.	3.	<i>Fuchsiae pl[ant] variet[ate]</i>	100.
6.	<i>Clematis anaemonaeflora</i>	2.	4.	<i>Genista candicans</i>	5.
7.	„ <i>azurea grandiflora</i>	1.	5.	„ <i>tenuifolia</i>	1.
8.	„ <i>florida</i>	3.	6.	<i>Georgina variabilis</i> gatunków	51.
9.	„ <i>spec.</i>	1.	7.	<i>Globularia longifolia</i>	1.

[s./p. 242]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]
298.	<i>Gnidja jmblicata</i>	3.	336.	<i>Mahonia aquifolia</i>	5.
9.	<i>Grevillea drummondii</i>	3.	7.	„ <i>fascicularis</i>	2.

25 *spec.* (lac. *species*) – skrót oznacza jakiś nieokreślony gatunek z danego rodzaju [this abbreviation stands for some undetermined species of a given genus].

26 Powinno być [should be]: var. folio argenteus (tj. odmiana o srebrnych liściach [i.e. variety with silver leaves]).

27 Powinno być [should be]: var. folio variegatus (tj. odmiany o pstrych liściach [i.e. varieties with variegated leaves]).

300.	„ dubia	8.	8.	Malalena armilaris	32.
1.	Hakea florida	8.	9.	„ elegans	12.
2.	„ sueaviolens	3.	340.	„ fulgens	5.
3.	Haleria lucida	3.	1.	„ foliolosa	10.
4.	Heimia salicifolja	1.	2.	„ hypericifolia	60.
5.	Hibiscus syriacus	9.	3.	„ pubescens	7.
6.	Houstonia coccinea	3.	4.	„ pulchella	6.
7.	Hydrangea hortensis	286.	5.	„ styphelivides	18.
8.	„ quercifolia	5.	6.	„ thymoides	4.
9.	Iberis semperflorem	2.	7.	Medicago arborea	13.
310.	Ilex aechinata	2.	8.	Melia azedarach	1.
1.	„ aquifolium	5.	9.	Melianthus major	3.
2.	„ aquifolium fol[i]o variegatis	2.	350.	Menispermum laurifolium	10.
3.	Illicium anisatum	2.	1.	Mespilus japonica	20.
4.	Indigofera speciosa	1.	2.	Metrosideros angustifolia	18.
5.	Jasminum fruticans	9.	3.	„ semperflorens	9.
6.	„ lucidum	3.	4.	„ species	140.
7.	„ officinale	15.	5.	„ viridiflora	8.
8.	„ revolutum	26.	6.	Myrrea irioides	8.
9.	Juniperus funebris	4.	7.	Myoporum	2.
320.	„ sabina	4.	8.	Myrtus communis	14.
1.	„ squamata	1.	9.	Myrtus communis folijo argenteus	2.
2.	„ virginiana	2.	360.	Myrtus hybrida	10.
3.	Justitia adhatoda	18.	1.	Myrtus macrophylla	69.
4.	Kerrea japonica	10.	2.	Myrtus macrophylla folijo variegatis	2.
5.	Laurus camphora	4.	3.	Myrtus foetica	4.
6.	„ nobilis	8.	4.	Myrsina africana	1.
7.	„ nobilis salicifolia	1.	5.	Nerium splendens	49.
8.	„ sassaparilla	1.	6.	Olea americana	1.
9.	Leptospermum baccatum	13.	7.	Olea europaea	12.

330.	„ lanigerum	8.	8.	Olea fragrans	2.
1.	Lejcopogon floribundum	1.	9.	Pelargonium pl. variet.	329.
2.	Lejcesterja formosa	2.	370.	Pelargonium scandens	75.
3.	Lonicera spec.	6.	1.	Pentstemon campanulatum	6.
4.	Magnolia fuscata	3.	2.	Pentstemon gentianoides coccineum	20.
5.	„ grandiflora	2.	3.	Philirea angustifolia	3.

[s./p. 243]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of items]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of items]
374.	Philica ericoides	2.	412.	Spartium junceum	1.
5.	„ paniculata	9.	3.	Symphocampylos bicolor	2.
6.	„ pubescens	5.	4.	Sterculea platanifolija	1.
7.	Pimelia decussata	7.	5.	Tamarix gallica	1.
8.	„ drupacea	1.	6.	Tarchonanthus camphoratus	10.
9.	Pitosporum tobirae	11.	7.	Tasmania aromatica	1.
380.	„ undulatum	2.	8.	Taxus baccata	2.
1.	Podalyrea sericea	2.	9.	„ plicatilis	1.
2.	Podocarpus elongatus	9.	420.	Teucrium betonicum	2.
3.	„ japonica	1.	1.	Thea lutea	1.
4.	Polygala heystery	1.	2.	„ ucri macro	1.
5.	„ myrtifolia	2.	3.	„ viridis	2.
6.	Pommaderis apetala	2.	4.	Thuja articulata	2.
7.	Prunus aucubaefolias	1.	5.	„ cupressina	2.
8.	„ Lauro Cerassus	27.	6.	„ occidentalis et orientalis	2.
9.	„ lusitanica	1.	7.	„ pendula	1.
390.	Psoralea pinnata	1.	8.	„ tartarica	2.
1.	Punica granatum	29.	9.	Tristama rerufolia	3.

2.	Rhamnus alaternus	15.	430.	Ulex europaea		2.
3.	„ „ fol. variegat.	7.	1.	Veronica Lindleyana		10.
4.	Rhododendron arboreum	194.	2.	„ rosmarinifolia		11.
5.	„ „ ponticum	267.	3.	„ speciosa		5.
6.	Rhus trifoliata	15.	4.	Verbaceae pl. variet.		200.
7.	„ „ angustifolia	10.	5.	„ tryphylla		2.
8.	Rosa semperflorens	50.	6.	Viburnum rugosum		1.
9.	Rubus moluccanus	5.	7.	„ tinus		35.
400.	„ pentaphyllus	1.	8.	Vilex Agnus Castus		1.
1.	„ rosaefolius	6.	9.	Vestringia rosmarinifolia		6.
2.	Ruscus hypophyllum	1.	440.	Yucca gloriosa		12.
3.	Salvia cardinalis	8.	w Kubłach drewnianych [in wooden planters]		duże [large]	małe [small]
4.	„ coccinea	6.	1.	Citrus aurantjum	40.	37.
5.	„ hyssopifolia	7.	2.	„ „ fol. variet.	2.	„
6.	Saxifraga sarmentosa	20.	3.	„ „ crispa	2.	1.
7.	Sedum sieboldii	25.	4.	„ decumana	2.	„
8.	Solanum jasminoides	1.	5.	„ medica	3.	2.
9.	Sollya hedrophylla	2.	6.	„ nobilis	3.	4.
410.	Sophora microphylla	1.	7.	Laurus „	9.	„
1.	„ tetraptera	1.	8.	Punica granatum	10.	12.

Pod następującymi Numerami ²⁸ [Marked with the following numbers]								
Pomarańcze [Oranges]			Cytryny [Lemons]	Citr. Aur. crispa	Rajske jabłko [Paradise apples]	Pompełmus	Laurus nobilis	Punica granatum
1. 1515.	27. 1547.	53. 1580.	1. 1528.	1. 1531.	1. 1564.	1. 1561.	1. 2101.	1. 2265.
2. 1516.	28. 1548.	54. 1581.	2. 1530.	2. 1543.	2. 1577.	2. Jed-	2. 2102.	2. 2266.
3. 1518.	29. 1550.	55. 1582.	3. 1563.	3. Jed-	3. 1591.	na bez	3. 2103.	3. 2267.
4. 1519.	30. 1551.	56. 1583.	4. Dwa	na bez	4. 1595.	Plomby	4. 2104.	4. 2268.
5. 1520.	31. 1552.	57. 1584.	bez	Plomby	5. 1603.	[One	5. 2105.	5. 2269.
6. 1521.	32. 1553.	58. 1586.	Plomby	[One	6. Dwa	without	6. 2106.	6. 2270.
7. 1522.	33. 1554.	59. 1587.	[Two	without	bez	a tag]	7. 2107.	7. 2271.
8. 1523.	34. 1555.	60. 1588.	without	a tag]	Plomby		8. 2108.	8. 2272.
9. 1524.	35. 1556.	61. 1589.	a tag]		[Two		9. 2109.	9. 2273.
10. 1525.	36. 1557.	62. 1590.			without			10. 2274.
11. 1526.	37. 1559.	63. 1590.			a tag]			11. 2275.
12. 1527.	38. 1560.	64. 1592.						12. 2276.
13. 1529.	39. 1560.	65. 1593.						13. 2277.
14. 1532.	40. 1564.	66. 1594.						14. 2278.
15. 1533.	41. 1565.	67. 1596.						15. 2279.
16. 1534.	42. 1566.	68. 1597.						16. 2280.
17. 1535.	43. 1567.	69. 1600.						17. 2281.
18. 1536.	44. 1570.	70. 1606.						18. 2282.
19. 1537.	45. 1572.	71. 1609.						19. 2283.
20. 1538.	46. 1573.	72. 1610.						20. 2284.
21. 1539.	47. 1574.	73. 1611.						21. 2285.
22. 1540.	48. 1575.	74. 1612.						22. 2286.
23. 1541.	49. 1576.	75. 1732.						
24. 1542.	50. 1578.	76. Czte-						
25. 1544.	51. 1579.	ry bez						
26. 1546.	52. 1579.	Plomby						
		[Four						
		without						
		a tag]						

28 Wśród wymienionych numerów powtarzają się: 1560 (pomarańcze nr 38 i 39), 1564 (pomarańcza nr 40 i rajske jabłko nr 1), 1579 (pomarańcze nr 51 i 52) oraz 1590 (pomarańcze nr 62 i 63) [The following numbers are repeated: 1560 (oranges nos. 38 and 39), 1564 (orange no. 40 and paradise apple no. 1), 1579 (oranges nos. 51 and 52) and 1590 (oranges nos. 62 and 63)].

Sprowadzonych z Zagranicy 1856 r. [Brought from abroad 1856]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Szuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Szuki [Number of specimens]
	Trebhauzowe [Hothouse plants]		16.	Gloxiniae pl. variet.	24.
1.	Alamanda neriifolia	1.	17.	Hexacentris misorensis	1.
2.	Amarillis johnsoni	2.	18.	Ipomoea learii	1.
3.	Bactris Maraja	1.	19.	Leptospermum	3.
4.	Begonia grabra	1.	20.	Mussaenda macrophylla	1.
5.	Carludovica humilis eim beym transport verdorben ²⁹	1.	21.	Pandanus graminifolijus	2.
6.	Chamaedorea lunata	1.	22.	Passiflora princeps	1.
7.	„ tepijlata	1.	23.	Pentas carnea	1.
8.	„ sartori	1.	24.	Phoenix dactylifera	2.
9.	Chamaerops excelsa	3.	25.	Rodochiton volubile	1.
10.	„ Palmetto	5.	26.	Stephanotus floribundus	1.
11.	Corypha Mirajama	1.	27.	Tidaea gigantea	2.
12.	Dijon edule	1.	28.	Tradescantea virginicaea	2.
13.	Dracaena brasiliensis	1.	29.	Tropaeolum pentaphyllum	1.
14.	Ficus brassia	1.	30.	„ violiflorum	1.
15.	Gesnera Zebrina	4.			

²⁹ Carludovica humilis uszkodzony podczas transportu [Carludovica humilis damaged in transport].

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]
	b. Oranżeryjne [Orange-ry plants]		17.	Augusta	3.	55.	Comtesse Hartig	1.	93.	Gray	1.
Azalea indica hochstämmig³⁰			18.	Aulica	2.	6.	Cruciata de Pronay	1.	4.	Gaussonia	2.
1.		1.	19.	Aurora	1.	7.	Dark Crimson	1.	5.	Guthriana	2.
2.	Eleonora	1.	20.	Ayez	1.	8.	Daris	1.	6.	Henry Favre	1.
3.	Friedrich August	1.	1.	Banksii	1.	9.	Decora	4.	7.	Henry Seidel	1.
4.	„ II	1.	2.	Bazzoni	2.	60.	Delicatis-sima	2.	8.	Hillari rosea nova	1.
5.	Henriette Sonntag	1.	3.	Bealirosea	3.	1.	De Notaris	2.	9.	Hosackii	1.
6.	Martha Maria	1.	4.	Bella Diana	2.	2.	Derbiana	2.	100.	Imbricata	3.
7.	Pluto	1.	5.	Belliformis	1.	3.	Douglasii	1.	1.	Insubria	2.
8.	Pretiosa	1.	6.	Bianchi	2.	4.	Dryade	1.	2.	Juliana	2.
9.	Prima Donna	1.	7.	Blakburiana	2.	5.	Duc de Bretagne	1.	3.	Lady Grafton	1.
10.	Sophie Schroeder	1.	8.	Bostonii	1.	6.	„ „ Lancaster	2.	4.	Lafayette	2.
Azalea indica Piramiden³¹			9.	Brochii	2.	7.	Duca Serbelina	1.	5.	La villa-geoise	1.

30 *Azalea indica* w formie piennej [*Azalea indica* of high-growing habit].

31 *Azalea indica* o pokroju stożkowym (piramidalnym) [*Azalea indica* of a conical (pyramidal) habit].

1.	Baron v. Hügel	1.	30.	Brownij	3.	8.	Egereca	1.	6.	Leopoldina	2.
2.	Optima	1.	1.	Bruceana	2.	9.	Eglantina	2.	7.	Lina	1.
3.	Princeps	1.	2.	Buff	1.	70.	Elata de Robinson	2.	8.	Lindleyana	1.
4.	Prinz Albert	1.	3.	Burchella	2.	1.	Elegans Chandleri	1.	9.	Lineata	3.
Azalea indica Kugelform³²			4.	Byxantha	1.	2.	Elphinstonii	2.	110.	Lombardii	1.
1.	Prima Donna	1.	5.	Calypso	2.	3.	Emiliana alba	1.	1.	Maculata de Frezer	3.
2.	Prinz Albert	1.	6.	Carbonari	1.	4.	Emila Taverna	1.	2.	„ superba	1.
Camelja japonica fl. pl.			7.	Carlo Magno	2.	5.	Estheri	2.	3.	Madeline	2.
In folgenden Sorten³³			8.	Carolina Smith	2.	6.	Fanny Elsler	1.	4.	Maleni	1.
1.	Admiral Nelson	3.	9.	Carswelliana	1.	7.	Filicita	1.	5.	Manette	4.
2.	Adrien Lebrun	2.	40.	Catharina Longi	1.	8.	Fimbriata	5.	6.	Marchionness of Exeter	1.
3.	Alba Casoretti	1.	1.	Celsiana	1.	9.	Fire-bal	2.	7.	Maria Luigia	12.
4.	„ fenestrata	1.	2.	Centifolia	1.	80.	Flavescens	6.	8.	Marlen	2.
5.	„ Londoniensis	1.	3.	Chandleri	8.	1.	Florida	4.	9.	Martha	1.
6.	„ multiflora	2.	4.	Clementiana	3.	2.	Floy de Virginia	1.	120.	Mathotiana	5.
7.	„ plena	25.	5.	Cockivera	1.	3.	„ „ Young	1.	1.	Meneghini	2.
8.	Alnais superba	2.	6.	Columba	3.	4.	Formosa	1.	2.	Minuta	1.
9.	Alnais	1.	7.	Complexa	1.	5.	Fornarina	1.	3.	Modestarubra	3.

32 Azalea indica o pokroju kulistym [Azalea indica of a globular habit].

33 W następujących odmianach (niem.) [Of the following varieties (German)].

10.	Americana	1.	8.	Comte de Caracciolo	3.	6.	Fortuita	1.	4.	Monarch	3.
11.	Angelica	1.	9.	„ „ Flandre	7.	7.	Francfortensis	2.	5.	Montblanc	2.
12.	Angyria	1.	50.	Contessa de Castebear	2.	8.	Fulgentissima	5.	6.	Monte-roni	5.
13.	Annulata	1.	1.	„ „ Mocenigo	5.	9.	Goffredinova	1.	7.	Napoleon de Lechi ³⁴	1.
14.	Antoinette Bisi	2.	2.	„ „ Nigro	1.	90.	Grande Duchessa d'Etruria	1.	8.	Non plus ultra	1.
15.	Appiani	2.	3.	„ „ Rambaldo	5.	1.	Grandis	1.	9.	Neoboracensis	1.
16.	Armida rosea	1.	4.	Corralba	1.	2.	Grossii	1.	130.	Nicholsii	4.

[s./p. 246]

Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]	Nr kolejny [Number]	Wyszczególnienie [Description]	Sztuki [Number of specimens]
131.	Nitida	1.	170.	Teutonia	4.	4.	Cupressina	3.	5.	Scandenscapreolata rubra	2.
2.	Orphea	1.	1.	Thomasi	2.	5.	Cylindrica speciosa	6.	6.	„ Ey-nard	2.
3.	Oxonensis	5.	2.	Traversii plenissima	6.	6.	Gracilis	45.	7.	„ Fortune Double Yellow	2.

34 Pozycja łączy nazwę znanych wówczas dwóch odmian *Camellia japonica*: 'Napoleon d'Italie' i 'Comte Paolo Tosi Lechi' [This name is a combination of two varieties known back then: *Camellia japonica*: 'Napoleon d'Italie' and 'Comte Paolo Tosi Lechi'].

4.	Palagi	1.	3.	Tricolor	1.	7.	Herba- cea	112.	8.	Venusta	3.
5.	Palmers carmiena	1.	4.	Turbi- nata	3.	8.	Hyema- lis	2.	9.	Chroma- tella	1.
6.	„ caven- dishii	1.	5.	Varie- gata	3.	9.	Mam- mosa	2.	10.	La Marque	2.
7.	Parini	1.	6.	Venusta	4.	10.	Pirami- dalis	4.	11.	Lutea plena	1.
8.	Paul et Virginie	1.	7.	Verger	1.	11.	Sparsa	4.	12.	Persian Double Yello	3.
9.	Penelope	1.	8.	Vestalis	9.		Fuchsia		13.	Phaloe	2.
140.	Picto- rum rosea	2.	9.	Victoria Antwer- pensis	1.	1.	Autrorat	1.	14.	Safrano	2.
1.	Plenissi- ma	1.	180.	Violacea superba	2.	2.	Cler- mont	1.		Różne [Various]	
2.	Plinis	2.	1.	Virgina- lis	1.	3.	Duchess of ³⁵	1.	1.	Calistegia pubescens	1.
3.	Polyan- tria	2.	2.	Wadii	1.	4.	Elegans	1.	2.	Clematis bicolor	1.
4.	Pompo- nia	2.	3.	Waldakii	2.	5.	Favorite	1.	3.	Crassula versicolor	2.
5.	Praeg- nans	1.	4.	Walli- chii	1.	6.	Lady of the Lake	1.	4.	Deutzia gracilis	25.
6.	Pressii	1.		Pira- miden		7.	Omer Pacha	1.	5.	Diclitra spectabilis	12.
7.	Princes- se Bac- ciochi	2.	1.	Alba plena	10.	8.	Princes- se Marie Snow Dropp ³⁶	1.	6.	Epacris pl. variet.	18.
8.	Punctata	1.	2.	Alsatica	1.	9.	Princes- se von Preußen	1.	7.	Hydran- gea japo- nica	

35 Pozycja jest najprawdopodobniej niedokończona. W okresie, kiedy powstał inwentarz, znane były następujące odmiany *Fuchsia* 'Duchess of...': 'Duchess of Gloucester' (Standish, 1848), 'Duchess of Kent' (Ivery, 1848), 'Duchess of Lancaster' (Henderson, 1853) i 'Duchess of Sutherland' (Gaine, 1845) [Description most likely incomplete. At the time when the inventory was in preparation, the following 'Duchess of...' varieties of *Fuchsia* were known: 'Duchess of Gloucester' (Standish, 1848), 'Duchess of Kent' (Ivery, 1848), 'Duchess of Lancaster' (Henderson, 1853) and 'Duchess of Sutherland' (Gaine, 1845)].

36 Pozycja najprawdopodobniej łączy nazwę znanych wówczas dwóch odmian *Fuchsia*: 'Princesse Marie de Würtemberg' (Ketzell, 1853) i 'Snow Drop' (Story, 1855) [This name is most likely a combination of two *Fuchsia* varieties known back then: 'Princesse Marie de Würtemberg' (Ketzell, 1853) and 'Snow Drop' (Story, 1855)].

9.	„major	3.	3.	Bellina	1.	10.	Raphael	1.	8.	fol. variet.	1.
150.	Punica flora superba	1.	4.	Brillante	1.	11.	Souvenir de la reine	1.	9.	Kalmia angustifolia	7.
1.	Reine de Camelliae	2.	5.	Candissima	1.	12.	Thalie	1.	10.	„glauca	6.
2.	Reevesiana	1.	6.	Comte de Flandre	1.	13.	Vanguart	1.	11.	„latifolia	6.
3.	Ridolphi	3.	7.	Duc „Litta	1.	14.	Water nymph	1.	12.	Kennedya bimaculata	4.
4.	Robertsoni	4.	8.	Duchesse d'Orleans	1.		Pelargonium		13.	„coccinea	1.
5.	Rosetta	1.	9.	Fimbriata	2.	1.	Beauty of Winchester	1.	14.	„oblonga	2.
6.	Rubri-caulis nova	5.	10.	Henry Favre	1.	2.	Certio	1.	15.	„ovata	10.
7.	Rumami	2.	11.	Innocenza	1.	3.	Lucidum roseum	1.	16.	Leche-naultia formosa	8.
8.	Sacco nova	1.	12.	Jubilee	1.	4.	Mignon	1.	17.	Mitraria coccinea	2.
9.	Santiana	1.	13.	Lariense	1.	5.	Prinz royal ³⁷	1.	18.	Myrtus communis flore pleno	6.
160.	„speciosa	2.	14.	Madeline	1.	6.	Rembrandt	1.	19.	Thuja Warreana	6.
1.	Schrynmakers nova	2.	15.	Mongibello	1.	7.	Rispinia	1.	20.	Wejgela amabilis	2.

37 Pozycja jest najprawdopodobniej niedokończona i odnosi się do znanej wówczas odmiany *Pelargonium* 'Prinz royale de Württemberg' [This description is most likely incomplete and refers to a *Pelargonium* variety known at the time, 'Prinz royale de Württemberg'].

2.	Soulan- geana plenissi- ma	1.	16.	Pentata	1.	8.	Statin- sky	1.		Grun- towe [Plants grown in the ground]	
3.	Spiralis nova	2.	17.	Queen of En- gland	1.	9.	Venus	1.	1.	Truskaw- ki Bicton White [Straw- berries Bicton White]	24.
4.	Squa- mosa	3.	18.	Sulcata	1.	10.	Wang- heror	1.	2.	„ Globe	24.
5.	Strom- bio	2.	19.	Varie- gata	2.		Rosa		3.	„ Victoria	24.
6.	Supra nova	4.		Erica		1.	Anemo- niflora	1.	4.	Lilium lanci- folium album	40.
7.	Susanna	7.	1.	Blanda	6.	2.	Scan- dens Arshire plena	2.	5.	„ „ rubrum	60.
8.	Sweetii nova	2.	2.	Cerin- thoides	2.	3.	„ Be- auty of the Prairie	1.	6.	„ ti- grinum	20.
9.	Terzi	1.	3.	Colo- rans	1.	4.	Belle de Balti- more	4.	7.	Paeonia arborea	10.

Georginen Verzeichniss 1856

No.	Farbe und Bau der Blume	Höhe nach Fuß	Bemerkung
1.	Zimkillachsfarben deutsch ziemlich	5 ½	
2.	Lilla rosa, kugelbau engl. groß	4	
3.	Gelb mit lilla-rosa Sehen und Spitzen engl.	6	
4.	Rosa-lilla mit dunkelpurpur Punkten und Streifen engl.	3 ½	
5.	Zinnober auf karmosin Raendern engl.	4	
6.	Gelb auf blutrothen Punkten und Streifen / deutsch /Phidias/	5	
7.	Lilla-rosa engl.	5	
8.	Weiß engl. /Queen Virgin/	4	
9.	Blutröth aus großen weißen spitzen deutsch	4 ½	
10.	Weiß mit blutrother Einfassung deutsch	3	
1.	Dunkelpurpur engl. grossblumig	4 ½	
2.	Citronengelb mit kleinen Lillaspitzen engl.	5 ½	
3.	Schwarz purpur engl.	5	
4.	Bläulich purpur engl.	3	
5.	Dunkellilla engl. gerührt	5	
6.	Weiß mit blaupurpur großer Einfassung engl.	5	
7.	Scharlach purpur engl.	4 ½	
8.	Purpur engl.	5	
9.	Helldachziegelroth deutsch	4	
20.	Gelb mit großer scharlach Einfassung und Raendern engl.	4	
1.	Weiß mit purpur gestreifl und punktirt engl. Bunt	4 ½	
2.	Gelbluh lilla engl.	4	
3.	Weiß mit lilla rosa Sehen und kleinen Spitzen engl. groß	5	
4.	Strohgelb mit lilla rosa Raendern engl.	4	
5.	Hellrosa-lilla mit kleinen lilla Spitzen engl.	4 ½	
6.	Scharlach aus gelben Sehen engl. /Baudin Salters/38	4	

38 Powinno być: Baudin (Salter's). Pierwsza część odnosi się do nazwy odmiany, natomiast druga do nazwiska szkółkarza, który jest jej twórcą [Should be: Baudin (Salter's). The first phrase refers to the name of the variety, and the second to the name of the grower who created it].

7.	Dunkelkarmoisien deutsch gut	2 ½	
8.	Schwarzsammtraun engl. klein bl.	2 ½	
9.	Scharlach engl. /Fire bal/	4	
30.	Citronengelb engl.	4	
1.	Schmutziggelb engl. groß bl.	4	
2.	Hellrosa engl. groß bl.	5	
3.	Citronengelb aus kl. lilla Spitzen engl. kugelbau	4	
4.	Blutroth aus großen weißen Spitzen deutsch	6	
5.	Carmin aus bläulich lilla Spitz deutsch	6	

[s. 247 – tłumaczenie na język polski/translation into English]

Katalog georginii 1856 [Catalogue of dahlias 1856]

Nr [No.]	Kolor i budowa kwiatu [Hue and structure of the flower]	wysokość w stopach [height in feet]	Uwagi [Notes]
1.	Cynamonowo-łososiowe, niemieckie, kuliste [Cinnamon-salmon pink, German, spherical]	5 ½	
2.	Liliowo-różowe, kuliste, angielskie, duże [Lilac-pink, spherical, English, large]	4	
3.	Złote z lilowo-różowymi oczkami i końcówkami, angielska [Golden with lilac-pink centres and tips, English]	6	
4.	Różowo-liliowe z ciemnopurpurowymi kropkami i paskami, angielska [Pinkish violet with dark purple dots and stripes, English]	3 ½	
5.	Cynobrowe z karmazynowymi brzegami, angielskie [Vermilion with crimson edges, English]	4	
6.	Złote z krwistoczerwonymi kropkami i paskami / niemieckie /Phidias/ [Golden with blood-red dots and stripes / German /Phidias/]	5	
7.	Liliowo-różowe, angielskie [Lilac-pink, English]	5	
8.	Białe, angielskie /Queen Virgin/ [White, English / Queen Virgin/]	4	

9.	Krwistoczerwone z dużymi, białymi końcówkami, niemieckie [Blood-red with large white tips, German]	4 ½	
10.	Białe z krwistoczerwoną obwódką, niemieckie [White with blood-red edge, German]	3	
1.	Ciemnopurpurowe, angielskie, wielkokwiatowe [Dark purple, English, large-bloomed]	4 ½	
2.	Cytrynowo-żółte z małymi liliowymi końcówkami, angielskie [Lemon-gold with small lilac tips, English]	5 ½	
3.	Ciemnopurpurowe, angielskie [Dark purple, English]	5	
4.	Niebiesko-purpurowe, angielskie [Blue-purple, English]	3	
5.	Ciemnoliliowe, angielskie, rurkowa [Dark lilac, English, revolute]	5	
6.	Białe z niebiesko-fioletowym dużym środkiem, angielskie [White with large blue-violet centre, English]	5	
7.	Szkarłatno-fioletowe, angielskie [Scarlet-violet, English]	4 ½	
8.	Purpurowe, angielskie [Purple, English]	5	
9.	Jasnoceglasto-czerwone, niemieckie [Vivid brick red, German]	4	
20.	Żółte z dużym szkarłatnym środkiem i obwódką, angielskie [Golden with large scarlet centre and edge, English]	4	
1.	Białe z purpurowymi paskami i kropkami, angielskie, kolorowe [White with purple stripes and dots, English, colourful]	4 ½	
2.	Żółto-liliowe, angielskie [Golden-lilac, English]	4	
3.	Białe z liliowo-różowymi oczkami i małymi końcówkami, angielskie, duże [White with lilac-pink centres and small tips, English, large]	5	
4.	Słomkowo-żółte z liliowo-różową obwódką, angielskie [Straw yellow with lilac-pink edge, English]	4	

5.	Jasnoróżowo-lilowe z małymi liliowymi końcówkami, angielskie [Light pink and lilac with small lilac tips, English]	4 ½	
6.	Szkarłatne ze złotymi oczkami, angielskie, /Baudin Salters/ [Scarlet with golden centres, English, /Baudin Salters/]	4	
7.	Ciemno-karmazynowe, niemieckie, dobra odmiana [Dark crimson, German, a good variety]	2 ½	
8.	Czarne aksamitne brązowe, angielskie, małe [Black velvet brown, English, small]	2 ½	
9.	Szkarłatne, angielskie /Fire ball/ [Scarlet, English /Fire ball/]	4	
30.	Cytrynowo-złote, angielskie [Lemon-gold, English]	4	
1.	Brudny żółty, angielskie, duże [Dirty yellow, English, large]	4	
2.	Jasnoróżowe, angielskie, duże [Light pink, English, large]	5	
3.	Cytrynowo-złote z małymi liliowymi końcówkami, angielskie, kuliste [Lemon-gold with small lilac tips, English, spherical]	4	
4.	Krwistoczerwone z dużymi białymi końcówkami, niemieckie [Blood-red with large white tips, German]	6	
5.	Karminowe z błękitno-liliowymi końcówkami, niemieckie [Carmine with azure-lilac tips, German]	6	

[s./p. 248]

No.	Farbe und Bau der Blume	Höhe nach Fuß	Bemerkung
36.	Citronengelb mit weißen Spitzen engl.	4	
7.	Blutröth unterer Seite bläulich engl. groß bl.	6.	
8.	Bläulich Sachfarben engl.	6	Doppelt gefüllt

9.	Rosa engl. /Leonore/	5 ½	Reichblumig
40.	Gelblich lilla engl.	5 ½	
1.	Carmoisin engl.	4 ½	
2.	Lilla purpur aus regel mäßig weißen Spitzen engl.	4	
3.	Hellkirschroth ziemlich deutsch	4	
4.	Hellchamois auf hilllilla-rosa Raendern engl.	4 ½	
5.	Weiss mit violett karmin punkten und gestr. engl.	4	
6.	Gelb mit carmoisin Raendern und Spitz engl. kugelbau	3 ½	
7.	Gelb mit brauncarmoisin Raendern und Spitz	5	Bau nur ziemlich aber Färbung gut.
8.	Lilla purpur kleinbluming	2 ½	Liliput
9.	Carmin mit hellcarmoisin Spitzen engl.	2 ½	Liliput
50.	Gelblich-weiss mit carmin Spitzen engl.	5	
1.	Strohgelb mit Weiss-lilla Spitzen und kl. lilla Spitz engl.	5 ½	

Za zgodność świadczę

Willanow dnia 1go Kwietnia 1857 r.

Plater

G. Laßé

[s./p. 248 – tłumaczenie na język polski/translation into English]

Nr [No.]	Kolor i budowa kwiatu [Hue and structure of the flower]	wysokość w stopach [height in feet]	Uwagi [Notes]
36.	Cytrynowo-złote z białymi końcówkami, angielskie [Lemon-gold with white tips, English]	4	
7.	Krwistoczerwone, od spodu niebieskawe, angielskie, duże [Blood red, bluish on the underside, English, large]	6.	
8.	Niebieskawe, naturalne kolory, angielskie [Bluish, natural colours, English]	6	podwójnie pełnokwiatowy [doubly full-bloomed]

9.	Różowe, angielskie (Leonore) [Pink, English (Leonore)]	5 ½	gęstokwiatowy [dense-bloomed]
40.	Złoto-liliowe, angielskie [Golden-lilac, English]	5 ½	
1.	Karminowe, angielskie [Carmine, English]	4 ½	
2.	Liliowo-purpurowe z regularnie białymi końcówkami, angielskie [Lilac-purple with regular white tips, English]	4	
3.	Spore, jasno-wiśniowe, niemieckie [Large, bright cherry, German]	4	
4.	Jasnobezowy z jasnoliliowo-różowymi brzegami, angielskie [Light beige with light lilac-pink edges, English]	4 ½	
5.	Białe z fioletowokarminowymi kropkami i paskami, angielskie [White with violet-carmine dots and stripes, English]	4	
6.	Złote z karminową obwódką i końcówkami, angielskie, kuliste [Golden with carmine edge and tips, English, spherical]	3 ½	
7.	Złote z brązowo-karminową obwódką i końcówkami [Golden with brown-carmine edge and tips]	5	Sporych rozmiarów, ale dobrze wybarwiony [Largish but well hued]
8.	Liliowo-purpurowe, drobnokwiatowe [Lilac-purple, drobnokwiatowe]	2 ½	drobno kwiatowa [small-bloomed]
9.	Karminowe z jasnokarminowymi końcówkami, angielskie [Carmine with light carmine tips, English]	2 ½	drobno kwiatowa [small-bloomed]
50.	Żółtawo-białe z karminowymi końcówkami, angielskie [Yellowish-white with carmine tips, English]	5	
1.	Słomkowo-żółte z białoliliowymi końcówkami i małymi białymi końcówkami, angielskie [Straw yellow with white-lilac tips and small white tips, English]	5 ½	

ANEKS 2

AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, nr zesp. 342, nr serii 9, sygn. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach wilanowskich 1852–1867 [Files for the gardens in the Wilanów estate 1852–1867], Gustav Lassé, Verzeichniss der Gewaechshaus pflanzen von Willanow [Katalog roślin szklarniowych Wilanowa/ Catalogue of hothouse plants in Wilanów], 1856–1857, s./p. 389–402

[s./p. 389]³⁹

Verzeichniss der Gewaechshaus pflanzen von Willanow

Laufende No.	Namen der Pflanzen	Stk.	Laufende No.	Namen der Pflanzen	Stk.
	A. Warmhaus. ⁴⁰		19.	Ardisia crenulata	50.
1.	Abutilon Bedfordianum	4.	20.	„ „ littoralis	6.
2.	„ „ striatum	4.	21.	Aristolochia Lobbeana	4.
3.	„ „ venosum	8.	22.	„ „ grandifolija	3.
4.	Achimenes fol. variet.	150.	23.	Asclepias curassavica	1.
5.	Achmea fulgens	2.	24.	Arum bicolor	2.
6.	Acrostichum alcicorne	10.	25.	„ „ macrorhizon	3.
7.	Adamia versicolor	5.	26.	Begonia argyrostigma	6.
8.	Adiantum Capillus Veneris		27.	„ „ coccinea	10.
9.	„ „ tenerum		28.	„ „ discolor	8.
10.	Aeschinathus Lobbeanus	1.	29.	„ „ Dregii	4.
11.	„ „ Roxburghi	1.	30.	„ „ hydrocotylifolia	2.
12.	„ „ speciosus	5.	31.	„ „ imperialis	4.
13.	Aloe glauca	2.	32.	„ „ incarnata	12.
14.	Aloplectus speciosus	6.	33.	„ „ manicata	5.
15.	Amaryllis longifolia	2.	34.	„ „ ricinifolija	4.
16.	Amycia Zigomeris ⁴¹	1.	35.	„ „ semperflorens	2.

39 W lewym górnym rogu informacja po polsku napisana ołówkiem: *Inwentarz Ogrodu Willanows. ułożony przez Lasse*, w lewym dolnym piórem: *Ogrodów* [In the upper left corner, a pencil note in Polish: *Inwentarz Ogrodu Willanows. ułożony przez Lasse* [Inventory of Willanow Garden prepared by Lasse], in the lower left corner a note in ink: *Ogrodów* [Gardens].]

40 Ciepłarnia [Hothouse.]

41 Powinno być [should be]: *Amicia zygomeris*.

17.	<i>Aralia Schefferdi latifolia</i> ⁴²	1.	36.	„ „ <i>ulmifolia</i>	3.
18.	<i>Ardocarpus imperialis</i>	1.	37.	<i>Blechnum brasiliense</i>	2.

[kolejna strona, nlb.] [next page, no pagination]

No.		Stk.	No.		Stk.
38.	<i>Bonapartea juncea</i>	2.	62.	<i>Clerodendron splendens</i>	2.
39.	<i>Brexia Madagacariensis</i>	4.	63.	„ „ <i>trichotomum</i>	1.
40.	<i>Bromelia Ananas</i>	220.	64.	<i>Clivia nobilis</i>	6.
41.	<i>Cactus Cereus quadrangularis</i>	5.	65.	<i>Cobaea scandens</i>	5.
42.	„ „ „ <i>specisissimus</i>	20.	66.	<i>Coleus Blumei</i>	5.
43.	„ „ <i>Epiphyllum Acher- manni</i>	15.	67.	<i>Conoclinium janthinum</i>	1.
44.	„ „ „ <i>phyllanthoides</i>	6.	68.	<i>Cordyline dracaenoides</i>	5.
45.	<i>Caladium pinnatifidum</i>	1.	69.	<i>Crovea saligna</i>	1.
46.	„ „ <i>violaceum</i>	2.	70.	<i>Curculigo recurvata</i>	9.
47.	<i>Cantua buxifolia</i>	1.	71.	<i>Cycas revoluta</i>	4.
48.	<i>Carolinea phastuosa</i>	4.	72.	<i>Cyperus alternifolius</i>	15.
49.	„ „ <i>princeps</i>	1.	73.	<i>Cypripedium venustum</i>	2.
50.	<i>Cassia mauritiana</i>	2.	74.	<i>Didymocarpus Pherii</i>	2.
51.	<i>Centradenia rosea</i>	10.	75.	<i>Dioscorea discolor</i>	2.
52.	„ „ <i>speciosa</i>	4.	76.	<i>Drabia rupestris</i>	2.
53.	<i>Cestrum aurantianum</i>	5.	77.	<i>Dracaena brasiliensis</i>	4.
54.	„ „ <i>laurifolium</i>	10.	78.	„ „ <i>cornigesta</i>	1.
55.	„ „ <i>salicifolium</i>	5.	79.	„ „ <i>fragrans</i>	9.
56.	<i>Chamaedorea Schideana</i>	4.	80.	„ „ <i>terminalis</i>	5.
57.	<i>Chamaerops excelsa</i>	6.	81.	„ „ <i>ferrea</i>	2.
58.	„ „ <i>humilis</i>	4.	82.	<i>Dykia remofiflora</i>	1.
59.	<i>Citrus trifoliata</i>	1.	83.	<i>Echites bicolor</i>	3.
60.	<i>Clerodendron fragrans</i>	4.	84.	„ „ <i>violacea</i>	4.
61.	„ „ <i>infortunatum</i>	1.	85.	<i>Erythrina laurifolia</i>	5.

42 Tj. [i.e.] *Schefflera latifoliolata*.

No.		Stk.	No.		Stk.
86.	Eugenia Pimenta	1.	110.	Hibiscus Harrissoni	10.
87.	Euphorbia Brownii	1.	111.	„ „ puniceus	11.
88.	„ „ jaquiniflora	6.	112.	„ „ rosa sinensis	15.
89.	„ „ splendens	5.	113.	Hoja carnosa	2.
90.	Ficus elastica	14.	114.	Jasminum Sambac	20.
91.	„ „ nitida	3.	115.	„ „ „ flore pleno	2.
92.	„ „ Roxburghii	5.	116.	Ipomoea gossipifolia	5.
93.	„ „ scandens	6.	117.	„ „ Learii	5.
94.	Geissomeria longiflora	5.	118.	Justicia carnea	10.
95.	Gardenia florida	45.	119.	„ „ lucida	4.
96.	„ „ Thunbergii	3.	120.	„ „ salicifolia	1.
97.	Gesnera van Houttei	2.	121.	Kaempfera rotunda	3.
98.	Gloxinia pl. variet.	50.	122.	Lantana Camara	7.
99.	Goldfussia glommerata	10.	123.	„ „ Sellocoi ⁴³	25.
100.	Habrothamnus elegans	8.	124.	„ „ Youngii	25.
101.	„ „ fascicularis	5.	125.	Leycaste Shineri	1.
102.	Hedychium angustifolium	2.	126.	Lycopodium caesium	25.
103.	„ „ Gardnerianum	6.	127.	„ „ cordifolium	2.
104.	Hedera Regneriana	2.	128.	„ „ denticulatum	25.
105.	Haemanthus coccineus	5.	129.	„ „ stoloniferum	2.
106.	„ „ punicus	1.	130.	„ „ umbrosum	5.
107.	Heliotropium Triumph de Liege	20.	131.	Malva abutiloides	2.
108.	„ „ peruvianum	50.	132.	Manettia bicolor	2.
109.	„ „ Voltaireanum	10.	133.	Maranta discolor	3.

43 Powinno być [should be]: Lantana selloi.

No.		Stk.	No.		Stk.
134.	Maranta Zebrina	6.	158.	Sedum rugosum	10.
135.	Musa Cavendishii	12.	159.	Selaginella echinata	2.
136.	„ „ paradisiaca	9.	160.	Senecio Gisbretii	3.
137.	Odontoglossum grande	2.	161.	Sida arborea	4.
138.	Oncidium bachyphyllum	1.	162.	Solanum argenteum	10.
139.	Pandanus graminifolius	2.	163.	Spathodea campanulata	1.
140.	Panicum plicatum	12.	164.	Stanhopea Wardii	4.
141.	Passiflora alata superba	5.	165.	Strelitzia augusta	2.
142.	„ „ caerulea	3.	166.	Stromanthe sanguinea	12.
143.	„ „ Decaisneana	1.	167.	Tabernaemontana coronaria	2.
144.	Phyllanthus Epiphyllanthus	5.	168.	Tetranema mexicana	5.
145.	„ „ latifolius	4.	169.	Thyrsacanthus rutilans	5.
146.	Phoenix dactylifera	8.	170.	Tillandsia bromeliaefolia	4.
147.	Phrimum setosum	20.	171.	„ „ pyramidalis	2.
148.	Pitcairnia graminifolia	2.	172.	„ „ Zebrina	10.
149.	Porlieria hygrometrica	10.	173.	„ „ Zonata purpurea	8.
150.	Pteris serrulata	3.	174.	Torenia asiatica	15.
151.	Rivinia humilis	4.	175.	Tradescantia discolor	6.
152.	Rondeletia superba	1.	176.	„ „ Zebrina	25.
153.	Ruellia foetida	2.	177.	Vinca rosea	5.
154.	„ „ maculata	3.	178.	Weltheimia viridiflora	10.
155.	„ „ varians	1.			
156.	Russelia equisetifolia ⁴⁴	4.			
157.	Salvia splendens	15.			

44 Powinno być [should be]: Russelia equisetiformis.

No.		Stk.	No.		Stk.
	B. Kalthaus ⁴⁵		203.	Arbutus Andrachne	2.
180.	Abies amabilis	1.	204.	„ „, Unedo	2.
181.	„ „, nobilis	1.	205.	Araucaria chilensis	2.
182.	Acacia alata	1.	206.	„ „, Cuninghami	1.
183.	„ „, dealbata	4.	207.	„ „, excelsa	1.
184.	„ „, decipiens	2.	208.	„ „, imbricata	1.
185.	„ „, floribunda	2.	209.	Aster argophyllus	1.
186.	„ „, glaucescens	1.	210.	„ „, bellidiflorus	10.
187.	„ „, latifolia	18.	211.	Aucuba japonica	12.
188.	„ „, lophanta	1.	212.	Azalea indica	422.
189.	„ „, Melanoxydon	3.	213.	„ „, pontica	60.
190.	„ „, paradoxa	5.	214.	Banksia athenuata	4.
191.	„ „, pendula	1.	215.	Bekea virgata ⁴⁶	2.
192.	„ „, verticillata	3.	216.	Berberis asiatica	2.
193.	Adenocarpus foliosus	3.	217.	„ „, atrosanguinea	4.
194.	Agapanthus multiflorens	49.	218.	Bignonia capensis	2.
195.	Agave americana	2.	219.	„ „, grandiflora	3.
196.	Agnostus signatus	2.	220.	„ „, jasminoides	3.
197.	Amygdalus persica flore pleno	1.	221.	„ „, radicans	2.
198.	„ „, pumila fl. pl.	1.	222.	Blumbago Larpente	4.
199.	Andromeda buxifolia	7.	223.	Bosseaea Tenucaule	10.
200.	Anthemis artemissionfolia	50.	224.	„ „, heterophylla	8.
201.	Aralia trifoliata	2.	225.	Buxus balearica	3.
202.	„ „, japonica	1.	226.	„ „, sempervirens	23.

45 Ogród zimowy lub szklarnia zimna [Winter garden or cold glasshouse].

46 Powinno być [should be]: Bacceea virgata.

No.		Stk.	No.		Stk.
227.	Burchelia capensis	1.	251.	Citrus chinensis latifolia	2.
228.	Budleja globosa	2.	252.	„ decumana	
229.	„ „, madagascariensis	1.	253.	„ hybrida	2.
230.	„ „, salicifolia	16.	254.	„ myrtifolia	3.
231.	Calceolaria rugosa	30.	255.	„ nobilis	2.
232.	Calitris australis	2.	256.	„ pedratrum Limon	8.
233.	Camellia japonica fl. pl. plan. var.	198.	257.	„ salicifol. fol. argenteus	4.
234.	„ „, reticulata	2.	258.	Citissus albus purpureus	1.
235.	Camellia axillaris	1.	259.	„ „, elongatus	8.
236.	Capraria lanceolata	26.	260.	„ „, intermedius	6.
237.	Carnichelia australis	3.	261.	„ „, purpureus	2.
238.	Casuarina torulosa	1.	262.	Clematis anemoneflora	2.
239.	Cephalotaxus adpressa	1.	263.	„ „, azurea grandiflora	1.
240.	Ceratonia Siliqua	1.	264.	„ „, florida	3.
241.	Chironia linoides	2.	265.	„ „, spec.	1.
242.	Chryptomeria japonica	3.	266.	Clethra arborea	16.
243.	Cineraria platanifolia	1.	267.	Convolvulus Cneorum	6.
244.	Pommeranzenbäume in Kübel: Citrus Aurantium grosse K. 40 kl. 37 ⁴⁷		268.	Cornus capitata	1.
245.	„ „ „, crispa „ 2 „, 1		269.	Correa alba	11.
246.	„ „ „, folium variegatis „ 2 „, -		270.	„ „, Grevilli	3.
247.	„ „ „, decumana „ 2 „, -		271.	„ „, speciosa	2.
248.	„ „ „, medica „ 3 „, 2		272.	Cotoneaster microphylla	1.
249.	„ „ „, nobilis „ 3 „, 4		273.	Crataegus glabra	12.
250.	Citrus Aurantium wilde	56.	274.	Cussonia thyrsoiflora	3.

47 Drzewka pomarańczowe w kublach: Citrus Aurantium duże kubły 40, male 37 [Orange trees in planters: Citrus Aurantium, large planters 40, small planters 37].

No.		Stk.	No.		Stk.
275.	<i>Cupressus disticha</i>	2.	299.	<i>Genista candicans</i>	5.
276.	„ „ <i>filiformis</i>	1.	300.	„ „ <i>tenuifolia</i>	1.
277.	„ „ <i>Lamperti</i>	3.	301.	<i>Georgina variabilis</i> St. Sorten ⁴⁸	
278.	„ „ <i>horizontalis</i> u. <i>pyramidalis</i>	295.	302.	<i>Globularia longifolia</i>	1.
279.	<i>Cyclamen europaeum</i>	12.	303.	<i>Gnidia imbricata</i>	3.
280.	<i>Dacridium spicatum</i>	6.	304.	<i>Grevillea Drummondii</i>	3.
281.	<i>Daphne odora</i>	3.	305.	„ „ <i>dubia</i>	8.
282.	<i>Diosma alba</i>	5.	306.	<i>Hakea florida</i>	8.
283.	„ „ <i>eiliata</i>	2.	307.	„ „ <i>sueaviolens</i>	3.
284.	„ „ <i>hirsuta</i>	4.	308.	<i>Haleria lucida</i>	3.
285.	„ „ <i>rubra</i>	2.	309.	<i>Heimia salicifolja</i>	1.
286.	<i>Epacris impressa</i>	5.	310.	<i>Hibiscus syriacus</i>	9.
287.	<i>Entelia arborescens</i>	7.	311.	<i>Houstonia coccinea</i>	3.
288.	<i>Ericae</i> pl. spec.	300.	312.	<i>Hydrangea hortensis</i>	286.
289.	<i>Escalonia rubra</i>	5.	313.	„ „ <i>quercifolia</i>	5.
290.	<i>Eucomis punctata</i>	60.	314.	<i>Iberis semperflorens</i>	2.
291.	<i>Eugenia australis</i>	5.	315.	<i>Ilex aechinata</i>	2.
292.	„ „ <i>chinensis</i>	1.	316.	„ <i>Aquifolium</i>	5.
293.	<i>Eupatorium glabellum</i>	9.	317.	„ „ <i>foliis. variegatis</i>	2.
294.	<i>Eustrachus angustifolius</i>	2.	318.	<i>Illicium anisatum</i>	2.
295.	<i>Euonymus japonicus</i>	5.	319.	<i>Indigofera speciosa</i>	1.
296.	„ „ <i>foliis variegata</i>	8.	320.	<i>Jasminum fruticans</i>	9.
297.	<i>Fabiana imbricata</i>	2.	321.	„ „ <i>lucidum</i>	3.
298.	<i>Fuchsia</i> pl. variet.	100.	322.	„ „ <i>officinale</i>	15.

48 St. Sorten (niem. *stück sorten*) – wybór odmian [selection of varieties].

No.		Stk.	No.		Stk.
323.	Jasminum revolutum	26.	347.	Melaleuca hypericifolia	60.
324.	Juniperus funebris	4.	348.	„ „ pubescens	7.
325.	„ „ sabina	4.	349.	„ „ pulchella	6.
326.	„ „ squamata	1.	350.	„ „ styphelivides	18.
327.	„ „ virginiana	2.	351.	„ „ thymoides	4.
328.	Justitia Adhatoda	18.	352.	Medicago arborea	13.
329.	Kerrea japonica	10.	353.	Melia Azedarach	1.
330.	Laurus Camphora	4.	354.	Melianthus major	3.
331.	„ „ nobilis in Küb. 9	8.	355.	Menispermum laurifolium	10.
332.	„ „ crispa	1.	356.	Mespilus japonica	20.
333.	„ „ sassaparilla	1.	357.	Metrosideros angustifolia	18.
334.	Leptospermum baccatum	13.	358.	„ „ semperflorens	9.
335.	„ „ lanigerum	8.	359.	„ „ species	140.
336.	Lycopogon floribundum	1.	360.	„ „ viridiflora	8.
337.	Lencesteria formosa	2.	361.	Myoporum parviflorum	2.
338.	Lonicera pl. spec.	6.	362.	Morea irioides	8.
339.	Magnolia fuscata	3.	363.	Myrthus communis	14.
340.	„ „ grandiflora	2.	364.	„ „ „ folius argenteus	2.
341.	Mahonia aquifolia	5.	365.	„ „ hybrida	10.
342.	„ „ fascicularis	2.	366.	„ „ macrophylla	69.
343.	Melaleuca armillaris	32.	367.	„ „ „ fol. varieg.	2.
344.	„ „ elegans	12.	368.	„ „ foetica	4.
345.	„ „ foliolosa	10.	369.	Myrsine africana	1.
346.	„ „ fulgens	5.	370.	Nerium splendens	49.

<p>[s. 395]\</p> <p>Należy do Inwentarza</p> <p>Von der Frau Gräfin auß Paris mitgebracht, und für Willanów bestimmten Garten-Utensilien :</p> <p>Utensilien 3 Kautschuck Wasser-Schläuche 1 Handspitze v. Meßing 2 Mundstücke zum Spritzen 6 „ „ Kleinere 3 Blasebälge für Insecten 2 Gießkannen 1 Fruchtschere 1 Blumenschere 1 Kanten-Stecker 1 Hand-Sege</p> <hr/> <p>Suma 21 Stück</p> <p>erhalten G. Laßé</p> <p>d. 23 July 1858.</p>	<p>[s. 395 – tłumaczenie na język polski] [p. 395 – translation into Polish]</p> <p>Należy do Inwentarza [The following items belong to the inventory] Od Pani Hrabiny z Paryża sprowadzone, i dla Wilanowa uzgodnione narzędzia ogrodowe : [Garden tools sent by Milady the Countess from Paris and agreed for use in Wilanów]</p> <p>Narzędzia [Tools] 3 gumowe węże do wody [3 rubber hoses for water] 1 ręczna sikawka z mosiądzu [1 hand sprinkler made of brass] 2 ustniki do rozpylania [2 mouthparts for spraying] 6 ustników mniejszych [6 small mouthparts] 3 miechy⁴⁹ na insekty [3 bellow dusters to control insects] 2 konewki [2 watering cans] 1 nożyce do owoców [1 pair of shears for fruit] 1 nożyce do kwiatów [1 pair of shears for flowers] 1 obcinarka krawędzi [1 edge trimmer] 1 ręczna piła [1 hand saw]</p> <hr/> <p>Suma 21 sztuk [Total 21 items]</p> <p>otrzymał [received by] G. Laßé</p> <p>d. 23 lipca 1858.</p>
---	---

[s./p. 396]

No.		Stk.	No.		Stk.
371.	Olea americana	1.	395.	Psoralea pinnata	1.
372.	„ europaea	19.	396.	Punica Granatum in grossen Kübeln 22. ⁵⁰	29.

49 Miecch to narzędzie służące do rozpylania środków ochrony roślin w formie suchego proszku [A bellow duster is a tool for dispensing insecticidal powders].

50 Punica Granatum w dużych kubkach 22 [Punica Granatum in large planters, 22].

373.	„ fragrans	2.	397.	Rhamnus alaternus	15.
374.	Pelargonium pl. variet.	319.	398.	„ „ „ fol. variegat.	7.
375.	„ „scandens	75.	399.	Rhododendron arboreum	194.
376.	Pentstemon campanulatum	6.	400.	„ „ „ ponticum	267.
377.	„ „gentianoides coccineum	20.	401.	Rhus trifoliata	15.
378.	Phylica ericoides	2.	402.	„ „ angustifolia	10.
379.	„ „ paniculata	9.	403.	Rosa semperflorens	50.
380.	„ „ pubescens	5.	404.	Rubus molucanus	5.
381.	Philirea angustifolia	3.	405.	„ „ pentaphyllus	1.
382.	Pimelia decussata	7.	406.	„ „ rosaefolius	6.
383.	„ „ drupacea	1.	407.	Ruscus Hypophyllum	1.
384.	Pittosporum Tobirae	11.	408.	Salvia cardinalis	8.
385.	„ „ undulatum	2.	409.	„ „ coccinea	6.
386.	Podalyrea sericea	2.	410.	„ „ hyssopiflora	7.
387.	Podocarpus elongatus	9.	411.	Saxifraga sarmentosa	20.
388.	„ „ japonicus	1.	412.	Sedum Sieboldii	25.
389.	Polygala Heysteris	1.	413.	Solanum jasminoides	1.
390.	„ „ myrtifolia	2.	414.	Sollya hetrophylla	2.
391.	Pommaderis apetala	2.	415.	Sophora microphylla	1.
392.	Prunus aucubaefolia	1.	416.	„ „ tetraptera	1.
393.	„ „ Lauro Cerassus	27.	417.	Spartium junceum	1.
394.	„ „ lusitanica	1.	418.	Sterculea platanifolia	1.

[s./p. 397]

No.		Stk.	No.		Stk.
419.	Symphocampylos bicolor	2.	433.	Thuja tartarica	2.
420.	Tamarix gallica	1.	434.	Tristania reiriifolia	3.
421.	Tarchonanthus camphoratus	10.	435.	Ulex europaea	2.
422.	Tasmania aromatica	1.	436.	Veronica Lindleyana	10.
423.	Taxus baccata	2.	437.	„ „ rosmarinifolia	11.
424.	„ „ plicatilis	1.	438.	„ „ speciosa	5.

425.	Teucrium betonicum	2.	439.	Verbenae pl. variet.	200.
426.	Thea lutea	1.	440.	„ „ tryphylla	2.
427.	„ „ ucri macro	1.	441.	Viburnum rugosum	1.
428.	„ „ viridis	2.	442.	„ „ tinus	35.
429.	Thuja articulata	2.	443.	Vilex Agnus-Castus	1.
430.	„ „ cupressina	2.	444.	Westringia rosmarinifolia	6.
431,	„ „ occidentalis et orientalis	42.	445.	Yucca gloriosa	12.
432.	„ „ pendula	1.			

**Verzeichniss
der vom Auslande erhaltenen Pflanzen⁵¹**

	A. Warmhaus		7.	Chamaedorea Tepejolata	1.
1.	Alamanda neriifolia	1.	8.	„ „ Sartori	1.
2.	Amarillis Johnsoni	2.	9.	Chamaerops excelsa	3.
3.	Bactris Maraja	1.	10.	„ „ Palmetto	5.
4.	Begonia grabra	1.	11.	Corypha Mirajana	1.
5.	Carludowica humilis	1.	12.	Dion edule	1.
6.	Chamaedorea lunata	1.	13.	Dracaena brasiliensis	1.

[s./p. 398]

No.		Stk.	No.		Stk.
14.	Ficus Brassia	1.	23.	Pentas carnea	1.
15.	Gesnera Zebrina	4.	24.	Phoenix dactylifera	2.
16.	Gloxinia pl. variet.	24.	25.	Rodochiton volubile	1.
17.	Hexacentris mysuriensis	1.	26.	Stephanotus floribundus	1.
18.	Ipomoea Leari	1.	27.	Tidaea gigantea	2.
19.	Leptospermum spec.	3.	28.	Tradescantea virginica	2.
20.	Mussaenda macrophylla	1.	29.	Tropaeolum pentaphyllum	1.
21.	Pandanus graminifolius	2.	30.	„ „ violaefflorum	1.
22.	Passiflora princeps	1.			

⁵¹ Katalog roślin sprowadzonych z zagranicy [Catalogue of plants brought from abroad].

B. Kalhaus				17- Camellia japonica flore pleno folgende Sorten			
1-10 Azalea indica hochstämmig folgende Sorten				Admiral Nelson	3.	annulata	1.
Cuprea splendens	1.	Martha Maria	1.	Adrien Lebrun	2.	Antoinette Bisi	2.
Eleonora	1.	Pluto	1.	Alba Cassoretti	1.	Appiani	2.
Friedrich August	1.	Pretiosa	1.	alba fenestrata	1.	Armida rosea	1.
Friedrich II	1.	Prima Donna	1.	alba Londoniensis	1.	Auguste	3.
Henriette Sonntag	1.	Sophie Schroeder	1.	alba multiflora	2.	aulica	2.
10-12 Azalea indica Kugelform folgende Sorten				alba plena	25.	Aurora	1.
Prima Donna	1.	Prinz Albert	1.	Alnais	1.	Ayez	1.
13-16 Azalea indica Piramiden folgende Sorten				Alnais superba	2.	Banksii	1.
Baron v. Hügel	1.	Princeps	1.	americana	1.	Bazzoni	2.
Optima	1.	Prinz Albert	1.	Angelica	1.	Beali rosea	3.
				Angryia	1.	Bella Diana	2.

[s./p. 399]

	Stk.		Stk.		Stk.		Stk.
belliformis	1.	Comte de Flandre	7.	Emiliana alba	1.	Henry Seidel	1.
Bianchi	2.	Contesse de Castebear	2.	Emile Taverna	1.	Hillari rosea nova	1.
Blakburneana	9.	Contesse de Mocenigo	5.	Estheri	2.	Hosackii	1.
Bostoni	1.	Contesse de Nigro	1.	Fanny Elsler	1.	imbricata	3.
Brochii	2.	Contesse de Rambaldo	5.	felicitas	1.	insubria	2.
Brownii	3.	Corra alba	1.	fimbriata	5.	Juliana	2.

Bruceana	2.	Comtesse Hartig	1.	fire-bal	2.	Lady Grafton	1.
Buff	1.	cruciata de Pronay	1.	flavescens	6.	Lafayette	2.
Burchella	2.	Dark Crimson	1.	florida	4.	La villageoise	1.
Byxantina	1.	Daris	1.	floy de Virginia	1.	Leopoldine	2.
Calypso	2.	decora	4.	floy de Young	1.	Lina	1.
Carbonari	1.	delicatissima	2.	formosa	1.	Lindleyana	1.
Carvelliana	1.	De Notaris	2.	Fornarina	1.	lineata	3.
Catharine Lange	1.	Derbeana	2.	Fortuite	1.	Lombardi	1.
Carlo-Magno	2.	Douglasii	1.	frankofurtensis	2.	maculata de Frezer	3.
Caroline Smith	2.	Dryade	1.	fulgens plenissima	5.	Maculata superba	1.
Celsiana	1.	Duc de Bretagne	1.	Goffredii nova	1.	Madeline	2.
Centifolia	1.	Duc de Lancaster	2.	Grande Duchessa d'Etruria	1.	Maleni	1.
Chandleri	8.	Duca Sorbelina	1.	grandis	1.	Manetti	4.
Clementiana	3.	Egeria	1.	Gray	1.	Marchioness of Exeter	1.
Cocki vera	1.	Eglantina	2.	Grossii	1.	Maria Luigia	12.
Columba	3.	elata de Robinson	2.	Gussonia	2.	Marlai	2.
complexa	1.	elegans Chandleri	1.	Guthriana	2.	Martha	1.
Comte de Caraccioli	3.	Elphinstonia	2.	Henry Favre	1.	Mathotiana	5.

	Stk.		Stk.		Stk.		Stk.
Meneghini	2.	praegnans	1.	Teutonia	4.	Vestalis	9.
Minuta	1.	Pressii	1.	Thomasii	2.	Victoria Antwerpensis	1.
modesta rubra	3.	Princesse Bacciocchi	2.	Traversii plenissima	6.	violacea superba	2.
Monarch	3.	Punctata et major	1-3.	tricolor	1.	virginalis	1.
Montblanc	2.	punica flora superba	1.	turbinata	3.	Wadii	1.
Monteroni	5.	Reine de Camellia	2.	variegata	3.	Waldachii	2.
Napoleon de Lechi	1.	Ravesiana	1.	venusta	4.	Wallichii	1.
non plus ultra	1.	Ridolphi	3.	Verger	1.	Zavonia	1.
neoboracensis	1.	Robertsoni	4.	Camellia japonica fl. pl. Pyramiden f. S. :			
Nicolai	4.	Rosetta	1.	alba plena	10.	innocenza	1.
nitida	1.	rubricaulis nova	5.	alsatica	1.	Jubilee	1.
Orphea	1.	Rumanni	2.	Bellina	1.	Lariense	1.
oxoniensis	5.	Sacoi nova	1.	brillante	1.	Madelaine	1.
Palagi	1.	Santiniana	1.	candidissima	1.	Mongibello	1.
Palmers carmiena	1.	Santiniana speciosa	2.	Comte de Flandre	1.	punctata	1.
„ Cavendishii	1.	Schrynmakers nova	2.	Duc de Litta	1.	Queen of England	1.
Parini	1.	Soulangeana plenissima	1.	Duchesse d'Orleans	1.	sulcata	1.
Paul et. Virginie	1.	spiralis nova	2.	fimbricata	2.	variegata	2.
Penelope	1.	squamosa	3.	Henry Favre	1.		
pictorum rosea	2.	Strombio	2.	447-57. Erica in folgen den Sorten:			
plenissima	1.	supra nova	4.	blanda	6.	cylandrica speciosa	6.

Plinis	2.	Susanna	7.	cerinthoides	2.	gracilis	45.
polyantria	2.	Sweetii nova	2.	colorans	1.	herbacea	112.
Pomponia	2.	Terzii	1.	cupressina	3.	hyemalis	2.

[s./p. 401]

	Stk.		Stk.		Stk.		Stk.
mammosa	2.	sparsa	4.	lucidum roseum	1.	Rispinia	1.
pyramidalis	4.			Mignon	1.	Statinsky	1.
458-71. Fuchsia folgende Sorten				Prince royal	1.	Venus	1.
Autrerat	1.	Princesse Marie Snow Dropp	1.	Rembrandt	1.	Wangheror	1.
Clermont	1.	Princesse v. Preußen	1.	482-95 Rosa folgende Sorten			
Duchesse of	1.	Raphael	1.	anemonaeflora	1.	Scandens venusta	3.
elegans	1.	souvenir de la reine	1.	scandens Arshire plena	2.	Chromatella	1.
Favorite	1.	Thalie	1.	„ Beauty of the Prairie	1.	La marque	2.
Lady of the Lake	1.	Vanguart	1.	„ Belle de Baltimore	4.	lutea plena	1.
Omer Pacha	1.	Waternymphe	1.	„ capreolata rubra	2.	Persian Double Yello	3.
472-87. Pelargonium f. S.				„ Eynard	2.	Phaloe	2.
Beauty of Winchester	1.	Certio	1.	„ Fortune Double Yellow	2.	Safrano	2.

496.	Calistegia pubescens	1.	507.	Kennedyia coccinea	1.
497.	Clematis bicolor	1.	508.	„ oblonga	2.
498.	Crassula spec.	2.	509.	„ ovata	10.
499.	Deutzia gracilis	25.	510.	Lechenaultia formosa	8.
500.	Dyclitra spectabilis	12.	511.	Mitraria coccinea	2.

501.	Epacris pl. variet.	18.	512.	Myrtus communis flore pleno	6.
502.	Hydrangea japonica fol. varieg.	1.	513.	Petunia pl. var. ++	
503.	Kalmia angustifolia	7.	514.	Thuja Warreana	6.
504.	„ glauca	6.	515.	Wejgela amabilis	2.
505.	„ latifolia	6.	C. Freye Land. ⁵²		
506.	Kennedyia bimaclata	4.	516.	Erdbeerpflanzen Bicton White	24.

[s./p. 402]

No.		Stk.	No.		Stk.
517.	Erdbeerpflanzen Globe	24.	520.	Lilium lancifolium rubrum	60.
518.	„ „ Victoria	24.	521.	„ „ tigrinum	20.
519.	Lilium lancifolium album	40.	522.	Paeonia arborea	10.

Aufzeichnung der Orangen, Lorbeer und Granatbäume taufangehänger No.⁵³Orangen

1536.	1522.	1535.	1539.	1527.	1540.	1572.	1600.	1576.	1582.	1586.	1597.	1533.	1564.	1530.
1532.	1565.	1612.	1590.	1521.	1526.	1579.	1580.	1594.	1566.	1578.	1583.	1588.	1591.	11
1518.	1560.	1554.	1559.	1550.	1515.	1524.	1556.	1555.	1593.	1570.	1575.	1549.	1595.	Stük ohne No ⁵⁴
1547.	1551.	1548.	1611.	1542.	1574.	1516.	1606.	1590.	1592.	1529.	1553.	1531.	1561.	
1568.	1520.	1581.	1525.	1544.	1534.	1567.	1579.	1609.	1557.	1537.	1587.	1577.	1528.	
1560.	1538.	1573.	1523.	1541.	1546.	1584.	1610.	1596.	1732.	1589.	1519.	1603.	1563.	

*Lorbeeren von No 2101-2110**Granaten von No 2265-2287*

52 W gruncie [Grown in the ground].

53 Rejestr cytrusów, wawrzynów i granatów – numery etykiet. Wśród wymienionych numerów cytrusów dwukrotnie powtarzają się numery: 1560, 1579 oraz 1590. Brakuje jednak okazów o numerach 1543 i 1552 wymienionych w inwentarzu Tytusa Zbranickiego, a wśród wawrzynów i granatów pojawił się jeden okaz więcej [A registry of citruses, bay laurels and pomegranates – tag numbers. Among the citrus numbers mentioned, the numbers 1560, 1579 and 1590 are repeated twice. However, there are no specimens with the numbers 1543 and 1552 mentioned in Tytus Zbranicki's inventory, and among the bay laurels and pomegranates there is one more specimen].

54 11 sztuk bez numeru [11 specimens without numbers].

ANEKS 3

Zestawienie współczesnych nazw naukowych roślin i nazw wymienionych w inwentarzu Tytusa Zbranickiego i Gustava Lassé [List of contemporary scientific names of plants and names included in the inventories prepared by Tytus Zbranicki and Gustav Lassé]

310

L.p.	Współczesna nazwa naukowa [Contemporary scientific name]	Inwentarz Tytusa Zbranickiego (TZ) i Gustava Lassé (GL) [Inventory prepared by Tytus Zbranicki (TZ) and Gustav Lassé (GL)]	
		Ilość [szt.]	Nazwa rośliny [Plant name]
Rośliny cieplarniowe [Hothouse plants]			
1	× <i>Didrangea versicolor</i> (Fortune)	5	Adamia versicolor
2	<i>Abutilon pictum</i> (Gillies ex Hook.) Walp.	8	Abutilon venosum
3	<i>Achimenes</i> sp.	150	Achimenes fol. varie.
4	<i>Adiantum capillus-veneris</i> L.	4 (TZ) 0 (GL)	Adiantum Capillus Veneris
5	<i>Adiantum tenerum</i> Sw.	25	Adiantum tenerum
6	<i>Aechmea bromeliifolia</i> (Rudge) Baker	4	Tillandsia bromeliifolia
7	<i>Aechmea fulgens</i> Brongn.	2	Aechmea fulgens
8	<i>Aeschynanthus parasiticus</i> (Roxb.) Wall.	1	Aeschynanthus roxburghii
9	<i>Aeschynanthus pulcher</i> (Blume) G.Don	1	Aeschynanthus lobbianus
10	<i>Aeschynanthus speciosus</i> Hook.	5	Aeschynanthus speciosus
11	<i>Allamanda schottii</i> Pohl	1	Allamanda neriifolia
12	<i>Alocasia macrorrhizos</i> (L.) G.Don	3	Arum macrorrhizon
13	<i>Aloe glauca</i> Mill.	2	Aloe glauca
14	<i>Amicia zygomeris</i> DC.	1	Amicia zygomeris
15	<i>Ammocharis longifolia</i> (L.) Herb.	2	Amarillis longifolia
16	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	220	Bromelia Ananas
17	<i>Aphelandra longiflora</i> (Lindl.) Profice	5	Geissomeria longiflora
18	<i>Ardisia crenata</i> Sims	50	Ardisia crenulata

19	<i>Ardisia elliptica</i> Thunb.	6	<i>Ardisia littoralis</i>
20	<i>Aristolochia macrophylla</i> Lam.	3	<i>Aristolochia grandifolia</i>
21	<i>Aristolochia lobbeana</i> ⁵⁵	4	<i>Aristolochia Lobbeana</i>
22	<i>Asclepias curassavica</i> L.	1	<i>Asclepias curassavica</i>
23	<i>Asplundia humilis</i> (Poepp. & Endl.) Harling	1	<i>Carludovica humilis</i>
24	<i>Bactris maraja</i> Mart.	1	<i>Bactris maraja</i>
25	<i>Bartlettina sordida</i> (Less.) R.M.King & H.Rob.	1	<i>Conoclinium ianthinum</i>
26	<i>Begonia</i> × <i>semperflorens-cultorum</i> hort.	2	<i>Begonia semperflorens</i>
27	<i>Begonia coccinea</i> Hook.	10	<i>Begonia coccinea</i>
28	<i>Begonia dregei</i> Otto & Dietr.	4	<i>Begonia dregei</i>
29	<i>Begonia glabra</i> Aubl.	1	<i>Begonia glabra</i>
30	<i>Begonia grandis</i> Dryand.	8	<i>Begonia discolor</i>
31	<i>Begonia hydrocotylifolia</i> Otto ex Hook.	2	<i>Begonia hydrocotylifolia</i>
32	<i>Begonia imperialis</i> Lem.	4	<i>Begonia imperialis</i>
33	<i>Begonia incarnata</i> Link & Otto	12	<i>Begonia incarnata</i>
34	<i>Begonia maculata</i> Raddi	6	<i>Begonia argyrostigma</i>
35	<i>Begonia manicata</i> Brongn.	5	<i>Begonia manicata</i>
36	<i>Begonia ricinifolia</i> A.Dietr.	4	<i>Begonia ricinifolia</i>
37	<i>Begonia ulmifolia</i> Willd.	3	<i>Begonia ulmifolia</i>
38	<i>Brexia madagascariensis</i> (Lam.) Thouars ex Ker Gawl.	4	<i>Brexia madagascariensis</i>
39	<i>Bulbostylis tenella</i> (Link) C.B.Clarke	25 (TZ)	<i>Isolepis tenella</i> (TZ)
40	<i>Caladium bicolor</i> (Aiton) Vent.	2	<i>Arum bicolor</i>
41	<i>Callianthe bedfordiana</i> (Hook.) Donnell	4	<i>Abutilon bedfordianum</i>
42	<i>Callianthe peruviana</i> (Lam.) Dorr	4	<i>Sida arborea</i>
43	<i>Callianthe picta</i> (Gillies ex Hook. & Arn.) Donnell	4	<i>Abutilon striatum</i>

55 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym. Nazwa nawiązuje do nazwiska brytyjskich botaników i kolekcjonerów roślin Williama i Thomasa Lobbów [Species with uncertain taxonomic status. The name refers to the surname of British botanists and plant collectors, William and Thomas Lobb].

44	<i>Cantua buxifolia</i> Juss. ex Lam.	1	<i>Cantua buxifolia</i>
45	<i>Catharanthus roseus</i> (L.) G.Don	5	<i>Vinca rosea</i>
46	<i>Centradenia inaequilateralis</i> (Schltdl. & Cham.) G.Don	10	<i>Centradenia rosea</i>
47	<i>Centradenia speciosa</i> ⁵⁶	4	<i>Centradenia speciosa</i>
48	<i>Cereus fernambucensis</i> Lem.	5	<i>Cactus Cereus quadrangularis</i>
49	<i>Cestrum aurantiacum</i> Lindl.	5	<i>Cestrum aurantiacum</i>
50	<i>Cestrum elegans</i> (Brongn. ex Neumann) Schltdl.	8	<i>Habrothamnus elegans</i>
51	<i>Cestrum hartwegii</i> Dunal	5	<i>Habrothamnus fasciculatus</i>
52	<i>Cestrum laurifolium</i> L'Hér.	10	<i>Habrothamnus laurifolium</i>
53	<i>Cestrum salicifolium</i> Jacq.	5	<i>Habrothamnus salicifolium</i>
54	<i>Chamaedorea oblongata</i> Mart.	1	<i>Chamaedorea lunata</i>
55	<i>Chamaedorea sartorii</i> Liebm.	1	<i>Chamaedorea sartorii</i>
56	<i>Chamaedorea schiedeana</i> Mart.	4	<i>Chamaedorea schiedeana</i>
57	<i>Chamaedorea tepejilote</i> Liebm.	1	<i>Chamaedorea tepejilote</i>
58	<i>Chamaerops humilis</i> L.	4	<i>Chamaerops humilis</i>
59	<i>Citrus trifoliata</i> L.	1	<i>Citrus trifoliata</i>
60	<i>Clerodendrum chinense</i> (Osbeck) Mabb.	4	<i>Clerodendrum fragrans</i>
61	<i>Clerodendrum infortunatum</i> L.	1	<i>Clerodendrum infortunatum</i>
62	<i>Clerodendrum splendens</i> G.Don	2	<i>Clerodendrum splendens</i>
63	<i>Clerodendrum trichotomum</i> Thunb.	1	<i>Clerodendrum trichotomum</i>
64	<i>Clivia nobilis</i> Lindl.	6	<i>Clivia nobilis</i>
65	<i>Cobaea scandens</i> Cav.	5	<i>Cobaea scandens</i>
66	<i>Coccothrinax miraguama</i> (Kunth) Becc.	1	<i>Corypha Mirajama</i>
67	<i>Coleus scutellarioides</i> (L.) Benth.	5	<i>Coleus Blumei</i>
68	<i>Colocasia esculenta</i> (L.) Schott	2	<i>Caladium violaceum</i>
69	<i>Cordyline congesta</i> (Sweet) Steud.	5	<i>Cordyline dracaenoides</i>
70		1	<i>Cordyline congesta</i>

56 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

71		5	<i>Dracaena brasiliensis</i>
72	<i>Cordyline fruticosa</i> (L.) A.Chev.	5	<i>Dracaena terminalis</i>
73		2	<i>Dracaena ferrea</i>
74	<i>Corytoplectus speciosus</i> (Poepp.) Wiehler	6	<i>Alloplectus speciosus</i>
75	<i>Crowea saligna</i> Andrews	1	<i>Crowea saligna</i>
76	<i>Cryptanthus zonatus</i> (Vis.) Beer	8	<i>Tillandsia zonata rubra</i>
77	<i>Ctenanthe setosa</i> (Roscoe) Eichler	20	<i>Phrynium setosum</i>
78	<i>Curculigo capitulata</i> (Lour.) Kuntze	10 (TZ) 9 (GL)	<i>Curculigo recurvata</i>
79	<i>Cycas revoluta</i> Thunb.	4	<i>Cycas revoluta</i>
80	<i>Cyperus alternifolius</i> L.	15	<i>Cyperus alternifolius</i>
81	<i>Dianthera secunda</i> (Lam.) Griseb.	4	<i>Justicia lucida</i>
82	<i>Didymocarpus pulcher</i> C.B.Clarke	2	<i>Didymocarpus pulcher</i>
83	<i>Dioon edule</i> Lindl.	1	<i>Dion edule</i>
84	<i>Dioscorea dodecaneura</i> Vell.	2	<i>Diosma discolor</i>
85	<i>Disocactus ackermannii</i> (Haw.) Ralf Bauer	15	<i>Cactus Cereus epiphillum accer-</i> <i>manni</i>
86	<i>Disocactus speciosus</i> (Cav.) Barthlott	20	<i>Cactus Cereus specisissimus</i>
87	<i>Draba hispida</i> Willd.	2	<i>Draba rupestris</i>
88	<i>Dracaena fragrans</i> (L.) Ker Gawl.	9	<i>Dracaena fragrans</i>
89	<i>Dyckia remotiflora</i> A.Dietr.	1	<i>Dyckia remotiflora</i>
90	<i>Epiphyllum phyllanthus</i> (L.) Haw.	6	<i>Cactus Cereus phyllanthus</i>
91	<i>Eranthemum capense</i> L.	1	<i>Ruellia varians</i>
92	<i>Erythrina crista-galli</i> L.	5	<i>Erythrina laurifolia</i>
93	<i>Euphorbia brownii</i> Baill.	1	<i>Euphorbia brownii</i>
94	<i>Euphorbia fulgens</i> Karw. ex Klotzsch	6	<i>Euphorbia jacquiniflora</i>
95	<i>Euphorbia milii</i> var. <i>splendens</i> (Bojer ex Hook.) Ursch & Leandri	5	<i>Euphorbia splendens</i>
96	<i>Ficus auriculata</i> Lour.	1	<i>Artocarpus imperialis</i>
97		5	<i>Ficus roxburghii</i>
98	<i>Ficus benjamina</i> L.	3	<i>Ficus nitida</i>
99	<i>Ficus elastica</i> Roxb. ex Hornem.	14	<i>Ficus elastica</i>
100	<i>Ficus pumila</i> L.	6	<i>Ficus scandens</i>

101	<i>Ficus sur</i> Forssk.	1	Ficus brassia
102	<i>Gardenia jasminoides</i> J.Ellis	45	Gardenia florida
103	<i>Gardenia thunbergia</i> Thunb.	3	Gardenia thunbergii
104	<i>Gloxinia</i> sp.	74	Gloxiniae pl. varie.
105	<i>Goepertia varians</i> (K.Koch & L.Mathieu) Borchs. & S.Suárez	3	Maranta discolor
106	<i>Goepertia zebrina</i> (Sims) Nees	6	Maranta zebrina
107	<i>Haemanthus coccineus</i> L.	5	Haemanthus coccineus
108	<i>Hedera colchica</i> (K.Koch) K.Koch	2	Hedera regneriana
109	<i>Hedychium coccineum</i> Buch.-Ham. ex Sm.	2	Hedychium angustifolium
110	<i>Hedychium gardnerianum</i> Sheppard ex Ker Gawl.	6	Hedychium gardnerianum
111	<i>Heliotropium arborescens</i> L.	50	Heliotropium peruvianum
112		10	Heliotropium voltaireanum
112	<i>Heliotropium arborescens</i> 'Triomphe de Liège' ⁵⁷	20	Heliotropium Trioph de Liege
113	<i>Heptapleurum latifoliolatum</i> King	1	Schefflera latifoliolata
114	<i>Hibiscus harrisii</i> Bosse ⁵⁸	10	Hibiscus harrisii
115	<i>Hibiscus puniceus</i> Regel ⁵⁹	11	Hibiscus puniceus
116	<i>Hibiscus rosa-sinensis</i> L.	15	Hibiscus rosa sinensis
117	<i>Hippeastrum</i> × <i>johnsonii</i> Hort.	2	Amarillis johnsoni
118	<i>Hoya carnosa</i> (L.f.) R.Br.	2	Hoja carnosa
121	<i>Ipomoea indica</i> (Burm.) Merr.	6	Ipomoea learii
122	<i>Ipomoea mauritiana</i> Jacq.	5	Ipomoea gossipifolia
123	<i>Jasminum sambac</i> (L.) Aiton	20	Jasminum sambac
124		2	Jasminum sambac flore pleno ⁶⁰
125	<i>Justicia barapaniensis</i> P.Soumya & Sunojk.	1	Justicia salicifolia

57 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

58 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

59 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

60 Odmiana występuje współcześnie pod nazwą 'Grand Duke of Tuscany' [Today this variety is known as 'Grand Duke of Tuscany'].

126	<i>Justicia carnea</i> Lindl.	10	<i>Justicia carnea</i>
127	<i>Kaempferia rotunda</i> L.	3	<i>Kaempferia rotunda</i>
128	<i>Kohleria</i> × <i>gigantea</i> (Planch.) Fritsch	2	<i>Tydaea gigantea</i>
129	<i>Lantana camara</i> L.	7	<i>Lantana camara</i>
130	<i>Lantana montevidensis</i> (Spreng.) Briq.	25	<i>Lantana selloi</i>
131	<i>Lantana youngi</i>	25	<i>Lantana youngi</i> ⁶¹
132	<i>Leptospermum</i> sp.	3	<i>Leptospermum</i>
133	<i>Lutheria splendens</i> (Brongn.) Bar- fuss & W.Till	10	<i>Tillandsia zebrina</i>
134	<i>Lycaste virginalis</i> (Scheidw.) Lin- den	1	<i>Lycaste skinneri</i>
135	<i>Mandevilla scabra</i> (Hoffmanns. ex Roem. & Schult.) K.Schum.	2 (TZ) 3 (GL)	<i>Echites bicolor</i>
136	<i>Manettia luteorubra</i> (Vell.) Benth.	2	<i>Manettia bicolor</i>
137	<i>Musa</i> × <i>paradisica</i> L.	9	<i>Musa paradisica</i>
138	<i>Musa acuminata</i> Colla	12	<i>Musa cavendishii</i>
139	<i>Mussaenda macrophylla</i> Wall.	1	<i>Mussaenda macrophylla</i>
140	<i>Neoblechnum brasiliense</i> (Desv.) Gasper & V.A.O.Dittrich	2	<i>Blechnum brasiliense</i>
141	<i>Odontonema rutilans</i> (Planch.) Kuntze	5	<i>Thyrsacanthus rutilans</i>
142	<i>Pachira aquatica</i> Aubl.	1	<i>Carolinea princeps</i>
143	<i>Pandanus graminifolius</i> Kurz	4	<i>Pandanus graminifolius</i>
144	<i>Paphiopedilum venustum</i> (Wall. ex Sims) Pfitzer	2	<i>Cypripedium venustum</i>
145	<i>Passiflora</i> × <i>decaisneana</i> G.Ni- cholson	1	<i>Passiflora decaisneana</i>
146	<i>Passiflora alata</i> Curtis	5	<i>Passiflora alata superba</i>
147	<i>Passiflora caerulea</i> L.	3	<i>Passiflora caerulea</i>
148	<i>Passiflora princeps</i> Lodd.	1	<i>Passiflora princeps</i>
149	<i>Pentas lanceolata</i> (Forssk.) Deflers	1	<i>Pentas carnea</i>

61 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

150	<i>Philodendron pinnatifidum</i> (Jacq.) Schott	1	<i>Caladium pinnatifidum</i>
151	<i>Phoenix dactylifera</i> L.	10	<i>Phoenix dactylifera</i>
152	<i>Phyllanthus epiphyllanthus</i> L.	5	<i>Phyllanthus epiphyllanthus</i>
153	<i>Phyllanthus latifolius</i> (L.) Sw.	4	<i>Phyllanthus latifolius</i>
154	<i>Phymosia abutiloides</i> (L.) Desv. ex Ham.	2	<i>Malva abutiloides</i>
155	<i>Pimenta dioica</i> (L.) Merr.	1	<i>Eugenia pimenta</i>
156	<i>Pitcairnia integrifolia</i> Ker Gawl.	2	<i>Pitcairnia graminifolia</i>
157	<i>Platyserium alcornae</i> Desv.	10	<i>Acrostichum alcornae</i>
158	<i>Porlieria hygrometrica</i> Pav. ex A.Gray	10	<i>Porlieria hygrometrica</i>
159	<i>Pseudobombax ellipticum</i> (Kunth) Dugand	4	<i>Carolinea fastuosa</i>
160	<i>Pteris multifida</i> Poir.	3	<i>Pteris serrulata</i>
161	<i>Rhapis excelsa</i> (Thunb.) Henry	3	<i>Chamaerops excelsa</i>
162	<i>Rhodochiton atrosanguineus</i> (Zucc.) Rothm.	1	<i>Rhodochiton volubile</i>
163	<i>Rivina humilis</i> L.	4	<i>Rivinia humilis</i>
164	<i>Rondeletia superba</i> Regel ⁶²	1	<i>Rondeletia superba</i>
165	<i>Rossioglossum grande</i> (Lindl.) Garay & G.C.Kenn.	2	<i>Odontoglossum grande</i>
166	<i>Ruellia foetida</i> Willd.	2	<i>Ruellia foetida</i>
167	<i>Russelia equisetiformis</i> Schltdl. & Cham.	4	<i>Russelia equisetiformis</i>
168	<i>Sabal palmetto</i> (Walter) Lodd. ex Schult. & Schult.f.	5	<i>Chamaerops palmetto</i>
169	<i>Salvia splendens</i> Sellow ex Schult.	15	<i>Salvia splendens</i>
170	<i>Scadoxus puniceus</i> (L.) Friis & Nordal	1	<i>Haemanthus puniceus</i>
171	<i>Sedum japonicum</i> Siebold ex Miq.	10	<i>Sedum rugosum</i>
172	<i>Selaginella cordifolia</i> (Desv. ex Poir.) Spring	2	<i>Selaginella cordifolia</i>
173	<i>Selaginella denticulata</i> Spring	25	<i>Selaginella denticulata</i>

62 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

174	<i>Selaginella echinata</i> Baker	2	<i>Selaginella echinata</i>
175	<i>Selaginella obtusa</i> Spring	5	<i>Selaginella umbrosa</i>
176	<i>Selaginella plumosa</i> (L.) C. Presl	2	<i>Selaginella stolonifera</i>
177	<i>Selaginella uncinata</i> (Desv. ex Poir.) Spring	25	<i>Lycopodium caesium</i>
	<i>Senna martiana</i> (Benth.) H.S. Irwin & Barneby	2	<i>Cassia martiana</i>
178	<i>Senecio gilbertii</i> Turcz.	3	<i>Senecio gilbertii</i>
179	<i>Setaria plicata</i> (Lam.) T.Cooke	12	<i>Panicum plicatum</i>
180	<i>Smithiantha zebrina</i> (Regel) Kuntze	2	<i>Gesneria houttei</i>
181		4	<i>Gesneria zebrina</i>
182	<i>Solanum argenteum</i> Dunal	10	<i>Solanum argenteum</i>
183	<i>Spathodea campanulata</i> P.Beauv.	1	<i>Spathodea campanulata</i>
184	<i>Stanhopea wardii</i> Lodd. ex Lindl.	4	<i>Stanhopea wardii</i>
185	<i>Stephanotis floribunda</i> Brongn.	1	<i>Stephanotis floribunda</i>
186	<i>Strelitzia alba</i> (L.f.) Skeels	2	<i>Strelitzia augusta</i>
187	<i>Strobilanthes glomerata</i> (Nees) T. Anderson	10	<i>Goldfussia glomerata</i>
188	<i>Strobilanthes maculata</i> (Wall.) Nees / <i>Aphelandra maculata</i> (Tafalla ex Nees) Voss	3	<i>Ruellia maculata</i>
189	<i>Stromanthe thalia</i> (Vell.) J.M.A.Braga	12	<i>Stromanthe sanguinea</i>
190	<i>Tabernaemontana divaricata</i> (L.) R.Br. ex Roem. & Schult.	2	<i>Tabernaemontana coronaria</i>
191	<i>Temnadenia violacea</i> (Vell.) Miers	2 (TZ) 4 (GL)	<i>Echites violaceus</i>
192	<i>Tetracera volubilis</i> L.	5	<i>Tetracera mexicana</i>
193	<i>Thunbergia mysorensis</i> (Wight) T.Anderson	1	<i>Hexacentris mysorensis</i>
194	<i>Tillandsia juncea</i> (Ruiz & Pav.) Poir.	2	<i>Bonapartea juncea</i>
195	<i>Tillandsia pyramidata</i> André	2	<i>Tillandsia pyramidata</i>
196	<i>Torenia asiatica</i> L.	15	<i>Torenia asiatica</i>
197	<i>Trachycarpus fortunei</i> (Hook.) H.Wendl.	6	<i>Chamaerops excelsa</i>

198	<i>Tradescantia spathacea</i> Sw.	6	<i>Tradescantia discolor</i>
199	<i>Tradescantia virginiana</i> L.	2	<i>Tradescantia virginiana</i>
200	<i>Tradescantia zebrina</i> Bosse	25	<i>Tradescantia zebrina</i>
201	<i>Trichocentrum brachyphyllum</i> (Lindl.) R.Jiménez	1	<i>Oncidium brachyphyllum</i>
202	<i>Tropaeolum azureum</i> Bertero ex Colla	1	<i>Tropaeolum violiflorum</i>
203	<i>Tropaeolum pentaphyllum</i> Lam.	1	<i>Tropaeolum pentaphyllum</i>
204	<i>Veltheimia bracteata</i> Harv. ex Baker	10	<i>Veltheimia viridiflora</i>
Rośliny oranżeryjne [Orangery plants]			
205	<i>Abies amabilis</i> (Douglas ex Loudon) J.Forbes	1	<i>Abies amabilis</i>
206	<i>Abies procera</i> Rehder	1	<i>Abies nobilis</i>
207	<i>Acacia alata</i> R.Br.	1	<i>Acacia alata</i>
208	<i>Acacia binervia</i> (Wendl.) J.F.Macbr.	1	<i>Acacia glaucescens</i>
209	<i>Acacia dealbata</i> Link	4	<i>Acacia dealbata</i>
210	<i>Acacia floribunda</i> (Vent.) Willd.	2	<i>Acacia floribunda</i>
211	<i>Acacia latifolia</i> Benth.	18	<i>Acacia latifolia</i>
212	<i>Acacia melanoxylon</i> R.Br.	3	<i>Acacia melanoxylon</i>
213	<i>Acacia paradoxa</i> DC.	5	<i>Acacia paradoxa</i>
214	<i>Acacia pendula</i> G.Don	1	<i>Acacia pendula</i>
215	<i>Acacia truncata</i> Hoffmanns.	2	<i>Acatja decipiens</i>
216	<i>Acacia verticillata</i> (L'Her.) Willd.	3	<i>Acacia verticillata</i>
217	<i>Adenocarpus foliolosus</i> (Aiton) DC.	3	<i>Adenocarpus foliosus</i>
218	<i>Agapanthus praecox</i> Willd.	49	<i>Agapanthus multiflorus</i>
219	<i>Agarista salicifolia</i> (Lam.) G.Don	7	<i>Andromeda buxifolia</i>
220	<i>Agave americana</i> L.	2	<i>Agave americana</i>
221	<i>Ageratina ligustrina</i> (DC.) R.M.King & H.Rob.	9	<i>Eupatorium glabellum</i>
222	<i>Allocasuarina torulosa</i> (Aiton) L.A.S.Johnson	1	<i>Casuarina torulosa</i>
223	<i>Aloysia citrodora</i> Palau	2	<i>Verbena triphylla</i>

224	<i>Araucaria araucana</i> (Molina)	2	<i>Araucaria chilensis</i>
225	K.Koch	1	<i>Araucaria imbricata</i>
226	<i>Araucaria cunninghamii</i> Mudie	1	<i>Araucaria cunninghamii</i>
227	<i>Araucaria heterophylla</i> (Salisb.) Franco	1	<i>Araucaria excelsa</i>
228	<i>Arbutus andrachne</i> L.	2	<i>Arbutus andrachne</i>
229	<i>Arbutus unedo</i> L.	2	<i>Arbutus unedo</i>
230	<i>Aucuba japonica</i> Thunb.	12	<i>Aucuba japonica</i>
231	<i>Banksia attenuata</i> R.Br.	4	<i>Banksia attenuata</i>
232	<i>Berberis aquifolium</i> Pursh	5	<i>Mahonia aquifolium</i>
233		2	<i>Mahonia fascicularis</i>
234	<i>Berberis asiatica</i> Roxb. ex DC.	2	<i>Berberis asiatica</i>
235	<i>Berberis</i> sp.	4	<i>Berberis atrosanguinea</i>
236	<i>Billardiera heterophylla</i> (Lindl.) L.W.Cayzer & Crisp	2	<i>Sollya heterophylla</i>
237	<i>Bossiaea heterophylla</i> Vent.	8	<i>Bossiaea heterophylla</i>
238	<i>Bossiaea cinerea</i> var. <i>tenuicaulis</i> (Graham) J.M. Black	10	<i>Bossiaea tenuicaulis</i>
239	<i>Bouvardia ternifolia</i> (Cav.) Schtdl.	3	<i>Houstonia coccinea</i>
240	<i>Buddleja globosa</i> Hope	2	<i>Buddleja globosa</i>
241	<i>Buddleja lindleyana</i> Fortune	16	<i>Buddleja salicifolia</i>
242	<i>Buddleja madagascariensis</i> Lam.	1	<i>Buddleja madagascariensis</i>
243	<i>Burchellia bubalina</i> (L.f.) Sims	1	<i>Burchellia capensis</i>
244	<i>Buxus balearica</i> Lam.	3	<i>Buxus balearica</i>
245	<i>Buxus sempervirens</i> L.	23	<i>Buxus sempervirens</i>
246	<i>Calceolaria integrifolia</i> L.	30	<i>Calceolaria rugosa</i>
247	<i>Callitris rhomboidea</i> R.Br. ex Rich. & A.Rich.	2	<i>Callitris australis</i>
248	<i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull	112	<i>Erica herbacea</i>
249	<i>Calystegia pubescens</i> Lindl.	1	<i>Calystegia pubescens</i>
250	<i>Camellia caudata</i> Wall.	1	<i>Camellia axillaris</i>
251	<i>Camellia japonica</i> L.	108 (TZ) 198 (GL)	<i>Camellia japonica</i>

252	<i>Camellia japonica</i> 'Adele Palagi' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Palagi
253	<i>Camellia japonica</i> 'Admiral Nelson' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Admiral Nelson
254	<i>Camellia japonica</i> 'Adrien Lebrun' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Adrien Lebrun
255	<i>Camellia japonica</i> 'Alba Cassoretti' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Alba Cassoretti
256	<i>Camellia japonica</i> 'Alba fenestrata' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Alba fenestrata
257	<i>Camellia japonica</i> 'Alba Londoniensis' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Alba Londoniensis
258	<i>Camellia japonica</i> 'Alba multiflora' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Alba multiflora
259	<i>Camellia japonica</i> 'Alba plena' (pełnokwiatowa)	25	<i>Camellia japonica</i> Alba plena
260	<i>Camellia japonica</i> 'Alba plena' (pokrój piramidalny)	10	<i>Camellia japonica</i> alba plena
261	<i>Camellia japonica</i> 'Alnais' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Alnais
262	<i>Camellia japonica</i> 'Alnais superba' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Alnais superba
263	<i>Camellia japonica</i> 'Alsatica' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> alsatica
264	<i>Camellia japonica</i> 'Americana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Americana
265	<i>Camellia japonica</i> 'Angelica' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Angelica
266	<i>Camellia japonica</i> 'Angryia' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Angryia
267	<i>Camellia japonica</i> 'Annulata' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Annulata
268	<i>Camellia japonica</i> 'Antoinette Bisi' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Antoinette Bisi
269	<i>Camellia japonica</i> 'Appiani' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Appiani

270	<i>Camellia japonica</i> 'Armida rosea' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Armida rosea
271	<i>Camellia japonica</i> 'Auguste Delfosse' lub 'Auguste van Geert' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Auguste
272	<i>Camellia japonica</i> 'Aulica' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Aulica
273	<i>Camellia japonica</i> 'Aurora' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Aurora
274	<i>Camellia japonica</i> 'Ayez Casoretti' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Ayez
275	<i>Camellia japonica</i> 'Banksii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Banksii
276	<i>Camellia japonica</i> 'Bazzoni d'Italia' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Bazzoni
277	<i>Camellia japonica</i> 'Bealei Rosea' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Bealei rosea
278	<i>Camellia japonica</i> 'Belle Diane' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Bella Diana
279	<i>Camellia japonica</i> 'Belliformis' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> belliformis
280	<i>Camellia japonica</i> 'Bellina' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Bellina
281	<i>Camellia japonica</i> 'Bianchii' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Bianchi
282	<i>Camellia japonica</i> 'Blackburniana' (pełnokwiatowa)	9	<i>Camellia japonica</i> Blakburneana
283	<i>Camellia japonica</i> 'Bostonia' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Bostoni
284	<i>Camellia japonica</i> 'Brillante' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> brillante
285	<i>Camellia japonica</i> 'Brochii' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Brochii
286	<i>Camellia japonica</i> 'Brownii nova' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Brownii
287	<i>Camellia japonica</i> 'Bruceana' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Bruceana

288	<i>Camellia japonica</i> 'Buff' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Buff
289	<i>Camellia japonica</i> 'Burchellii' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Burchella
290	<i>Camellia japonica</i> 'Byxantina' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Byxantina
291	<i>Camellia japonica</i> 'Calypso' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Calypso
292	<i>Camellia japonica</i> 'Candidissima' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> candidissima
293	<i>Camellia japonica</i> 'Carbonara' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Carbonari
294	<i>Camellia japonica</i> 'Carlsvelliana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Carsvelliana
295	<i>Camellia japonica</i> 'Caroline Smith' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Caroline Smith
296	<i>Camellia japonica</i> 'Catharina Longhi' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Catharine Lange
297	<i>Camellia japonica</i> 'Celsiana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Celsiana
298	<i>Camellia japonica</i> 'Centifolia' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Centifolia
299	<i>Camellia japonica</i> 'Chandleri' (pełnokwiatowa)	8	<i>Camellia japonica</i> Chandleri
300	<i>Camellia japonica</i> 'Chandleri Elegans' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> elegans Chandleri
301	<i>Camellia japonica</i> 'Charlemagne' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Carlo-Magno
302	<i>Camellia japonica</i> 'Clementina nova' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Clementiana
303	<i>Camellia japonica</i> 'Cockii Vera' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Cocki vera
304	<i>Camellia japonica</i> 'Colombo' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Columba
305	<i>Camellia japonica</i> 'Complexa' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> complexa

306	<i>Camellia japonica</i> 'Comte Caraccioli' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Comte de Caraccioli
307	<i>Camellia japonica</i> 'Comte de Flandre' (pełnokwiatowa)	7	<i>Camellia japonica</i> Comte de Flandre
308	<i>Camellia japonica</i> 'Comte de Flandre' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Comte de Flandre
309	<i>Camellia japonica</i> 'Comtesse Hartig' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Comtesse Hartig
310	<i>Camellia japonica</i> 'Contessa de Castelbarco' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Contesse de Castebear
311	<i>Camellia japonica</i> 'Contessa de Negro' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Contesse de Nigro
312	<i>Camellia japonica</i> 'Contessa Mocenigo' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> Contesse de Mocenigo
313	<i>Camellia japonica</i> 'Contessa Rambaldo' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> Contesse de Rambaldo
314	<i>Camellia japonica</i> 'Corra alba' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Corra alba
315	<i>Camellia japonica</i> 'Cruciata de Pronay' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> cruciata de Pronay
316	<i>Camellia japonica</i> 'Dark Crimson' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Dark Crimson
317	<i>Camellia japonica</i> 'Darsii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Daris
318	<i>Camellia japonica</i> 'De Notaris' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> De Notaris
319	<i>Camellia japonica</i> 'Decora' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica</i> decora
320	<i>Camellia japonica</i> 'Delicatissima' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> delicatissima
321	<i>Camellia japonica</i> 'Derbiana' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Derbeana
322	<i>Camellia japonica</i> 'Douglasii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Douglasii
323	<i>Camellia japonica</i> 'Dryade' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Dryade

324	<i>Camellia japonica</i> 'Duc de Bretagne' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Duc de Bretagne
325	<i>Camellia japonica</i> 'Duc de Lancaster' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Duc de Lancaster
326	<i>Camellia japonica</i> 'Duc de Litta' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Duc de Litta
327	<i>Camellia japonica</i> 'Duca Serbelloni' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Duca Serbelina
328	<i>Camellia japonica</i> 'Duchesse d'Orleans' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Duchesse d'Orleans
329	<i>Camellia japonica</i> 'Eglantina' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Eglantina
330	<i>Camellia japonica</i> 'Elata de Robinson' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> elata de Robinson
331	<i>Camellia japonica</i> 'Elphinstonia' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Elphinstonia
332	<i>Camellia japonica</i> 'Emilie Taverna' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Emile Taverna
333	<i>Camellia japonica</i> 'Emiliana alba' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Emiliana alba
334	<i>Camellia japonica</i> 'Estheri' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Estheri
335	<i>Camellia japonica</i> 'Fanny Elsler' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Fanny Elsler
336	<i>Camellia japonica</i> 'Felicita' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> felicitas
337	<i>Camellia japonica</i> 'Fimbriata' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> fimbriata
338	<i>Camellia japonica</i> 'Fimbritaca' (pokrój piramidalny)	2	<i>Camellia japonica</i> fimbritaca
339	<i>Camellia japonica</i> 'Fire Ball' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> fire-bal
340	<i>Camellia japonica</i> 'Flavescens' (pełnokwiatowa)	6	<i>Camellia japonica</i> flavescens
341	<i>Camellia japonica</i> 'Florida' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica</i> florida

342	<i>Camellia japonica</i> ‘Floy de Virginia’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> floy de Virginia
343	<i>Camellia japonica</i> ‘Floy de Young’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> floy de Young
344	<i>Camellia japonica</i> ‘Formosa’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> formosa
345	<i>Camellia japonica</i> ‘Fornarina’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Fornarina
346	<i>Camellia japonica</i> ‘Fortuita’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Fortuite
347	<i>Camellia japonica</i> ‘Francofurtensis’ (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> frankofurtensis
348	<i>Camellia japonica</i> ‘fulgens plenissima’ (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> fulgens plenissima
349	<i>Camellia japonica</i> ‘Gaussonii’ (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Gussonia
350	<i>Camellia japonica</i> ‘General Lafayette’ (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Lafayette
351	<i>Camellia japonica</i> ‘Goffredii Nova’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Goffredii nova
352	<i>Camellia japonica</i> ‘Grande Duchessa d’Etruria’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Grande Duchessa d’Etruria
353	<i>Camellia japonica</i> ‘Grandis’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> grandis
354	<i>Camellia japonica</i> ‘Gray’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Gray
355	<i>Camellia japonica</i> ‘Grossii’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Grossii
356	<i>Camellia japonica</i> ‘Guthriana’ (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Guthriana
357	<i>Camellia japonica</i> ‘Henri Favre’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Henry Favre
358	<i>Camellia japonica</i> ‘Henry Favre’ (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Henry Favre
359	<i>Camellia japonica</i> ‘Henry Seidel’ (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Henry Seidel

360	<i>Camellia japonica</i> 'Hillari rosea nova' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Hillari rosea nova
361	<i>Camellia japonica</i> 'Hosackii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Hosackii
362	<i>Camellia japonica</i> 'Imbricata' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> imbricata
363	<i>Camellia japonica</i> 'Innocenza' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> innocenza
364	<i>Camellia japonica</i> 'Insubria' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> insubria
365	<i>Camellia japonica</i> 'Jubilée' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Jubilee
366	<i>Camellia japonica</i> 'Juliana' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Juliana
367	<i>Camellia japonica</i> 'Lady Grafton' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Lady Grafton
368	<i>Camellia japonica</i> 'Lariense' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Lariense
369	<i>Camellia japonica</i> 'Leopoldina d'Italie' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Leopoldine
370	<i>Camellia japonica</i> 'Lina' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Lina
371	<i>Camellia japonica</i> 'Lindleyi' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Lindleyana
372	<i>Camellia japonica</i> 'Lineata' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> lineata
373	<i>Camellia japonica</i> 'Lombardi' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Lombardi
374	<i>Camellia japonica</i> 'Maculata de Frezer' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> maculata de Frezer
375	<i>Camellia japonica</i> 'Maculata superba' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Maculata superba
376	<i>Camellia japonica</i> 'Madelaine' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Madelaine
377	<i>Camellia japonica</i> 'Madeline' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Madeline

378	<i>Camellia japonica</i> 'Marlai' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Marlai ⁶³
379	<i>Camellia japonica</i> 'Maleni' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Maleni
380	<i>Camellia japonica</i> 'Manetti' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica</i> Manetti
381	<i>Camellia japonica</i> 'Marchese Ridolfi' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Ridolfi
382	<i>Camellia japonica</i> 'Marchioness of Exeter' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Marchioness of Exeter
383	<i>Camellia japonica</i> 'Maria Luigia di Parma' (pełnokwiatowa)	12	<i>Camellia japonica</i> Maria Luigia
384	<i>Camellia japonica</i> 'Martha Thomson' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Martha
385	<i>Camellia japonica</i> 'Mathotiana' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> Mathotiana
386	<i>Camellia japonica</i> 'Menighini Giuseppe' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Meneghini
387	<i>Camellia japonica</i> 'Minuta' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Minuta
388	<i>Camellia japonica</i> 'Modesta rubra' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> modesta rubra
389	<i>Camellia japonica</i> 'Monarch' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> Monarch
390	<i>Camellia japonica</i> 'Mongibello' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Mongibello
391	<i>Camellia japonica</i> 'Montblanc' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Montblanc
392	<i>Camellia japonica</i> 'Monteroni' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> Monteroni
393	<i>Camellia japonica</i> 'Napoleon d'Italie' i/lub 'Comte Paolo Tosi Lechi' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Napoleon de Lechi
394	<i>Camellia japonica</i> 'Neoboracensis' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> neoboracensis

63 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

395	<i>Camellia japonica</i> 'Nicholsii' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica</i> Nicholsii
396	<i>Camellia japonica</i> 'Ninfa Egeria' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Egeria
397	<i>Camellia japonica</i> 'Nitida' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> nitida
398	<i>Camellia japonica</i> 'Non plus ultra' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> non plus ultra
399	<i>Camellia japonica</i> 'Orphea' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Orphea
400	<i>Camellia japonica</i> 'Oxoniensis' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> oxoniensis
401	<i>Camellia japonica</i> 'Palmer's carnea' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Palmers carnie-na
402	<i>Camellia japonica</i> 'Palmer's cavendishii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Palmers Cavendishii
403	<i>Camellia japonica</i> 'Parini' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Parini
404	<i>Camellia japonica</i> 'Paul et Virginie' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Paul et Virginie
405	<i>Camellia japonica</i> 'Penelope' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Penelope
406	<i>Camellia japonica</i> 'Pictorum Rosea' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> pictorum rosea
407	<i>Camellia japonica</i> 'Plenissima' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> plenissima
408	<i>Camellia japonica</i> 'Plinis' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Plinis
409	<i>Camellia japonica</i> 'Poliandria' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> polyantria
410	<i>Camellia japonica</i> 'Pomponia' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Pomponia
411	<i>Camellia japonica</i> 'Praegnans' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> praegnans
412	<i>Camellia japonica</i> 'Pressii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Pressii

413	<i>Camellia japonica</i> 'Princesse Bacciochi' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Princesse Bacciochi
414	<i>Camellia japonica</i> 'Punctata' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Punctata
415	<i>Camellia japonica</i> 'Punctata' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> punctata
416	<i>Camellia japonica</i> 'Punctata major' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica</i> punctata major
417	<i>Camellia japonica</i> 'Punica flora superba' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> punica flora superba
418	<i>Camellia japonica</i> 'Queen of England' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica</i> Queen of England
419	<i>Camellia japonica</i> 'Ravesiana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Ravesiana
420	<i>Camellia japonica</i> 'Reine des Camellias' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Reine de Camellia
421	<i>Camellia japonica</i> 'Robertsonii' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica</i> Robertsonii
422	<i>Camellia japonica</i> 'Rosetta' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Rosetta
423	<i>Camellia japonica</i> 'Rubinii' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Rumanni
424	<i>Camellia japonica</i> 'Rubricaulis Nova' (pełnokwiatowa)	5	<i>Camellia japonica</i> rubricaulis nova
425	<i>Camellia japonica</i> 'Saccoi nova' lub 'Saccoiana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Saccoi nova
426	<i>Camellia japonica</i> 'Santiniana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Santiniana
427	<i>Camellia japonica</i> 'Santiniana speciosa' (pełnokwiatowa)	2	Santiniana speciosa
428	<i>Camellia japonica</i> 'Schrynmakersii nova' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Schrynmakers nova
429	<i>Camellia japonica</i> 'Soulangeana plenissima' lub 'Soulangeana nova' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Soulangeana plenissima
430	<i>Camellia japonica</i> 'Spiralis nova' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> spiralis nova

431	<i>Camellia japonica</i> 'Squamosa' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica squamosa</i>
432	<i>Camellia japonica</i> 'Strombio' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica Strombio</i>
433	<i>Camellia japonica</i> 'Sulcata' (pokrój piramidalny)	1	<i>Camellia japonica sulcata</i>
434	<i>Camellia japonica</i> 'Supra nova' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica supra nova</i>
435	<i>Camellia japonica</i> 'Susanna Thomson' (pełnokwiatowa)	7	<i>Camellia japonica Susanna</i>
436	<i>Camellia japonica</i> 'Sweetii nova' lub 'Sweetiana' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica Sweetii nova</i>
437	<i>Camellia japonica</i> 'Terzii' lub 'Terziana' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica Terzii</i>
438	<i>Camellia japonica</i> 'Teutonia' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica Teutonia</i>
439	<i>Camellia japonica</i> 'Tomassinii' lub 'Tommasinii' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica Thomasii</i>
440	<i>Camellia japonica</i> 'Traversii plenissima' (pełnokwiatowa)	6	<i>Camellia japonica Traversii plenissima</i>
441	<i>Camellia japonica</i> 'Tricolor' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica tricolor</i>
442	<i>Camellia japonica</i> 'Turbinata' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica turbinata</i>
443	<i>Camellia japonica</i> 'Variegata' (pełnokwiatowa)	3	<i>Camellia japonica variegata</i>
444	<i>Camellia japonica</i> 'Variegata' (pokrój piramidalny)	2	<i>Camellia japonica variegata</i>
445	<i>Camellia japonica</i> 'Venusta' (pełnokwiatowa)	4	<i>Camellia japonica venusta</i>
446	<i>Camellia japonica</i> 'Verger' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica Verger</i>
447	<i>Camellia japonica</i> 'Vestalis' (pełnokwiatowa)	9	<i>Camellia japonica Vestalis</i>
448	<i>Camellia japonica</i> 'Victoria Antwerpensis' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica Victoria Antwerpensis</i>

449	<i>Camellia japonica</i> 'Villageoise' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> La villageoise
450	<i>Camellia japonica</i> 'Violacea superba' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> violacea superba
451	<i>Camellia japonica</i> 'Virginalis' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> virginalis
452	<i>Camellia japonica</i> 'Waadii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Wadii
453	<i>Camellia japonica</i> 'Waldachii' (pełnokwiatowa)	2	<i>Camellia japonica</i> Waldachii
454	<i>Camellia japonica</i> 'Wallichii' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Wallichii
455	<i>Camellia japonica</i> 'Zavoni' (pełnokwiatowa)	1	<i>Camellia japonica</i> Zavonia
456	<i>Camellia reticulata</i> Lindl.	2	<i>Camellia reticulata</i>
457	<i>Camellia sinensis</i> (L.) Kuntze	2	<i>Thea viridis</i>
458	<i>Campsis grandiflora</i> (Thunb.) K.Schum.	3	<i>Bignonia grandiflora</i>
459	<i>Campsis radicans</i> (L.) Seem.	2	<i>Bignonia radicans</i>
460	<i>Carmichaelia australis</i> R.Br.	3	<i>Carmichaelia australis</i>
461	<i>Cartrema americana</i> (L.) Raf.	1	<i>Olea americana</i>
462	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	1	<i>Ceratonia siliqua</i>
463	<i>Ceratostigma plumbaginoides</i> Bunge	4	<i>Plumbago larpentae</i>
464	<i>Chamaecytisus albus</i> Rothm.	1	<i>Cytisus albus</i> purpureus
465	<i>Chamaecytisus elongatus</i> (Waldst. & Kit.) Link	8	<i>Cytisus elongatus</i>
466	<i>Chamaecytisus purpureus</i> (Scop.) Link	2	<i>Cytisus purpureus</i>
467	<i>Chironia linoides</i> L.	2	<i>Chironia linoides</i>
468	<i>Chrysanthemum</i> × <i>morifolium</i> (Ramat.) Hemsl.	50	<i>Anthemis artemisifolia</i>
469	<i>Chrysojasminum fruticans</i> (L.) Banfi	9	<i>Jasminum fruticans</i>
470	<i>Chrysojasminum humile</i> (L.) Banfi	26	<i>Jasminum revolutum</i>
471	<i>Cinnamomum camphora</i> (L.) J.Presl	4	<i>Laurus camphora</i>

472	<i>Citrus × aurantium</i> L.	56	<i>Citrus aurantium</i>
473	<i>Citrus limon</i> (L.) Osbeck	8	<i>Citrus pedratrum limon</i>
474	<i>Citrus salicifolia</i> Raf.	4	<i>Citrus salicifolia</i> fol. <i>argenteus</i>
475	<i>Citrus maxima</i> (Burm.) Merr.	51 (TZ)	<i>Citrus decumana</i>
476	<i>Citrus myrtifolia</i> (Ker Gawl.) Raf.	3	<i>Citrus myrtifolia</i>
477	<i>Citrus reticulata</i> Blanco	2	<i>Citrus nobilis</i>
478	<i>Citrus sinensis</i> (L.) Osbeck	2	<i>Citrus chinensis latifolia</i>
479	<i>Citrus</i> sp.	2	<i>Citrus hybrida</i> ⁶⁴
480	<i>Clematis florida</i> Thunb.	1	<i>Clematis bicolor</i>
481		3	<i>Clematis florida</i>
482	<i>Clematis montana</i> Buch.-Ham. ex DC.	2	<i>Clematis anemoneflora</i>
483	<i>Clematis patens</i> C.Morren & Decne.	1	<i>Clematis azurea grandiflora</i>
484	<i>Clematis</i> sp.	1	<i>Clematis</i> sp.
485	<i>Clethra arborea</i> Aiton	16	<i>Clethra arborea</i>
486	<i>Coleonema album</i> (Thunb.) Bartl. & H.L.Wendl.	5	<i>Diosma alba</i>
487	<i>Convolvulus cneorum</i> L.	6	<i>Convolvulus cneorum</i>
488	<i>Cornus capitata</i> Wall.	1	<i>Cornus capitata</i>
489	<i>Correa alba</i> Andrews	11	<i>Correa alba</i>
490	<i>Correa reflexa</i> (Labill.) Vent.	3	<i>Correa grevilli</i>
491	<i>Correa reflexa</i> var. <i>speciosa</i> (Donn ex Andrews) Paul G.Wilson	2	<i>Correa speciosa</i>
492	<i>Cotoneaster microphyllus</i> Wall. ex Lindl.	1	<i>Cotoneaster microphyllus</i>
493	<i>Crassula coccinea</i> L.	2	<i>Crassula coccinea</i>
494	<i>Cryptomeria japonica</i> (Thunb. ex L.f.) D.Don	3	<i>Cryptomeria japonica</i>
495	<i>Cupressus macrocarpa</i> Hartw.	3	<i>Cupressus lambertiana</i>
496	<i>Cupressus pendula</i> Thunb.	4	<i>Juniperus funebris</i>

64 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

497	<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>pyramidalis</i> (O.Targ.Tozz.) Nyman	295	<i>Cupressus pyramidalis</i>
498	<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>horizontalis</i> (Mill.) Voss		<i>Cupressus horizontalis</i>
499	<i>Cussonia thyrsoflora</i> Thunb.	3	<i>Cussonia thyrsoflora</i>
500	<i>Cyclamen purpurascens</i> Mill.	12	<i>Cyclamen europaeum</i>
501	<i>Dahlia</i> × <i>hortensis</i> m.in. ‘Baudin’, ‘Fire Ball’, ‘Leonore’, ‘Phidias’, ‘Queen Virgin’	51 (TZ)	Georgina
502	<i>Daphne odora</i> Thunb.	3	<i>Daphne odora</i>
503	<i>Deutzia gracilis</i> Siebold & Zucc.	25	<i>Deutzia gracilis</i>
504	<i>Dietes iridioides</i> (L.) Sweet ex Klatt	8	<i>Moraea iridioides</i>
505	<i>Diosma hirsuta</i> L.	4	<i>Diosma hirsuta</i>
506		2	<i>Diosma rubra</i>
507	<i>Entelea arborescens</i> R.Br.	7	<i>Entelea arborescens</i>
508	<i>Epacris impressa</i> Labill.	1 (TZ) 5 (GL)	<i>Epacris impressa</i>
509	<i>Epacris</i> sp.	18	<i>Epacris</i> pl. variet.
510		4 (TZ)	<i>Epacris</i> sp. (TZ)
511	<i>Erica bergiana</i> L.	3	<i>Erica cupressina</i>
512	<i>Erica cerinthoides</i> L.	2	<i>Erica cerinthoides</i>
513	<i>Erica colorans</i> Andrews	1	<i>Erica colorans</i>
514	<i>Erica cylindrica</i> Thunb.	6	<i>Erica cylindrica speciosa</i>
515	<i>Erica doliiformis</i> Salisb.	6	<i>Erica blanda</i>
516	<i>Erica gracilis</i> J.C.Wendl.	45	<i>Erica gracilis</i>
517	<i>Erica</i> × <i>hyemalis</i> G.Nicholson	2	<i>Erica hyemalis</i>
518	<i>Erica imbricata</i> L.	4	<i>Erica sparsa</i>
519	<i>Erica mammosa</i> L.	2	<i>Erica mammosa</i>
520	<i>Erica pyramidalis</i> Aiton	4	<i>Erica pyramidalis</i>
521	<i>Erica</i> sp.	300	<i>Ericae</i> pl. spec.
522	<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	20	<i>Mespilus japonica</i>
523	<i>Escallonia rubra</i> (Ruiz & Pav.) Pers.	5	<i>Escallonia rubra</i>

524	<i>Euchaetis elata</i> Eckl. & Zeyh.	2	Diosma elata
525	<i>Eucomis comosa</i> (Houtt.) Wehrh.	60	Eucomis punctata
526	<i>Eugenia foetida</i> Pers.	4	Myrtus foetida
527	<i>Euonymus japonicus</i> Thunb.	5	Euonymus japonicus
528		8	Euonymus japonicus foliis variegata
529	<i>Eustrephus latifolius</i> R.Br.	2	Eustrephus angustifolius
530	<i>Fabiana imbricata</i> Ruiz & Pav.	2	Fabiana imbricata
531	<i>Fatsia japonica</i> (Thunb.) Decne. & Planch.	1	Aralia japonica
532	<i>Firmiana simplex</i> (L.) W.Wight	1	Sterculia platanifolia
533	<i>Freylinia lanceolata</i> (L.) G.Don	26	Capraria lanceolata
534	<i>Fuchsia</i> 'Autocrat'	1	Fuchsia Autrerat
535	<i>Fuchsia</i> 'Duchess of Gloucester' lub 'Duchess of Kent' lub 'Duchess of Lancaster' lub 'Duchess of Sutherland'	1	Fuchsia Duchesse of
536	<i>Fuchsia</i> 'Favorite'	1	Fuchsia Favorite
537	<i>Fuchsia</i> 'Formosa Elegans'	1	Fuchsia elegans
538	<i>Fuchsia</i> 'Lady of the Lake'	1	Fuchsia Lady of the Lake
539	<i>Fuchsia</i> 'Lord Clarendon'	1	Fuchsia Clermont
540	<i>Fuchsia</i> 'Omar Pasha'	1	Fuchsia Omer Pacha
541	<i>Fuchsia</i> 'Princesse Marie de Wurtemberg' lub i 'Snow Drop'	1	Fuchsia Princesse Marie Snow Dropp
542	<i>Fuchsia</i> 'Princesse von Preußen'	1	Fuchsia Princesse v. Preußen
543	<i>Fuchsia</i> 'Raphael'	1	Fuchsia Raphael
544	<i>Fuchsia</i> 'Souvenir de la Reine'	1	Fuchsia Souvenir de la reine
545	<i>Fuchsia</i> sp.	100	Fuchsia pl. variet.
546	<i>Fuchsia</i> 'Thalie'	1	Fuchsia Thalie
547	<i>Fuchsia</i> 'Vanguart'	1	Fuchsia Vanguart
548	<i>Fuchsia</i> 'Water Nymph'	1	Fuchsia Waternymph
549	<i>Genista monspessulana</i> (L.) L.A.S.Johnson	5	Genista candicans
550	<i>Genista tinctoria</i> L.	1	Genista tenuifolia

551	<i>Globularia salicina</i> Lam.	1	<i>Globularia longifolia</i>
552	<i>Gnidia imbricata</i> L.f.	3	<i>Gnidia imbricata</i>
553	<i>Grevillea drummondii</i> Meisn.	3	<i>Grevillea drummondii</i>
554	<i>Grevillea speciosa</i> (Knight) McGill.	8	<i>Grevillea dubia</i>
555	<i>Hakea drupacea</i> R.Br.	3	<i>Hakea suaveolens</i>
556	<i>Hakea florida</i> R.Br.	8	<i>Hakea florida</i>
557	<i>Halleria lucida</i> L.	3	<i>Halleria lucida</i>
558	<i>Heimia salicifolia</i> (Kunth) Link	1	<i>Heimia salicifolia</i>
559	<i>Hibiscus syriacus</i> L.	9	<i>Hibiscus syriacus</i>
560	<i>Hormathophylla spinosa</i> (L.) P.Küpfert	2	<i>Iberis semperflorens</i>
561	<i>Hydrangea macrophylla</i> (Thunb.) Ser.	1	<i>Hydrangea japonica</i> fol. varieg.
562		286	<i>Hydrangea hortensis</i>
563	<i>Hydrangea quercifolia</i> W. Bartram	5	<i>Hydrangea quercifolia</i>
564	<i>Hylotelephium sieboldii</i> (Regel) H. Ohba	25	<i>Sedum sieboldii</i>
565	<i>Ilex aquifolium</i> L.	2	<i>Ilex echinata</i>
566		5	<i>Ilex aquifolium</i>
567		2	<i>Ilex aquifolium</i> fol. variegatis
568	<i>Illicium anisatum</i> L.	2	<i>Illicium anisatum</i>
569	<i>Indigofera speciosa</i> Fraser ex Hook. ⁶⁵	1	<i>Indigofera speciosa</i>
570	<i>Jasminum officinale</i> L.	15	<i>Jasminum officinale</i>
571	<i>Jasminum simplicifolium</i> subsp. australiense P.S.Green	3	<i>Jasminum lucidum</i>
572	<i>Juniperus sabina</i> L.	4	<i>Juniperus sabina</i>
573	<i>Juniperus squamata</i> Buch.-Ham. ex D. Don	1	<i>Juniperus squamata</i>
574	<i>Juniperus virginiana</i> L.	2	<i>Juniperus virginiana</i>
575	<i>Justicia adhatoda</i> L.	18	<i>Justicia adhatoda</i>
576	<i>Kalmia angustifolia</i> L.	7	<i>Kalmia angustifolia</i>
577	<i>Kalmia galuca</i> Aiton ⁶⁶	6	<i>Kalmia glauca</i>

65 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

66 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

578	<i>Kalmia latifolia</i> L.	6	<i>Kalmia latifolia</i>
579	<i>Kennedia bimaculata</i> Niven ⁶⁷	4	<i>Kennedia bimaculata</i>
580	<i>Kennedia coccinea</i> Vent.	1	<i>Kennedia coccinea</i>
581	<i>Kennedia oblonga</i> Lem. ⁶⁸	2	<i>Kennedia oblonga</i>
582	<i>Kennedia ovata</i> Sims ⁶⁹	10	<i>Kennedia ovata</i>
583	<i>Kerria japonica</i> (L.) DC.	10	<i>Kerria japonica</i>
584	<i>Lamprocapnos spectabilis</i> (L.) Fukuhara	12	<i>Diclytra spectabilis</i>
585	<i>Laurus nobilis</i> L.	8	<i>Laurus nobilis</i>
586	<i>Laurus nobilis</i> 'Angustifolia'	1 (TZ)	<i>Laurus nobilis salicifolia</i> (TZ)
587	<i>Laurus nobilis</i> 'Crispa'	1 (GL)	<i>Laurus crispa</i> (GL)
588	<i>Lechenaultia formosa</i> R. Br.	8	<i>Lechenaultia formosa</i>
589	<i>Leptospermum arachnoides</i> Gaertn.	13	<i>Leptospermum baccatum</i>
590	<i>Leptospermum lanigerum</i> (Aiton) Sm.	8	<i>Leptospermum lanigerum</i>
591	<i>Leycesteria formosa</i> Wall.	2	<i>Leycesteria formosa</i>
592	<i>Lycopogon floribundum</i> ⁷⁰	1	<i>Lycopogon floribundum</i>
593	<i>Lonicera</i> sp.	6	<i>Lonicera</i> sp.
594	<i>Magnolia figo</i> (Lour.) DC.	3	<i>Magnolia fuscata</i>
595	<i>Magnolia grandiflora</i> L.	2	<i>Magnolia grandiflora</i>
596	<i>Medicago arborea</i> L.	13	<i>Medicago arborea</i>
597	<i>Melaleuca armillaris</i> (Sol. ex Gaertn.) Sm.	32	<i>Melaleuca armillaris</i>
598	<i>Melaleuca citrina</i> (Curtis) Dum. Cours.	9	<i>Metrosideros semperflorens</i>
599	<i>Melaleuca decussata</i> R.Br.	12	<i>Melaleuca elegans</i>
600	<i>Melaleuca foliolosa</i> A.Cunn. ex Benth.	10	<i>Melaleuca foliolosa</i>
601	<i>Melaleuca fulgens</i> R.Br.	5	<i>Melaleuca fulgens</i>
602	<i>Melaleuca hypericifolia</i> Sm.	60	<i>Melaleuca hypericifolia</i>

67 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

68 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

69 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

70 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

603	<i>Melaleuca lanceolata</i> Otto	7	<i>Melaleuca pubescens</i>
604	<i>Melaleuca pulchella</i> R.Br.	6	<i>Melaleuca pulchella</i>
605	<i>Melaleuca styphelioides</i> Sm.	18	<i>Melaleuca styphelivides</i>
606	<i>Melaleuca thymoides</i> Labill.	4	<i>Melaleuca thymoides</i>
607	<i>Melaleuca virens</i> Craven	8	<i>Metrosideros viridiflora</i>
608	<i>Melia azedarach</i> L.	1	<i>Melia azedarach</i>
609	<i>Melianthus major</i> L.	3	<i>Melianthus major</i>
610	<i>Menispermum laurifolium</i> Roxb.	10	<i>Menispermum laurifolium</i>
611	<i>Metrosideros angustifolia</i> (L.) Sm.	18	<i>Metrosideros angustifolia</i>
612	<i>Metrosideros</i> sp.	140	<i>Metrosideros</i> sp.
613	<i>Mitraria coccinea</i> Cav.	2	<i>Mitraria coccinea</i>
614	<i>Muraltia heisteria</i> (L.) DC.	1	<i>Polygala heisteria</i>
615	<i>Myoporum parvifolium</i> R.Br.	2	<i>Myoporum parviflorum</i>
616	<i>Myrsine africana</i> L.	1	<i>Myrsine africana</i>
617	<i>Myrtus communis</i> L.	14	<i>Myrthus communis</i>
618		2	<i>Myrthus communis</i> fol. argenteus
619	<i>Myrtus communis</i> 'Flore Pleno'	6	<i>Myrtus communis</i> flore pleno
620	<i>Myrtus communis</i> 'Macrophylla'	69	<i>Myrtus macrophylla</i>
621	<i>Myrtus communis</i> 'Microphylla Variegata'	2	<i>Myrtus communis</i> fol. varieg.
622	<i>Myrtus</i> sp.	10	<i>Myrtus hybrida</i>
623	<i>Nerium oleander</i> L.	49	<i>Nerium splendens</i>
624	<i>Olea europaea</i> L.	12 (TZ) 19 (GL)	<i>Olea europaea</i>
625	<i>Olearia argophylla</i> (Labill.) F.Muell. ex Benth.	1	<i>Aster argophyllua</i>
626	<i>Osmanthus fragrans</i> Lour.	2	<i>Olea fragrans</i>
627	<i>Pandorea jasminoides</i> (Lindl.) K.Schum.	3	<i>Bignonia jasminoides</i>
628	<i>Paraserianthes lophantha</i> (Willd.) I.C.Nielsen	1	<i>Acaccia lophanta</i>
629	<i>Pelargonium</i> sp.	329 (TZ) 319 (GL)	<i>Pelargonium</i> pl.
630		75	<i>Pelargonium scandens</i>

631	<i>Pelargonium</i> 'Beauty of Winchester'	1	<i>Pelargonium</i> Beauty of Winchester
632	<i>Pelargonium</i> 'Cerrito Lumsden' (?)	1	<i>Pelargonium</i> Certio
633	<i>Pelargonium crispum</i> (P.J. Bergius) L'Hér (?)	1	<i>Pelargonium</i> Rispinia
634	<i>Pelargonium</i> 'Mignon'	1	<i>Pelargonium</i> Mignon
635	<i>Pelargonium</i> 'Prinz royale de Württemberg' (?)	1	<i>Pelargonium</i> Prince royal
636	<i>Pelargonium</i> 'Rembrandt'	1	<i>Pelargonium</i> Rembrandt
637	<i>Pelargonium</i> 'Statuiski'	1	<i>Pelargonium</i> Statinsky
638	<i>Pelargonium</i> 'Venus'	1	<i>Pelargonium</i> Venus
639	<i>Pelargonium</i> 'Wangheror' (?)	1	<i>Pelargonium</i> Wangheror
640	<i>Pelargonium luridum</i> (Andrews) Sweet	1	<i>Pelargonium lucidum roseum</i>
641	<i>Penstemon campanulatus</i> (Cav.) Willd.	6	<i>Penstemon campanulatus</i>
642	<i>Penstemon gentianoides</i> (Kunth) Poir.	20	<i>Penstemon gentianoides coccineum</i>
643	<i>Petunia</i> sp.	0	<i>Petunia</i> sp.
644	<i>Phillyrea angustifolia</i> L.	3	<i>Phillyrea angustifolia</i>
645	<i>Photinia glabra</i> (Thunb.) Maxim.	12	<i>Crataegus glabra</i>
646	<i>Phylica ericoides</i> L.	2	<i>Phylica ericoides</i>
647	<i>Phylica paniculata</i> Willd.	9	<i>Phylica paniculata</i>
648	<i>Phylica pubescens</i> Aiton	5	<i>Phylica pubescens</i>
649	<i>Pimelea drupacea</i> Labill.	1	<i>Pimelia drupacea</i>
650	<i>Pimelea decussata</i> R.Br.	7	<i>Pimelia decussata</i>
651	<i>Pittosporum tobira</i> (Thunb.) W.T.Aiton	11	<i>Pittosporum tobira</i>
652	<i>Pittosporum undulatum</i> Vent.	2	<i>Pittosporum undulatum</i>
653	<i>Platycladus orientalis</i> (L.) Franco	1	<i>Cupressus filiformis</i>
654	<i>Podalyria sericea</i> R.Br.	2	<i>Podalyria sericea</i>
655	<i>Podocarpus elongatus</i> (Aiton) L'Hér. ex Pers.	9	<i>Podocarpus elongatus</i>
656	<i>Podocarpus macrophyllus</i> var. <i>maki</i> (Siebold & Zucc.) Pilg.	1	<i>Podocarpus japonicus</i>

657	<i>Podocarpus spinulosus</i> (Sm.) R.Br. ex Mirb.	6	<i>Dacrydium spicatum</i>
658	<i>Polygala myrtifolia</i> L.	2	<i>Polygala myrtifolia</i>
659	<i>Pomaderris apetala</i> Labill. ⁷¹	2	<i>Pommaderis apetala</i>
660	<i>Prunus aucubaefolia</i> hort. ex K.Koch	1	<i>Prunus aucubaefolia</i>
661	<i>Prunus glandulosa</i> Thunb.	1	<i>Amygdalus pumila</i> flore pleno
662	<i>Prunus laurocerasus</i> L.	27	<i>Prunus laurocerasus</i>
663	<i>Prunus lusitanica</i> L.	1	<i>Prunus lusitanica</i>
664	<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch	1	<i>Amygdalus persica</i> flore pleno
665	<i>Pseudopanax crassifolius</i> (Sol. ex A.Cunn.) K.Koch	2	<i>Aralia trifoliata</i>
666	<i>Psoralea pinnata</i> L.	1	<i>Psoralea pinnata</i>
667	<i>Punica granatum</i> L.	29	<i>Punica granatum</i>
668	<i>Rhamnus alaternus</i> L.	15	<i>Rhamnus alaternus</i>
669	<i>Rhamnus alaternus</i> 'Variegata'	7	<i>Rhamnus alaternus</i> fol. variegat.
670	<i>Rhododendron arboreum</i> Sm.	194	<i>Rhododendron arboreum</i>
671	<i>Rhododendron indicum</i> (L.) Sweet	422	<i>Azalea indica</i>
672	<i>Rhododendron indicum</i> 'Baron von Hügel' (pokrój piramidalny)	1	<i>Azalea indica</i> Baron v. Hügel
673	<i>Rhododendron indicum</i> 'Cuprea splendens' (forma pienna)	1	<i>Azalea indica</i> Cuprea splendens
674	<i>Rhododendron indicum</i> 'Eleonora' (forma pienna)	1	<i>Azalea indica</i> Eleonora
675	<i>Rhododendron indicum</i> 'Friedrich August' (forma pienna)	1	<i>Azalea indica</i> Friedrich August
676	<i>Rhododendron indicum</i> 'Friedrich II' (forma pienna)	1	<i>Azalea indica</i> Friedrich II
677	<i>Rhododendron indicum</i> 'Henriette Sonntag' (forma pienna)	1	<i>Azalea indica</i> Henriette Sonntag
678	<i>Rhododendron indicum</i> 'Martha Maria' (forma pienna)	1	<i>Azalea indica</i> Martha Maria
679	<i>Rhododendron indicum</i> 'Optima' (pokrój piramidalny)	1	<i>Azalea indica</i> Optima

71 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

680	<i>Rhododendron indicum</i> 'Pluto' (forma pienna)	1	Azalea indica Pluto
681	<i>Rhododendron indicum</i> 'Pretiosa' (forma pienna)	1	Azalea indica Pretiosa
682	<i>Rhododendron indicum</i> 'Prima Donna' (forma pienna)	1	Azalea indica Prima Donna
683	<i>Rhododendron indicum</i> 'Prima Donna' (pokrój kulisty)	1	Azalea indica Prima Donna
684	<i>Rhododendron indicum</i> 'Princeps' (pokrój piramidalny)	1	Azalea indica Princeps
685	<i>Rhododendron indicum</i> 'Prinz Al- bert' (pokrój kulisty)	1	Azalea indica Prinz Albert
686	<i>Rhododendron indicum</i> 'Prinz Al- bert' (pokrój piramidalny)	1	Azalea indica Prinz Albert
687	<i>Rhododendron indicum</i> 'Sophie Schröder' (forma pienna)	1	Azalea indica Sophie Schroeder
688	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	60	Azalea pontica
689	<i>Rhododendron ponticum</i> L.	267	Rhododendron arboreum ponticum
690	<i>Roldana petasitis</i> (Sims) H.Rob. & Brettell	1	Cineraria platanifolia
691	<i>Rosa chinensis</i> var. <i>semperflorens</i> (W.M.Curtis) Koehne	50	Rosa semperflorens
692	<i>Rosa anemoniflora</i> Fortune ex Lindl.	1	Rosa anemonaeflora
693	<i>Rosa arvensis</i> 'Plena'	2	Rosa scandens Arshire plena
694	<i>Rosa</i> 'Beauty of the Prairies'	1	Rosa Beauty of the Prairie
695	<i>Rosa</i> 'Belle of Baltimore'	4	Rosa Belle de Baltimore
696	<i>Rosa</i> 'Eynard'	2	Rosa Eynard
697	<i>Rosa foetida</i> f. <i>persiana</i> 'Persian Yellow'	3	Rosa Persian Double Yello
698	<i>Rosa</i> 'Fortune's Double Yellow'	2	Rosa Fortune Double Yellow
699	<i>Rosa</i> 'Phaloe'	2	Rosa Phaloe
700	<i>Rosa</i> 'Safrano'	2	Rosa Safrano
701	<i>Rosa scandens</i> Mill.	2	Rosa capreolata rubra
702	<i>Rosa</i> 'Venusta'	3	Rosa Scandens venusta

703	<i>Rosa banksiae</i> 'Lutea' / <i>Rosa</i> 'Sulphurea'	1	<i>Rosa</i> lutea plena
704	<i>Rosa</i> 'Chromatella'	1	<i>Rosa</i> Chromatella
705	<i>Rosa</i> 'Lamarque'	2	<i>Rosa</i> La marque
706	<i>Rubus buergeri</i> Miq.	5	<i>Rubus</i> moluccanus
707	<i>Rubus rosifolius</i> Sm.	6	<i>Rubus</i> rosifolius
708	<i>Rubus pentaphyllus</i> P.J.Müll. ⁷²	1	<i>Rubus</i> pentaphyllus
709	<i>Ruscus hypophyllum</i> L.	1	<i>Ruscus</i> hypophyllum
710	<i>Salvia coccinea</i> Buc'hoz ex Etl.	6	<i>Salvia</i> coccinea
711	<i>Salvia fulgens</i> Cav.	8	<i>Salvia</i> cardinalis
712	<i>Salvia hyssopifolia</i> ⁷³	7	<i>Salvia</i> hyssopifolia
713	<i>Sannantha virgata</i> (J.R.Forst. & G.Forst.) Peter G.Wilson	2	<i>Baeckea</i> virgata
714	<i>Sassafras albidum</i> (Nutt.) Nees	1	<i>Laurus</i> sassaparilla
715	<i>Saxifraga stolonifera</i> Curtis	20	<i>Saxifraga</i> sarmentosa
716	<i>Searsia angustifolia</i> (L.) F.A.Barkley	10	<i>Rhus</i> trifoliata angustifolia
717	<i>Searsia laevigata</i> (L.) F.A.Barkley	15	<i>Rhus</i> trifoliata
718	<i>Solanum laxum</i> Spreng.	1	<i>Solanum</i> jasminoides
719	<i>Sophora microphylla</i> Aiton	1	<i>Sophora</i> microphylla
720	<i>Sophora tetraptera</i> J.F.Mill.	1	<i>Sophora</i> tetraptera
721	<i>Spartium junceum</i> L.	1	<i>Spartium</i> junceum
722	<i>Stenocarpus sinuatus</i> (A. Cunn.) Endl.	2	<i>Agnostus</i> sinuatus
723	<i>Symphocampylos bicolor</i> ⁷⁴	2	<i>Symphocampylos</i> bicolor
724	<i>Symphyotrichum lanceolatum</i> (Willd.) G.L.Nesom	10	<i>Aster</i> bellidiflorus
725	<i>Syzygium australe</i> (J.C.Wendl. ex Link) B.Hyland	5	<i>Eugenia</i> australis
726	<i>Syzygium buxifolium</i> Hook. & Arn.	1	<i>Eugenia</i> chinensis
727	<i>Tamarix gallica</i> L.	1	<i>Tamarix</i> gallica
728	<i>Tarchonanthus camphoratus</i> L.	10	<i>Tarchonanthus</i> camphoratus

72 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

73 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

74 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

729	<i>Tasmannia lanceolata</i> (Poir.) A.C. Sm.	1	<i>Tasmannia aromatica</i>
730	<i>Taxodium distichum</i> (L.) Rich.	2	<i>Cupressus disticha</i>
731	<i>Taxus baccata</i> L.	1	<i>Cephalotaxus adpressa</i>
732		2	<i>Taxus baccata</i>
733	<i>Taxus plicatilis</i> ⁷⁵	1	<i>Taxus plicatilis</i>
734	<i>Tecoma capensis</i> (Thunb.) Lindl.	2	<i>Bignonia capensis</i>
735	<i>Tetraclinis articulata</i> (Vahl) Mast.	2	<i>Thuja articulata</i>
736	<i>Teucrium betonicum</i> L'Hér.	2	<i>Teucrium betonicum</i>
737	<i>Thea lutea</i> ⁷⁶	1	<i>Thea lutea</i>
738	<i>Thea ucri macro</i> ⁷⁷	1	<i>Thea ucri macro</i>
739	<i>Thuja cupressina</i> ⁷⁸	2	<i>Thuja cupressina</i>
740	<i>Thuja occidentalis</i> L.	42 (GL)	<i>Thuja occidentalis</i>
741	<i>Platyclusus orientalis</i> (L.) Franco		<i>Thuja orientalis</i>
742	<i>Thuja occidentalis</i> 'Pendula'	1	<i>Thuja pendula</i>
743	<i>Thuja plicata</i> Donn ex D.Don	6	<i>Thuja wareana</i>
744	<i>Thuja occidentalis</i> L. / <i>Platyclusus orientalis</i> (L.) Franco	2	<i>Thuja tartarica</i>
745	<i>Tristania neriifolia</i> (Sieber ex Sims) R.Br.	3	<i>Tristania neruiifolia</i>
746	<i>Ulex europaeus</i> L.	2	<i>Ulex europaeus</i>
747	<i>Verbenaceae</i>	200	<i>Verbenaceae</i> pl.
748	<i>Veronica rosmarinifolia</i> ⁷⁹	11	<i>Veronica rosmarinifolia</i>
749	<i>Veronica salicifolia</i> G.Forst.	10	<i>Veronica lindleyana</i>
750	<i>Veronica speciosa</i> R.Cunn. ex A.Cunn.	5	<i>Veronica speciosa</i>
751	<i>Viburnum rugosum</i> Pers.	1	<i>Viburnum rugosum</i>
752	<i>Viburnum tinus</i> L.	35	<i>Viburnum tinus</i>
753	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	1	<i>Vitex agnus-castus</i>

75 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

76 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

77 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

78 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

79 Gatunek o niepewnym statusie taksonomicznym [Species with uncertain taxonomic status].

754	<i>Weigela coraeensis</i> Thunb.	2	<i>Weigela amabilis</i>
755	<i>Westringia fruticosa</i> (Willd.) Druce	6	<i>Vestringia rosmarinifolia</i>
756	<i>Yucca gloriosa</i> L.	12	<i>Yucca gloriosa</i>
Rośliny gruntowe [Plants grown in the ground]			
757	<i>Fragaria</i> × <i>ananassa</i> 'Bicton White [Pine]'	24	Truskawki Bicton White (TZ) Erdbeerpflanzen Bicton White (GL)
758	<i>Fragaria</i> × <i>ananassa</i> 'Globe'	24	Truskawki Globe (TZ) Erdbeerpflanzen Globe (GL)
759	<i>Fragaria</i> × <i>ananassa</i> 'Victoria'	24	Truskawki Victoria (TZ) Erdbeerpflanzen Victoria (GL)
760	<i>Lilium lancifolium</i> Thunb.	20	<i>Lilium tigrinum</i>
761	<i>Lilium speciosum</i> 'Album'	40	<i>Lilium lancifolium album</i>
762	<i>Lilium speciosum</i> 'Rubrum'	60	<i>Lilium lancifolium rubrum</i>
763	<i>Paeonia</i> × <i>suffruticosa</i> Andrews	10	<i>Paeonia arborea</i>

BIBLIOGRAFIA

Opracowania

- Berlèse L., *Monographie du genre Camellia: traité complet sur sa culture avec la description et la classification de chaque variété*, Paris 1845.
- Brooks Ellwanger H., *The Rose: A Treatise on the Cultivation, History, Family Characteristics, Etc., of the Various Groups of Roses, with Accurate Descriptions of the Varieties Now Generally Grown*, New York 1892.
- Catalogue of Plants, in the Collection of Conrad Loddiges and Sons, Nurserymen, at Hackney, Near London*, London 1849.
- Dickerson B.C., *The Old Rose Index*, San Jose–New York–Lincoln–Shanghai 2001.
- Gerhard W., *Zur Geschichte, Cultur und Classification der Georginen oder Dahlien*, Lipsk 1834.
- Lebl M., *Illustriertes Rosengarten für Rosenfreunde und Rosengärtner*, Stuttgart 1879.
- Magerstedt A. F., *Geschichte und Kultur der Georginen. Ein Handbuch für Blumissen*, Sondershausen 1843.
- Merrick J. M., *The Strawberry, and Its Culture: With a Descriptive Catalogue of All Known Varieties*, Boston 1870.
- Morren É., Vos A. de, *Index bibliographique de l'hortus belgicus: catalogue méthodique des plantes ornementales qui ont été décrites, figurées ou introduites en Belgique de 1830 à 1880*, Liège 1887.
- Parsons S.B., *The Rose: Its History, Poetry, Culture, and Classification*, New York 1860.
- Porcher F., *Le fuchsia, son histoire et sa culture: suivies d'une monographie contenant la description de 65 espèces et de 384 variétés*, Paris 1858.
- Savige T.J., *The International Camellia Register: Supplement to volumes one and two*, Sydney 1997.
- Verzeichnis der Pflanzen, welche in den Glashäusern und Arboreten des fürstlich Rohan'schen Gartens zu Sichrow kultiviert werden*, Prag 1852.

Strony internetowe

- Fuchsia Index of the Deutsche Dahlien-, Fuchsien- und Gladiolen-Gesellschaft e.V. (DDFGG), https://www.ddfgg.de/fuchsien/fuchsienverzeichnis/fuchsienverzeichnis_wahl_name.php (dostęp: 29 I 2021).
- Global Biodiversity Information Facility (GBIF), <https://www.gbif.org/> (dostęp: 29 I 2021).
- International Plant Names Index (IPNI), <https://www.ipni.org/> (dostęp: 29 I 2021).
- Plants of the World Online (POWO), <http://plantsoftheworldonline.org/> (dostęp: 29 I 2021).
- The Plant List (THP), <http://www.theplantlist.org/> (dostęp: 29 I 2021).

SPIS ILUSTRACJI

- s. 256 Wilanowskie ogrodnictwo na fragmencie planu sytuacyjnego, 2. poł. XIX w.; AGAD, sygn. Zb. kart.471-4, ark. 1
- s. 260 Karty z wykazem roślin z inwentarza Tytusa Zbraniczkiego, 1857; AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, sygn. 61, s. 238–239

JACEK KUŚMIERSKI

Mgr inż. architekt krajobrazu, specjalista ds. ogrodów historycznych w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, członek Polskiego Komitetu Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM-Polska) i Stowarzyszenia Architektury Krajobrazu (SAK) oraz współpracownik Europejskiego Szlaku Ogrodów Historycznych (ERHG). Zainteresowania badawcze obejmują kulturową historię ogrodów, konserwację zabytkowych założeń zieleni oraz muzealnictwo ogrodowe.

Kontakt: jkusmierski@muzeum-wilanow.pl

Opracowanie wykonano w ramach prac statutowych muzeum.

Introduction

The tradition of growing exotic plants in Wilanów dates back to the times of King Jan III, who in 1682 founded a wooden orangery in the southern part of his summer residence. It was used for wintering citruses (*Citrus* spp.), pomegranates (*Punica granatum*), myrtles (*Myrtus communis*), bay laurels (*Laurus nobilis*), jasmines (*Jasminum* spp.), and rosemary (*Rosmarinus officinalis*).¹ The royal collection was cared for and gradually extended by successive owners and its development was accompanied by the construction of new facilities designed for plant cultivation. On the initiative of Elżbieta Sieniawska a new brick orangery designed by Giovanni Spazzi was built between 1720 and 1730. According to a detailed inventory of the Wilanów garden compiled shortly after Sieniawska's death, Wilanów had an impressive collection of 830 plant specimens.² Apart from the abovementioned species, there were also specimens of evergreen cypresses (*Cupressus sempervirens*), yucca (*Yucca gloriosa*), Italian jasmine (*Jasminum humile*), and Spanish broom (*Genista hispanica*). They were grown in large oak planters, gilt pots left by King Jan III, ceramic pots, and Delft earthenware planters.³

The next chapter in the history of the collection was opened by Maria Zofia and Aleksander August Czartoryski, who founded a new orangery in the northern part of the Wilanów residence. The new building, designed by the Saxon architect Johann Sigmund Deybel and erected between 1746 and 1748, had an impressive size: it was c. 100 m long and 15 m wide. The collection of plants also changed, and this especially concerned bay laurels and orange trees, which were displayed in wooden planters painted in diagonal white and green stripes.⁴ At the

WILANÓW COLLECTION OF EXOTIC PLANTS REVISITED – INVENTORIES OF 1856 AND 1857

DOI: 10.36135/MPKJIII.01377329.2021.SWXXVIII.pp.253–356

Jacek Kuśmierski
Museum of King Jan III's Palace
at Wilanów

Wilanów Studies
vol. XXVIII, 2021
pp. 253–356
Yearbook, ISSN: 0137-7329

- 1 Central Archives of Historical Records in Warsaw (hereinafter: AGAD), the Radziwiłł Archive from Nieśwież, Unit II, MS 60, *Manuskrypt ręką własną ks. Pawła Sapiehy Opata Paradayskiego, potem biskupa Żmudzkiego. Dziennik codzienny Anno 1694*. On King Jan III's collection of exotic plants at Wilanów: J. Kuśmierski, *King Jan III's citrus collection*, https://www.wilanow-palac.pl/king_jan_iii_s_citrus_collection.html (accessed 6 October 2021).
- 2 Princes Czartoryski Library – the National Museum in Krakow (hereinafter: BCzart.), ref. no. EW. 419, *Inwentarz Ogrodu Włoskiego Willanowskiego, 1729*; published by the Museum of King Jan III's Palace at Wilanów: R. Nestorow, J. Sito, *Rezydencja i dobra wilanowskie w świetle materiałów archiwalnych z Biblioteki Czartoryskich w Krakowie (rkps 11318 i 11358)* (Warszawa, 2010, Series: *Ad Villam Novam*. Materiały do dziejów rezydencji, vol. 3), pp. 29–30
- 3 E.K. Świetlicka, 'Garden Vase', in: *Elżbieta Sieniawska. A Queen without a Crown*, eds K. Morawski, K. Pyzel (Warszawa, 2020), p. 231.
- 4 The purchase of pots painted in stripes was first mentioned on 21 August 1746, BCzart., MS 11318, Materiały z okresu Augusta A. Czartoryskiego, pałac w Wilanowie [set of

end of the eighteenth century, Wilanów's plant collection was significantly dispersed and impoverished. Some plants were taken by Princess Elżbieta Lubomirska to her palace in Łańcut and some were sold, for example to the Radziwiłł family in Nieborów. In addition, the old orangery founded by Elżbieta Sieniawska was demolished during the construction of a landscape garden in the southern part of the residence. Based on the agreement signed on 19 September 1799 in Łańcut, Princess Lubomirska handed the estate, including the garden, hothouses,⁵ orangeries, 'trees and plants'⁶ to her daughter Aleksandra, who together with her husband Stanisław Kostka Potocki continued to care for the orangery collection. Work on the rebuilding of the orangery was supervised by Chrystian Piotr Aigner and completed in 1821. As a result, the length of the building was reduced by about 1/3 and a portico supported by Corinthian columns was added on the eastern side.⁷ Stanisław Kostka Potocki, who grew orange trees in his park in Olesin,⁸ appreciated the particular importance of plants, and at Wilanów he founded a memorial metal ring for King Jan III's bay laurel tree (Wil.3381).

Subsequent owners of the palace, Aleksandra and August Potocki, also showed great interest in gardening, and in cooperation with excellent gardeners and architects they created a model horticultural farm. They paid special attention to the Wilanów garden stretching in the northern part of the estate. In the 1940s, in the area between the orangery, the conservatory for fig trees and St. Alexander's hospital, there were two hothouses called *trebhaus*, a brick glasshouse and two conservatories for pineapples.⁹ Over the next decade these buildings were modernized, and finally a pipe supplying water from the Wilanów lake was constructed. In 1852 and 1853 the orangery was a venue for charity garden exhibitions during which special arrangements of plants and

manuscripts]. For more information on the Wilanów collection of exotic plants in the eighteenth century, see J. Kuśmierski, *Wilanów citrus collection in the eighteenth century*, https://www.wilanow-palac.pl/the_wilanow_citrus_collection_in_the_eighteenth_century.html (accessed 6 October 2021).

- 5 The term comes from the German word *treibhaus* (hothouse). In the nineteenth and early twentieth century, Polish records usually mention *trebhaus*, but other forms of the word were also used: *trejbhaus*, *trejphaus*, *trabhaus*. In his works *Podróż do Ciemnogrodu* and *Świstek krytyczny*, Stanisław Kostka Potocki used the word *trepauz*, S.K. Potocki, *Podróż do Ciemnogrodu i świstek krytyczny (wybór)* (Wrocław, 1955), p. 47.
- 6 AGAD, the Wilanów Household Archive (hereinafter: AGWil.), *Anteriora Ogólne*, no. 162, *Księga percepty i ekspensy ks. Lubomirskiej Marszałkowej Koronnej*, book 37.
- 7 A. Świtek, *Rzeźba i mała architektura w ogrodach wilanowskich* (Warszawa, 2019), p. 62.
- 8 AGAD, AGWil., *Anteriora*, no. 288, 289, 290, 291, *Rejestry rachunkowe z lat 1807–1820*.
- 9 *Ibid.*, Central Office for the General Business of Count August Potocki (hereinafter: Biuro Interesów), fonds 342, series no. 8, ref. no. 65, pp. 5–6.

valuable exotic specimens were displayed.¹⁰ At many exhibitions organized in 1881 plants from glasshouses at Wilanów offered a competition to the thriving garden centres operating at that time in Warsaw, such as the Botanical Garden, the Saxon Garden, the Royal Łazienki Gardens, Zamoyski's gardens, and the Frascati Gardens, owned by Counts Branicki, as well as garden firms, mainly those run by the Ulrich family in Warsaw, the Hoser brothers and the Bardet brothers. The collection of orangery and glasshouse plants owned by Countess Aleksandra Potocka was appreciated: it received the main award from the jurors at the Universal Garden Exhibition organized in the autumn of 1881 by the Museum of Industry and Agriculture at the Dolina Szwajcarska Park,¹¹ the gold and silver medals at the Universal Garden Exhibition organized in September 1885 at the venue of the agricultural and industrial exhibition at Pola Ujazdowskie,¹² letters of commendation from the jury of the Garden Exhibition organized in July 1886 at the Orangery of the Royal Łazienki Gardens,¹³ and medals at the Universal Garden Exhibition organized by the Warsaw Garden Society in Bagatela street in 1895.¹⁴ According to some records, the Wilanów collection included 300-year-old pomegranate trees imported by order of Queen Marie Casimire,¹⁵ as well as mulberry trees and citrus trees which once belonged to King Jan III¹⁶ (Fig. 1).

-
- 10 *Kurjer Warszawski*, 1852, no. 131, pp. 681–82; 'Wystawa Roślin w Wilanowie', *Gazeta Warszawska*, 1852, no. 135, pp. 3–5; *Kurjer Warszawski*, 1853, no. 129, pp. 668–69; *ibid.*, no. 130, pp. 674–76; 'Wystawa kwiatów w Willanowie', *Gazeta Warszawska*, 1853, no. 129, pp. 5–6; K. Kucz, *Pamiętniki miasta Warszawy z roku 1853*, vol. 1 (Warszawa, 1854), pp. 240–51. For more on garden exhibitions, see J. Kuśmierski, *Wilanów Orangery collection in exhibitions over the second half of the nineteenth century*, https://www.wilanow-palac.pl/wilanow_orangery_collection_in_exhibitions_over_the_second_half_of_the_nineteenth_century.html (accessed 6 October 2021).
- 11 'Wystawa ogrodnicza', *Kurjer Warszawski*, 1881, no. 211, p. 3; 'Wystawa ogrodnicza', *ibid.*, no. 216, p. 3; J. Banzemer, 'Pierwsza ogólna wystawa ogrodnicza w Warszawie', *Tygodnik Ilustrowany*, 1881, series 3, vol. 12, no. 303, pp. 243–45; *Ogrodnik Polski*, 1881, no. 24, pp. 573–74.
- 12 *Ogrodnik Polski*, 1885, no. 19, pp. 434–35.
- 13 Diplomas for the Wilanów collection (Wil.4216, Wil.4215, Wil.4214, Wil.4213, Wil.4212); 'Wystawa ogrodnicza', *Gazeta Warszawska*, 1886, no. 169, p. 2.
- 14 Diplomas for the Wilanów collection (Wil.4226, Wil.4221, Wil.4220, Wil.4219, Wil.4218); 'Wystawa ogrodnicza ogólna w Warszawie w 1885 r.', *Ogrodnik Polski*, 1885, no. 19, pp. 433–35. In 1895, medals were awarded to the Branicki family, the successors of the Potocki family.
- 15 'Willanów', *Przyjaciel Dzieci. Pismo poświęcone nauce i zabawie z rycinami*, vol. 1, 1861, no. 14, pp. 108–10.
- 16 H. Skimborowicz, *Willanów: album. Zbiór widoków i pamiątek oraz kopje z obrazów. Galeryi Willanowskiej*, Warszawa 1877, p. 91.

Fig. 1

Wilanów gardens on a fragment of a situational map, second half of the nineteenth century; AGAD

The outstanding collection of exotic plants owned by Aleksandra and August Potocki has never before been examined in detail and the information on the species of plants in this collection was only fragmentary. Missing information can be found in previously unknown inventories of 1856 and 1857 held in the collection of the Central Archives of Historical Records in Warsaw (AGAD). They contain lists of plants and orangery shrubs from the Wilanów garden compiled by Tytus Zbraniczki, a gardener of Natolin, and Gustav Lassé, the inspector of Wilanów gardens.¹⁷ Both documents were analysed under the project ‘Citri et Aurea’ carried out by the Museum of King Jan III’s Palace at Wilanów in partnership with the Uffizi Gallery – the Boboli Gardens in Florence. The aim of the research was to identify the reasons and conditions for the preparation of these inventories and to characterize the plant species mentioned therein. This information expands the existing knowledge on

17 AGAD, AGWil., Central Management for the Estates and Business of August Potocki (hereinafter: Zarząd Główny Potockiego), ref. no. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach willanowskich, 1852–1867, *Spis Inwentarza żywego, Naczyń, Sprzętów, Roślin i Krzewów Oranżeryjnych w Ogrodzie Willanowskim sporządzony na dniu 1-ego Stycznia 1857 r. and Verzeichniss der Gewaechshaus pflanzen von Willanow*, pp. 234–48, 389–402.

the Wilanów gardens in many respects. On the one hand, it shows a remarkable diversity of species in one of the most interesting and richest collections of exotic plants in historic Warsaw, also evidencing a great interest in botany and different forms of garden patronage provided by the then owners of the estate, Count August Potocki and his wife Aleksandra. On the other hand, these inventories constitute an excellent example of a collection of exotic plants typical of European residential estates of the nineteenth century, which usually combined well-known species from the Old World with completely new ones, imported at that time by botanists from the North and South America, Australia and Oceania.

Materials and methods

Manuscripts were rewritten and decoded, and then analysed for historical aspects and detailed botanical information. The historical analysis focused on exploring the context of documents, i.e. the reasons for their preparation, and the identification of key persons involved in this process. Other manuscripts held at the AGAD were used for this purpose, including inventories and relevant publications. Botanical analysis focused on defining the contemporary taxonomic status of plant species listed in the said documents and the geographical origin of these plants. This information was acquired from various international botanical resources available online, such as the International Plant Names Index,¹⁸ World Flora Online,¹⁹ Plants of the World Online, the Royal Botanic Gardens, Kew,²⁰ and the Global Biodiversity Information Facility.²¹ Varieties of camellias, roses and dahlias mentioned in the inventories were further analysed by comparison with scientific publications and historical plant catalogues.

Historical context of inventories

The inventories of plants as analysed herein were made following a change of the chief inspector for Wilanów gardens. Until the mid-1855 this position was held by Franciszek Pelda,²² who had either left service or

18 <https://www.ipni.org/> (accessed 29 January 2021).

19 <http://www.worldfloraonline.org/> (accessed 10 July 2021).

20 <http://www.plantsoftheworldonline.org/> (accessed 10 July 2021).

21 <https://www.gbif.org/> (accessed 10 July 2021).

22 Franciszek Pelda (b. 1820 in Prague, d. 13 January 1877 in Puławy), a gardener of Czech origin, the inspector at Wilanów gardens in 1845–1855, an employee of the Institute of Engineering, Agriculture and Forestry in Puławy in 1862–1869 and the administrator of buildings of the Institute of Agriculture and Forestry in Puławy in 1869–1875, H. Mącznik, J. Mącznik, *Puławski słownik biograficzny*, vol. 2 (Puławy, 2000), pp. 174–75; H. Radlińska, 'Garść wspomnień Antoszki', *Niepodległość*.

had been dismissed after being accused of taking away valuable exotic plants and forwarding them to the Garden Centre owned by the Hoser brothers located in Aleje Jerozolimskie in Warsaw.²³ His position was temporarily taken over by a Natolin gardener, Tytus Zbranicki, one of the best Warsaw gardeners of the nineteenth century.²⁴ It is worth mentioning that Zbranicki was not only an outstanding expert with a vast knowledge of horticulture and botany, but also the father of two gardeners: Piotr (b. 24 November 1823 in Natolin, d. 22 March 1872), working in Natolin, and Teofil Kazimierz (b. 28 February 1832 at Natolin), a gardener at Wilanów, serving the Potocki family. The temporarily appointed Tytus Zbranicki received the task of carrying out a general survey of plants, flowers, shrubs, tools, machines and planters at Wilanów garden, and submitting it to the new inspector. This task was assigned to Zbranicki based on a special order from the Central Office for the Wilanów Estate.²⁵ Zbranicki prepared a 10-page-long, exceptionally detailed document, containing a list of 440 species of glasshouse and orangery plants and a separate list of 325 species 'imported from abroad in 1856'. The list ends with a catalogue of 51 dahlia varieties, with a description of their colours and structure of flowers. The text was written in a quite eclectic language style, combining the Latin taxonomic nomenclature used in the nineteenth century with descriptions in Polish and German (Fig. 2). On 1 April 1857, the document was certified by Antoni Plater, the chancellor at the Central Office for the Wilanów Estate.

The newly appointed inspector was Gustav Lassé,²⁶ a gardener arrived from Dresden, with whom Countess Aleksandra Potocka signed

Czasopismo poświęcone dziejom polskich walk wyzwolenicznych w dobie popowstaniowej, vol. 14, 1936, pp. 57–66; F. Erlicki, *Rys historyczny instytucji rolniczo-leśnych w Królestwie Polskim* (Warszawa, 1877), pp. 154–65.

23 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, ref. no. 61, *Protokół śledczy wykazujący przeniesienie się w służbie Pana Peldy Ogrodnika w Willanowie*, pp. 169–86.

24 Tytus Zbranicki (b. 1794 in Dukla, d. 10 August 1870 at Wilanów), a gardener working in Natolin and Wilanów in 1815–1875, National Archives in Warsaw, Department in Grodzisk Mazowiecki, 0173/0 Akta stanu cywilnego gminy Brwinów powiat Pruszków, 6/1820; E. Jankowski, 'Podtrzymajcie więc!', *Ogrodnik Polski. Dwutygodnik poświęcony wszystkim gałęziom ogrodnictwa*, vol. 2, 1882, no. 9, p. 194; P. Hoser, 'Uwagi i rozważania', *ibid.*, no. 21, p. 486.

25 ADAG, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, ref. no. 61, *Rozporządzenie Zarządu Głównego Dóbr Wilanów no. 116* from 18 July 1856, pp. 187–88.

26 Gustav Lassé, a gardener from Dresden who worked for the Marshall Office of the Royal Supreme Court of Saxony (*Königlich-Sächsischen Oberhofmarschallamt*), was the inspector of Wilanów gardens in 1855–1865, AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, ref. no. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach willanowskich, 1852–1867, pp. 155–161; AGAD, AGWil., Akta Procesowe Potockich, ref. no. 245, Aleksandra [Augustowa] Potocka przeciwko Lasse Gustawowi, inspektorowi ogrodów wilanowskich. Nieporozumienia o zwolnienie ze służby.

a contract starting on 1 December 1855.²⁷ The contract stated that as part of the responsibilities of the garden inspector, Lassé would be in charge of the park grounds, hothouses, orangery, flower gardens and nurseries in Wilanów and Gucin.²⁸ The inventory prepared by Tytus Zbranicki reached the new garden inspector in August 1856, which is confirmed by Lassé's signature on the document and the letter from the steward of the Wilanów estate, Jan Taraszkiewicz: 'Upon the arrival of Mr Laßé to commence his duties, Mr Zbranicki, who was a temporary gardener after Pelda, submitted to Mr Laßé some of the most important plants and shrubs, pots and tools listed in the old inventory, and the receipt thereof by Mr Laßé was confirmed on the previous inventory'.²⁹ Further on, Taraszkiewicz wrote that Tytus Zbranicki was supposed to hand in the remaining 'smaller plants', but the plan had changed because of spring works, when all specimens were moved out to the garden and were impossible to inventory correctly. Therefore, 'Mr Laßé declared that after his return from abroad and preparing the whole orangery for winter, he will create a detailed and structured list of all plants and will also include new specimens purchased and brought from abroad during his work in the garden'.³⁰ This probably refers to plants that Lassé personally imported from Dresden in May 1856, packed in 15 boxes.³¹

At the beginning of the following year Gustav Lassé indeed prepared his own inventory, which is proven by the document bearing his handwritten annotation in pencil: 'Inventory of the Wilanów Garden prepared by Mr Lassé' and by an annotation by Jan Taraszkiewicz dated 23 April 1857: 'Following the order of the Central Estate Office of 28 December 1856, no. 988, I hereby submit this Inventory of the Wilanów Garden prepared on the site; please note that one copy is held by the gardener on the site, and another copy is in the files at my office'.³² The contents of this 15-page document is almost identical to the inventory compiled by Tytus Zbranicki, but is much better structured. It also contains several

27 *Contract zwischen Frau Gräfin Alexandra Potocka, und der Garten-Inspector Herr G. Lasse aus Dresden*, Wilanów, 1 December 1855, AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, ref. no. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach willanowskich, 1852–1867, pp. 160–61.

28 *Ibid.*: 'Vom 1 Dezember 1855 an wird der Herr G. Laßé für sämtliche Park-Anlagen, Treib und Orangerie Häuser, Blumengärten und Baumschulen von Willanow und Gucin definitiv als Garten-Inspector von der Frau Gräfin angestellt'.

29 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, ref. no. 61, Jan Taraszkiewicz's letter to the Central Office of Wilanów Estate, Wilanów, 13 August 1856, p. 192.

30 *Ibid.*, pp. 193–94.

31 AGAD, AGWil., Kasa Generalna i Domowa Potockich, ref. no. 274, Conto Dworu Tom IIgi od 1o stycznia do końca Czerwca 1856 r., p. 47.

32 AGAD, AGWil., Zarząd Główny Potockiego, ref. no. 61, Akta dotyczące się ogrodów w dobrach wilanowskich 1852–1867, Jan Taraszkiewicz's note to the Central Office of Wilanów Estate, Wilanów, 23 April 1857, p. 233.

The image shows two pages of a handwritten inventory book. The title at the top is "Wzrostki i Kwiaty" (Seedlings and Flowers). The pages are filled with a list of plants, organized into columns. The left page has a header "Wzrostki i Kwiaty" and a sub-header "Wzrostki i Kwiaty". The right page has a header "Wzrostki i Kwiaty" and a sub-header "Wzrostki i Kwiaty". The list includes various plant species and their counts, such as "Aster sp.", "Clematis sp.", "Delphinium sp.", etc. The handwriting is in cursive and the paper shows signs of age.

Fig. 2

Pages with a list of plants from the inventory by Tytus Zbranicki, 1857; AGAD, AGWil., Potocki Family Central Estate Office

plants that were not listed previously, which provides very precise information on the range of species and the number of exotic plants in the Wilanów collection at the beginning of 1857.

Botanical analysis of the inventory

The inventories prepared by Tytus Zbranicki and Gustav Lassé are almost identical in terms of the number of taxa and the number of specimens. Species were grouped into glasshouse (hothouse) plants, orangery plants and those grown in the ground, which differentiation was directly associated with the climate these plants required. Growing exotic plants in Wilanów was quite a challenge for gardeners because an adequate temperature had to be maintained in the glasshouses and orangery so the plants could survive cold winters. It was also important to create the right level of humidity and space for their proper growth. The analysed inventories include 771 species and varieties. However, Tytus Zbranicki recorded a total of 7259 specimens, while Gustav Lassé recorded 17 fewer. The differences in the groups of plants were also minor, from one to two species and varieties, and from 35 to 52 specimens. Because

no clear trend can be observed, it is difficult to establish a cause for these differences: it could be a change in the collection or a mistake during the survey made by one of the garden inspectors. After the comparison of historical plant names with the modern nomenclature, a total of 763 plant species and varieties were identified.³³

In both inventories, plants were also grouped depending on the method of cultivation or species. The first group were specimens of orangery trees grown in large and small wooden planters. Among them Zbranicki and Lassé listed bitter oranges (*Citrus × aurantium*), bitter oranges of the Crespo variety,³⁴ pomelos (*Citrus maxima*), mandarin oranges (*Citrus reticulata*) locally called paradise apples, citrons (*Citrus medica*), bay laurels (*Laurus nobilis*), and pomegranates (*Punica granatum*). Most of the trees were marked with a number, and this was reported in separate tables. Interestingly, some numbers are repeated. In the inventory by Tytus Zbranicki we find: 1560 (oranges nos. 38 and 39), 1564 (orange no. 40 and paradise apple no. 1), 1579 (oranges nos. 51 and 52) and 1590 (oranges nos. 62 and 63). Gustav Lassé in his inventory repeated the numbers of oranges: 1560, 1579 and 1590, but specimens with numbers 1543 and 1552 are missing, while for bay laurels and pomegranates he reported one specimen more than Zbranicki.

In their inventories, Zbranicki and Lassé also provided detailed lists of varieties for selected species. Among them there were 16 varieties of evergreen azalea (*Rhododendron indicum*), 203 varieties of Japanese camellia (*Camellia japonica*), 11 varieties of heaths (*Erica* sp.), 14 varieties of fuchsia (*Fuchsia* sp.), 10 varieties of pelargonium (*Pelargonium* sp.), and 14 varieties of rose (*Rosa* sp.). Tytus Zbranicki also prepared a very interesting list of 51 varieties of dahlia (*Dahlia hybr.*). Descriptions of flowers and height of plants ranging from 75 cm up to 180 cm indicate that the collection owned by the Potocki family included pompon, single-flowered (English), peony-flowered, large full-flowered, as well as small-flowered and cactus dahlias. Specific names of varieties were provided in some instances, i.e. 'Baudin', 'Fire Ball', 'Leonore', 'Phidias', and 'Queen Virgin'.

Considering the number of specimens, the most abundant glasshouse species in both inventories are pineapple (*Ananas comosus*) – 220; hot water plant (*Achimenes* sp.) – 150; garden heliotrope (*Heliotropium arborescens*) – 50; gloxinia (*Gloxinia* sp.) – 50; coral berry (*Ardisia crenata*) – 50; and common gardenia (*Gardenia jasminoides*) – 45. Among specimens brought from Dresden in 1856 there is a marked number of Japanese camellia (*Camellia japonica*) – 428 plants reported by Tytus

³³ See Annex 3.

³⁴ Species with uncertain taxonomic status.

Zbranicki and 436 plants reported by Gustav Lassé, and heaths (*Erica* sp.) – 187 plants. In the group of orangery plants the most abundant are the Sims azalea (*Rhododendron simsii*) – 422; pelargonium (*Pelargonium* sp.) – 329 plants reported by Tytus Zbranicki and 319 plants reported by Gustav Lassé; pyramidal and horizontal varieties of Italian cypress (*Cupressus sempervirens*) – 295; bigleaf hydrangea (*Hydrangea macrophylla*) – 286; and Pontian rhododendron (*Rhododendron ponticum*) – 267. Most plants in the Potocki collection were those producing exotic fruit for the palace kitchen, and those with ornamental flowers or leaves creating a spectacular range of shapes, colours and fragrances. Nevertheless, there were also real botanical curiosities, like *Stanhopea wardii*, an orchid species native to the tropical regions of America, or *Banksia attenuata* with characteristic candle-shaped florets, from Western Australia.

A certain trend in the choice of plants is suggested by the native climate zone of these plants and their geographical origin. Plants listed in inventories represent three major climate and vegetation zones: tropical (15.0%), subtropical (15.3%) and temperate (7.0%). Additionally, almost half of the specimens are native to two zones: tropical and subtropical (20.9%), or subtropical and temperate (24.3%). A small fraction of plants are native to more than one climate zone (3.9%). No climate zone has been assigned to plants of unknown taxonomic status or to cultivars (13.6%). Considering the abundance of specimens, most species originated from North and South America (24.0%) and Asia (23.4%). There was also a large share of taxa naturally growing on more than one continent (20.9%) and cultivars (12.1%). Moreover, the collection included plant species from Africa (10.5%), Australia and Oceania (7.1%), and Europe (0.5%). The place of origin has not been established for species with uncertain taxonomic status (1.5%). These records show that the collection owned by the Potocki family was fairly balanced for the proportions of well-known exotic plants from the Old World with completely new ones imported by plant hunters from tropical and subtropical regions on the other side of the Atlantic Ocean and Oceania. The clearly collectible character of flora gathered in Wilanów hothouses and orangery is implied by the number of specimens of each plant species. More than half of all species are represented by only one or two specimens (55.1%). Only one in three species was represented by three to ten specimens (31.5%), and every tenth by up to 100 specimens (11.5%). The remaining part of the collection, i.e. plants with more than 101 specimens (1.9%), concern popular species of the time, such as rhododendrons, pelargoniums, heaths, evergreen cypresses, hydrangeas, Japanese camellias and fuchsias.

Interestingly, neither of inventories mentions the spectacular Amazon water lily (*Victoria amazonica*) which was supposed to be in the Wilanów collection at this time. According to the historical records, this unique aquatic

plant had an impressive size: leaves more than 2 m in diameter and flowers reaching nearly 45 cm in diameter.³⁵ An aquarium was built for this plant on the grounds of the garden, between the Gardener's House and the former hospital of St. Alexander. It was a specially designed hothouse accommodating a round pond 7 m in diameter, which was filled with warm water and covered in winter with a removable roof structure.³⁶

Acknowledgements

I am grateful to Mr Łukasz Przybylak, former head of the Garden Department of the Museum of King Jan III's Palace at Wilanów, for his help in deciphering and translating some fragments of the inventory from German into Polish.

Editorial note

The text presented in Appendix 1 and Appendix 2 is a copy from the source record. The copy is cited in the original language with the exception of Polish, which has been translated into English for the Readers' information.

BIBLIOGRAPHY

Studies

Berlèse L., *Monographie du genre Camellia: traité complet sur sa culture avec la description et la classification de chaque variété* (Paris, 1845).

Brooks Ellwanger H., *The Rose: A Treatise on the Cultivation, History, Family Characteristics, Etc., of the Various Groups of Roses, with Accurate Descriptions of the Varieties Now Generally Grown* (New York, 1892).

Catalogue of Plants, in the Collection of Conrad Loddiges and Sons, Nurserymen, at Hackney, Near London (London, 1849).

Dickerson B.C., *The Old Rose Index* (San Jose–New York–Lincoln–Shanghai, 2001).

Gerhard W., *Zur Geschichte, Cultur und Classification der Georginen oder Dahlien* (Leipzig, 1834).

Lebl M., *Illustrierter Rosengarten für Rosenfreunde und Rosengärtner* (Stuttgart, 1879).

Magerstedt A. F., *Geschichte und Kultur der Georginen. Ein Handbuch für Blumissen* (Sondershausen, 1843).

Merrick J.M., *The Strawberry, and Its Culture: With a Descriptive Catalogue of All Known Varieties* (Boston, 1870).

35 'Wilanów', *Przyjaciel Dzieci. Pismo poświęcone nauce i zabawie z rycinami*, vol. 3, 1863, no. 23, p. 362.

36 *Kurjer Warszawski*, 1852, no. 135, p. 702; 'Wystawa kwiatów w Willanowie', *Gazeta Warszawska*, 1853, no. 129, p. 6.

- Morren É., Vos A. de, *Index bibliographique de l'hortus belgicus: catalogue méthodique des plantes ornementales qui ont été décrites, figurées ou introduites en Belgique de 1830 à 1880* (Liège, 1887).
- Parsons S.B., *The Rose: Its History, Poetry, Culture, and Classification* (New York, 1860).
- Porcher F., *Le fuchsia, son histoire et sa culture: suivies d'une monographie contenant la description de 65 espèces et de 384 variétés* (Paris, 1858).
- Savage T.J., *The International Camellia Register: Supplement to volumes one and two* (Sydney, 1997).
- Verzeichnis der Pflanzen, welche in den Glashäusern und Arboreten des firstlich Rohan'schen Gartens zu Sichrow kultivirt werden* (Prague, 1852).

Websites

- Fuchsia Index of the Deutsche Dahlien-, Fuchsien- und Gladiolen-Gesellschaft e.V. (DDFGG), https://www.ddfgg.de/fuchsien/fuchsienverzeichnis/fuchsienverzeichnis_wahl_name.php (accessed 29 January 2021).
- Global Biodiversity Information Facility (GBIF), <https://www.gbif.org/> (accessed 29 January 2021).
- International Plant Names Index (IPNI), <https://www.ipni.org/> (accessed 29 January 2021).
- Plants of the World Online (POWO), <http://plantsoftheworldonline.org/> (accessed 29 January 2021).
- The Plant List (THP), <http://www.theplantlist.org/> (accessed 29 January 2021).

LIST OF ILLUSTRATIONS

- p. 348 Horticulture in Wilanów on a section of a situational plan, second half of the nineteenth century; Central Archives of Historical Records in Warsaw (AGAD), ref. no. Zb.kart.471-4 ark. 1
- p. 352 Folios with the listing of plants from the inventory by Tytus Zbraniczki, 1857; Central Archives of Historical Records in Warsaw (AGAD), AGWil., Zarząd Główny Potockiego, fond no. 342, series no. 9, ref. no. 61, pp. 238–39

JACEK KUŚMIERSKI

M.Sc. Eng. in landscape architecture, specialist for historic gardens at the Museum of King Jan III's Palace at Wilanów, a member of the International Council of Museums (ICOM-Poland) and the Association of Landscape Architecture – Poland, and collaborator of the European Route of Historic Gardens (ERHG). His research interests include cultural history of gardens, conservation of historic green areas and garden museology.

Contact: jkusmierski@muzeum-wilanow.pl

The study was conducted as part of the statutory work of the Museum.